

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НЕДЕРЖАВНИХ
АНАЛІТИЧНИХ
ЦЕНТРІВ В
УКРАЇНІ**

За матеріалами конференції
«Українські «мозкові центри» та уряд:
ініціатива — діалог — співпраця»,
30 червня — 1 липня 2000 року

КИЇВ, 2000

Літературна редакція *Ірина Філіпчук*
Ком'ютерна верстка *Ігор Кучеренко*

Видання здійснене за фінансової підтримки
Міжнародного фонду «Відродження».

© Демократичні ініціативи, 2000
© Українська освітня програма ринкових реформ, 2000

Зміст

Вступне слово	4
Українські «мозкові центри» та уряд	5
Поставлені / виявлені проблеми	6
Підсумки конференції	7
Конкретні (практичні) наслідки конференції	8
Стенограма конференції.	9
Відкриття	9
Перша сесія: Українські «мозкові центри» і реформування суспільства . . .	14
Друга сесія: Міжнародні донорські організації та підтримка демократичних змін в Україні	28
Третя сесія: Можливості співпраці уряду з «мозковими центрами»	42
Підсумки роботи в секціях	55
Секція «Громадська думка»	55
Секція «Економічні проблеми»	55
Секція «Соціальні проблеми»	56
Секція «Регіональні проблеми»	56
Учасники Конференції	63
Довідки про організації.	67

Вступне слово

Невід'ємною складовою громадянського суспільства є дієві та впливові недержавні організації, зокрема недержавні аналітичні центри (або «мозкові центри»). Такі осередки відіграють дуже важливу роль як альтернативне джерело інформації для уряду, місцевих органів влади. Недержавні аналітичні центри відбирають найефективніші з-поміж застосовуваних на практиці методів досліджень, обробки та подання інформації. Крім того, завдяки таким осередкам суспільство стає дедалі більше відкритим, а діяльність урядових структур — прозорою.

Процес формування та розвитку недержавних аналітичних центрів почався 1991 року. Ці осередки створювали професійні соціологи, економісти, політологи, які прагнули провадити незалежні дослідження і давати об'єктивні оцінки. Нині серед недержавних центрів можна виділити кілька інституцій, які мають сталу клієнтуру та достатні власні ресурси для якісного аналізу і які співпрацюють з урядом, Верховною Радою, державними установами різних рівнів.

Останнім часом процес становлення незалежних центрів помітно прискорився. В «мозкових центрах» зі стажем та широкими зв'язками з'являються енергійні конкуренти, активніше формуються і діють регіональні центри, які розробляють механізми налагодження ділових контактів з місцевими та центральними державними установами, політичними та комерційними організаціями. Цим зрушенням сприяють поступове суспільне сприйняття моделі роботи недержавної організації (НДО), підтримка міжнародних донорів і більша поінформованість НДО щодо можливостей отримання такої допомоги.

Нині дуже важливо визначити перспективи роботи «мозкових центрів» в Україні. Насамперед потрібно налагодити співпрацю державних інституцій і незалежних аналітичних центрів. Уряд, а надто муніципальна влада, має «звинути» до систематичних ділових контактів із аналітичними центрами.

Для обговорення проблем розвитку недержавних аналітичних центрів Українська освітня програма ринкових реформ, Міжнародний фонд «Відродження» та Фонд «Демократичні ініціативи» організували конференцію «Українські «мозкові центри» та уряд: ініціатива — діалог — співпраця», матеріали якої опубліковано в цій брошурі.

*Марта Коломиєць,
директор Української освітньої програми ринкових реформ*

Українські «мозкові центри» та уряд

Цей захід є продовженням серії семінарів та конференцій для недержавних аналітичних центрів України, що провадяться з 1999 року і присвячуються громадському лідерству та ролі «мозкових центрів» у реформуванні суспільства. Важливість і навіть певна «знаковість» конференції, як наголошувала більшість промовців, полягає у тому, що вперше в історії незалежної України, уряд на чолі з Прем'єр-міністром започатковує діалог та серйозну співпрацю з НДО — аналітичними центрами (think tanks), що насправді є нормальним у розвинених суспільствах — ринкових, демократичних, громадянських.

Конференція об'єднала 67 аналітичних НДО з усієї України, представників уряду та державних структур (перший віце-прем'єр-міністр, голова служби Прем'єр-міністра, радники Прем'єр-міністра, представники Держкомпідприємництва тощо), а також представників міжнародних донорських організацій, що надають підтримку діяльності незалежних «мозкових центрів» України (USAID, МФВ, IREX). Загалом у конференції взяли участь понад 120 учасників.

Програма конференції передбачала багатовимірний розгляд проблематики. У перший день робота тривала на пленарних засіданнях, у трьох сесіях — «Українські «мозкові центри» і реформування суспільства», «Міжнародні донорські організації і підтримка демократичних змін в Україні» і «Можливості співпраці уряду з «мозковими центрами». Другого дня дискусія відбувалася у секціях, що працювали за темами: «Регіональні проблеми», «Економічні проблеми», «Громадська думка» і «Соціальні проблеми»; також було організовано тренінг для учасників зі стратегічного планування у роботі з ЗМІ.

Спектр обговорень охоплював низку регіональних, національних та міжнародних проблем української держави; інколи дебати виходили за межі встановленої теми дискусії, але на загал, можна сказати, що конференція з'єднала вершини трикутника «уряд — НДО — міжнародні донори» і дозволила в реальному часі з'ясувати багато взаємних питань, висловити свої погляди та ознайомитися з чужими. Конференція «Українські «мозкові центри» і уряд: ініціатива — діалог — співпраця» стала новим і дуже важливим кроком у розвитку громадянського суспільства в Україні, стимулювала розвиток плідних тристоронніх взаємин «уряд — «мозкові центри» — міжнародні структури».

Поставлені / виявлені проблеми

- Недостатнє стратегічне планування в країні (відмирання соціального інтелекту), а відтак відсутність можливості регулювати соціальні процеси, що стають дедалі невпорядкованішими.
 - Слабкий вплив аналітичних НДО на політичні, економічні та соціальні процеси, слабкий зв'язок незалежних «мозкових центрів» з урядом.
 - Дефіцит часу урядових структур на ухвалення ефективних рішень (згідно з рекомендаціями незалежних «мозкових центрів»).
 - Відсутність стандарту (формату) подання аналітичної інформації, який легко сприймався б урядовцями, «зашореність» в межах окремих дисциплін, брак інтегрального, системного підходу для розгляду соціальних процесів.
 - Проблеми розвитку «мозкових центрів» у третьому секторі українського суспільства.
 - Недостатня координація та обмін інформацією між самими «мозковими центрами».
 - Проблема незалежності «мозкового центру» та можливості фінансування (ангажованість).
 - Недосконалість законодавчої бази, що заважає ефективно функціонувати НДО.
 - Створення ринку інтелектуально-аналітичних послуг.
- Так, відповідно до порушених проблемних питань, було сформульовано низку пропозицій і винесено їх у підсумки роботи конференції.

Підсумки конференції

Учасники конференції констатували, що середовище незалежних «мозкових центрів» набуло критичної маси, коли вони почали впливати на реальну політику України. Учасники конференції визначили як «знакову» подію той факт, що ініціатива проведення конференції надійшла від Прем'єр-міністра Віктора Ющенка, а в конференції брали участь перший віце-прем'єр-міністр Юрій Єхануров та голова служби Прем'єр-міністра Олег Рибачук.

Підсумовуючи обговорення можливостей співпраці між українськими «мозковими центрами» й урядом, учасники конференції виокремили наступні пропозиції стосовно співпраці:

- Створити механізм співпраці між службою Прем'єр-міністра та українськими «мозковими центрами». Включити «мозкові центри» в урядову структуру вироблення рішень.
- Зорганізувати координаційну раду (координаційний центр), яка забезпечувала б комунікацію та співпрацю між «мозковими центрами» та владою з метою впливати на державні рішення.
- Створити можливості співпраці «мозкових центрів» та влади в Інтернеті. Розробити веб-портал українських «мозкових центрів» та їхніх публікацій з можливостями пошуку та доступу, взаємних посилань, чат-сесій тощо.
- Організувати наступні зустрічі, конференції, навчання тощо задля більш чіткого усвідомлення та реалізації спільних інтересів, стандартів діяльності, шляхів і форми подання інформації (на кшталт ресурсного центру). Розробити модель діяльності «мозкових центрів».
- Створити умови для отримання коштів від вітчизняних спонсорів наряду з міжнародними донорськими організаціями (пільгове оподаткування спонсорів).
- Впровадити організацію тендерів на виконання державних замовлень незалежними аналітичними центрами.
- Удосконалити законодавчу базу, яка регламентує діяльність громадських організацій, особливо у створенні умов для роботи «мозкових центрів».
- Розпочати практику соціального обґрунтування урядових рішень. Пропозиція до уряду про вивчення суспільної реакції на управлінські рішення, які мають стратегічний характер. Організувати тимчасові робочі групи з залученням представників «мозкових центрів» та соціологічних служб задля розробки рекомендацій і розв'язання складних проблем (наприклад закриття шахт). «Мозкові центри» можуть виступити партнерами у впровадженні цих рішень та організації їхньої підтримки в суспільстві (серед представників НДО, в пресі тощо).
- Соціологічні служби в центрі та регіонах пропонують себе як ресурс в організації спільної роботи «мозкових центрів» з використанням якісних методів аналізу (фокусні групи, експертні оцінки, глибинні інтерв'ю тощо).

Конкретні (практичні) наслідки конференції

На основі вищевказаних пропозицій УОПРР та Фонд ДІ погодили наступне:

- Організувати координаційну раду (координаційний центр), яка дбатиме про комунікацію та співпрацю між «мозковими центрами» та владою з метою впливати на державні рішення.
- Організувати наступні зустрічі, конференції, навчання тощо задля більш чіткого усвідомлення та реалізації спільних інтересів, стандартів діяльності, шляхів і форми подання інформації (на кшталт ресурсного центру). Розробити модель діяльності «мозкових центрів».
- Враховуючи критичний стан справ із наданням статистичної інформації з боку Міністерства статистики, було створено робочу групу у складі представників «мозкових центрів» та першого віце-прем'єра України Юрія Єханурова, яка обговорюватиме проблему з представниками Міністерства статистики у векторі позитивного її розв'язання. Організаційну роботу на себе бере Українська освітня програма ринкових реформ.
- Створити спеціалізований веб-сайт портального типу, присвячений «мозковим центрам» України, з тим, аби підвищити ефективність співпраці та взаємодії як самих незалежних аналітичних центрів, так і центрів з урядом. Основні параметри майбутнього сайту: база даних організацій, їхні публікації, регіональний та тематичний рубрикатор, швидкий та ефективний пошук, форуми, дискусійні клуби, служби розсилки інформації та новин, чат-сесії з урядовцями та аналітиками. Організаційну роботу та координацію на себе бере Українська освітня програма ринкових реформ.
- Фонд «Демократичні ініціативи» бере на себе розповсюдження інформації від регіональних соціологічних центрів до центральних ЗМІ та органів влади.
- Провести 2–3 пілотних аналітичних проекти (регіональних і тематичних) за домовленістю зі службою Прем'єра України.

Марта Коломиєць,

Директор Української освітньої програми ринкових реформ

Ілько Кучерів,

Директор фонду «Демократичні ініціативи»

СТЕНОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ

Відкриття

Ілько Кучерів: Конференцію організовано з ініціативи Прем'єра-міністра України Віктора Ющенка, який висловив ідею про співпрацю і діалог між українськими аналітичними центрами, що хочуть реально впливати на публічну політику, і урядовцями, що, фактично, займаються втіленням політики. Головними організаторами цього заходу є Українська освітня програма ринкових реформ, фонд «Демократичні ініціативи» та Міжнародний фонд «Відродження». Зі сторони Кабінету Міністрів за організацію конференції відповідає радник Прем'єра-міністра Володимир Цибулько, якому я й передаю слово.

Володимир Цибулько: Як ви знаєте, у програмі сьогодні мав взяти участь Віктор Андрійович Ющенко, але вчора у нього відбувся незапланований візит до Австрії, і через те всі наші графіки зсунулися. Втім, керівник служби Прем'єра-міністра Олег Рибачук пообіцяв, що спробує знайти можливість, аби Віктор Андрійович відвідав нашу конференцію.

Передусім поміркуємо, в чому, власне, ідея нашого зібрання, скільки в Україні існує аналітичних центрів, що це за центри, що за продукцію вони видають на-гора, і чому ця продукція не доходить до тих людей, які ухвалюють рішення в Україні? Спонукані цією проблемою, ми й вирішили організувати таку конференцію. Щоб ефективно ухвалити правильне рішення, потрібно мати декілька джерел інформації, і не враховувати думку недержавних аналітичних центрів було б дуже нерозумно й задорого. Адже найбільш мудре й ефективне рішення — те, де враховано максимальну кількість позицій. Тому нам і слід поговорити про можливу кооперацію центрів у розв'язанні тих чи тих проблем, у підготовці аналізу. Ми також хотіли б поговорити на предмет можливості різних форм співпраці, спільного планування, провадження додаткової експертизи до якихось проектів. Нам усім — і «мозковим центрам», і аналітикам в уряді — потрібна незалежна стороння глибоко професійна експертиза.

Свого часу, пригадуєте, у нашій державі було все державне, але в якийсь момент сталося так, що дуже неекономно, непослідовно повелися з кадрами. Та, як кажуть, нема лиха без добра. Дякувати Богу, постала велика мережа недержавних аналітичних центрів. Давайте сьогодні спробуємо поговорити про всі можливості, які виведуть нас на постійний діалог, обмін досвідом і навчать нас наново дослухатися одне одного.

Ілько Кучерів: Тепер я передаю слово моему співведучому та колезі Іванові Васюнику, заступнику керівника служби Прем'єра-міністра.

Іван Васюник: Доброго дня, шановні колеги! Мені приємно зауважити — це вже друга посліпіль спільна конференція урядовців і НДО, яка засвідчує — організований громадський сектор в Україні розвивається, ми маємо сьогодні процес його ідентифікації, визначення місця в суспільстві, досить потужний процес консолідації зусиль задля відстоювання інтересів громадськості. Ця конференція повинна закласти основи для наступного етапу — підвищення і забезпечення ефективності діяльності громадського сектору в Україні, власне кажучи, задля чого він і створений, задля чого й функціонує в інших демократичних країнах.

З огляду на це, ще на початку конференції ми мали б перед собою поставити завдання не просто обговорити можливі шляхи поступу, але й вийти на певні рішення, пропозиції для уряду. Щоб після конференції ця співпраця була не поодиноким, не вибірковою — з тими, хто має ближчий доступ до урядових кіл, чи

до тих, хто тримає урядові портфелі, — а щоб нашими силами було закладено певну систему, яка визначала б місце, роль і ефективність громадських організацій в українському суспільстві. Дякую за увагу.

Ілько Кучерів: Тепер я передаю слово Марті Коломиєць, директору Української освітньої програми ринкових реформ, і хочу сказати, що Марта була практично мотором цієї конференції, і багато в чому це зібрання відбулося завдяки її ентузіазму.

Марта Коломиєць: Дякую, Ілько. Від імені Української освітньої програми ринкових реформ вітаю учасників конференції «Українські «мозкові центри» та уряд: ініціатива — діалог — співпраця». На нашу думку, цей надзвичайно складний механізм співпраці вимагає передовсім розуміння необхідності такої співпраці обома сторонами — уряду та неурядовими «мозковими центрами». У всьому світі такі центри передовсім є цікавими для урядів своїх країн тим, що формують та висловлюють такі погляди на актуальні для всього суспільства проблеми, які позбавлені завжди і всюди плинної кон'юнктури діяльності виконавчої влади. Адже «мозкові центри», в силу специфічності свого статусу та кадрового складу, об'єктивно приречені на співробітництво як із центральними, так і з регіональними владними інститутами, що покликані опікуватися різними сферами суспільного буття. Це однаковою мірою стосується і проблем захисту довкілля, і розробки та експертизи законодавчих актів, наприклад у сфері оподаткування, чи боротьби з корупцією, як і також торгівлі жінками та дітьми. Одним словом, неможливо уявити таку сферу життя, яка могла би бути нецікавою для неурядових «мозкових центрів». Ми щиро вітаємо і дякуємо Прем'єр-міністрові України п. Віктору Ющенку за його ініціативу, за готовність вислухати думки регіональних «мозкових центрів» — з таких міст, як Вінниця, Донецьк, Дрогобич, Львів, Херсон, Харків, Дніпропетровськ, Житомир, Луганськ, Луцьк, Полтава, Миколаїв, Черкаси, Тернопіль, Запоріжжя, Сімферополь та інших міст в Україні. Сердечно теж я хочу подякувати Фонду «Демократичні ініціативи» та його керівникові п. Ількові Кучеріву за його самовіддану підтримку цього проекту та Міжнародному фонду «Відродження», без допомоги якого ця конференція не набула б такого широкого представництва. Очевидно, що за два дні роботи ми принципово не зможемо навіть побіжно зачепити бодай більшості питань, які є предметом нашої зацікавленості, але добре знаємо, і завжди пам'ятаємо, що подолати шлях може лише той, хто ним крокує. Ми почали наш шлях у березні 2000 року. Ініціатива відбулася, діалог розпочався, залишається найскладніше — порозумітися і співпрацювати. Дякую за увагу і бажаю успішної конференції.

Ілько Кучерів: Дякую, Марто. Тепер я передаю слово Григорію Немирі, голові правління Міжнародного фонду «Відродження». Фонд «Відродження» виступає співорганізатором цієї конференції. Хочу також наголосити, що пан Григорій добре знає проблеми українських незалежних аналітичних центрів, тому що він один із перших в Україні, хто створював такого роду центр. Прошу.

Григорій Немиря: Шановні друзі, хочу вас привітати від імені Міжнародного фонду «Відродження», а також подякувати організаторам конференції «Українські «мозкові центри» й Уряд», а також урядовцям за підтримку цієї конференції. Як керівник одного з таких аналітичних центрів хотів би поділитися з вами кількома спостереженнями вже в трохи іншій площині, аніж в якій досі говорилося. Ви, певно, звернули увагу, я вживаю термін — «аналітичні центри» — замість «мозкові центри». Це, звісно, передусім проблема лінгвістична, філологічна. Скажімо, білоруські колеги перекладають термін «think tanks» як «фабрики мислі», або як в українській мові — «мозкові центри». Тож

в актуальній на сьогодні назві трошки парадоксально звучить «українські мозкові центри і уряд». Якщо взяти цей термін — «think tank», то виходить, що уряд більше робить «tanking» ніж «thinking», а фактично «think tanks» якраз більше роблять «thinking» ніж «tanking». Можливо, таке поєднання термінів, на думку організаторів, саме й полягає в тому, аби вивести на поверхню ідею поєднання «думання» і «роблення».

А тепер про кілька тенденцій, на які я хотів би звернути увагу учасників. Перша — це інституціоналізація процесів політичного аналізу і процесу вироблення політичних рішень, та їх імплементації. Фактично, що ми сьогодні маємо — процес переходу від моделі «чорного ящика», який існував раніше, коли невідомо було, що є на вході, як відбувається процес рішення і що може бути на виході, оскільки це залежало від примх і уподобань членів політбюро, розстановки сил у політбюро або в ЦК відповідно. Нині у нас спостерігається процес відкривання цього чорного ящика, і коли цей чорний ящик майже відкрито, то стає зрозуміло, що немає і не може бути монополії на процес вироблення політичних рішень. Уряд — дуже важливий актор, чи то пак дійова особа в цьому процесі. Але було б великою помилкою вважати, що лише від уряду залежить цей процес. Показом того, що сам уряд це усвідомлює, і є нинішня конференція, яка, окрім того, демонструє, що іншим важливим актором, чи дійовою особою, можуть бути аналітичні центри.

Але, якщо подивитися на розвиток недержавного сектору як на явище, то можна констатувати, що ми маємо сьогодні не лише феномен аналітичних центрів як НДО, неурядових організацій, ми вже маємо добре організовані аналітичні центри бізнесових структур, олігархів, бізнесових груп, деякі приклади добре чи гірше організованих аналітичних структур політичних партій. В інших країнах існують приклади, коли ставку зроблено саме на добротну аналітичну роботу безпосередньо в уряді. Показовим прикладом того може слугувати процес впливовості Центру стратегічного аналізу Германа Грефа в Росії, який фактично був створений за розпорядженням тодішнього Прем'єр-міністра Путіна з конкретним завданням: накреслити програму діяльності на найближчі 20 років. Згодом керівника цього напівурядового центру було взято до уряду, і він нині виконує важливі обов'язки міністра економіки. Це я веду до того, щоб показати, який непростий цей процес — ухвалення рішень.

Щодо аналітичних центрів як таких, то навіть подивившись на склад учасників нашої конференції, мені видається, вони сьогодні більш уособлюють модель неурядової організації, яка називає себе аналітичним центром, виконуючи при цьому конкретну функцію. Тобто модель NGO. Можливо, це якась особливість українського контексту, можливо, на це впливають пріоритети, які виставляють донорські організації, але врешті середньостатистичний аналітичний центр в Україні — це не більше 5 людей (в кращому випадку, коли всі вони постійно там працюють); середній бюджет на рік теж у кращому випадку становить приблизно 50 тис. доларів, а то й менше. І насправді, це ще лише зародки аналітичних центрів, процес становлення яких нині, на наших очах, відбувається. З огляду на це дуже важливим є питання комунікації, не тільки між аналітичними центрами й урядом, і відповідно — навпаки, але й між самими аналітичними центрами. На мою думку, функція, яку виконує ця конференція, — це також сприяти поліпшенню цієї комунікації (англійською сьогодні вживається термін «information pipeline»), себто бути посередником, який покращує комунікацію між такими аналітичними центрами та сприяє об'єднанню їх зусиль. Тому що в тому вигляді, в якому вони нині існують, несерйозно було б сподіватися на вироблення довгострокових, потужних рекомендацій, котрі мали би вплив.

Якщо ми вестимемо розмову про підготовку аналізу без впливу, він буде мало чого вартий. Його можна покласти на шафу, і це знадобиться для якихось навчань в університеті. Політичний аналіз є тоді політичний аналіз, коли він завершується і має у підсумку вплив. Іноді мої колеги з незалежних політичних центрів говорять: «мій центр підготував» добрий політичний аналіз, і якщо уряд не сприйняв його, то це справа уряду. Неправда. Якщо це так, то справа не в урядові, а в тобі. Тоді цей центр не має ані спроможностей, ані вмінь, ані відповідних зв'язків, репутації тощо, щоб вплинути на процес ухвалення рішень. Я заохочував би учасників конференції обговорити не лише частину підготовки аналізу і кінцевого продукту — публікації чогось, але й комунікації цього аналізу до тих, хто потім ухвалюватиме рішення. Інакше, повторюю, аналітичні центри не виконують свого призначення.

Стосовно незалежності НДО — це, напевно, також варто обговорити. Іноді трапляється, що незалежні центри, які навіть називають себе незалежними, я не маю на увазі жодний конкретний політичний центр, настільки незалежні, що від них нічого не залежить. Але насправді здоровий процес прийняття рішень якраз є таким, де чітко визначено, що цей політичний центр має певні політичні пріоритети. У цьому нічого немає поганого. Погано тоді, коли надання пріоритетів відбувається в тіні. Завдання людей, які присутні тут, — спільними зусиллями зробити так, щоб оцей процес вироблення і прийняття політичних рішень ставав більш прозорим. Прозорість політичного процесу — це нині є один із пріоритетів й уряду. Тож чи не в інтересах керівників аналітичних центрів, які тут представлені, прозори й ясні взаємини з урядовими структурами?

Зупинимось ще на двох тенденціях політичного процесу: тенденції децентралізації і тенденції його пришвидшення. Що означає децентралізація? Це не тільки провадження політики на різних щаблях і у різноманітних напрямках. Децентралізація означає, що в найближчій перспективі підвищується роль регіональних центрів, рекомендації яких прямо дотичні до проблем, що відбуваються на місцевому або регіональному рівні. Нині відкривається більше простору для впливу, певної професіоналізації регіональних аналітичних центрів. Друга тенденція — пришвидшення процесу прийняття політичних рішень. Україна, як країна перехідна, відчуває на собі дуже сильний вплив міжнародних режимів. Під терміном «міжнародні режими» я маю на увазі міжнародні інституції типу Міжнародного валютного фонду й інших європейських інституцій. Допомога, яку надають ці організації, передбачає виконання певних умов. Фактично, уряд, парламент й інші дійові особи процесу прийняття політичних рішень поставлені перед необхідністю ухвалювати велику кількість політичних рішень в дуже короткий проміжок часу. Це означає, що існує великий дефіцит часу, аби вплинути на процес вироблення таких рішень. Іноді створюється враження, що уряд або той, хто ухвалює рішення, свідомо не звертається до «мозкових центрів», не шукає їхніх порад. Але насамперед у них просто немає на це часу. Звідси слід зробити висновок, що політичні, аналітичні центри, для того, аби бути впливовими, мають працювати на випередження, повинні мати напрацювання, які знадобилися б урядові в перспективі.

Мої колеги із країн Східно-Центральної Європи говорять про цей дефіцит часу, коли йдеться про європейську інтеграцію, процес переговорів, про вступ до Європейського Союзу. Коли рішення, фактично, ухвалюються пакетами. Дещо схоже відбувається і в Україні. Отже, розуміння фактору часу має вплинути і на модель вироблення відносин уряду і аналітичних центрів. Загалом такі незалежні аналітичні центри називають університетами без студентів. В нашій ситуації «мозкових центрів» ми частіше маємо модель «студентів без професорів», і в цьому нема нічого поганого. Інакше й не могло б бути. Єдине

побажання — щоб ці студенти поступово ставали професорами, але професорами не з інтересом до якихось суто теоретичних розробок, а до тих розробок, які будуть у попиті в політиків.

Першим ліпшим союзником тут можуть бути ЗМІ. Саме вони стають одною із дійових осіб в політичному процесі, це очевидно. Закінчуючи, я хотів би побажати Українській освітній програмі ринкових реформ і фонду «Відродження», щоб вони такі конференції, які обговорювали б вже досить конкретні аспекти імплементації, спільної праці уряду й аналітичних центрів, ролі у цьому ЗМІ, підтримували б і в майбутньому. І тоді, як на мене, поєднаються зусилля тих, хто має ресурси для «tanking», і тих, хто має ресурси для «thinking». Можливо, нарешті з'явиться в українській мові термін, який найкраще висловить те, що всі розуміють, і всі знають, але не можуть адекватно сформулювати в такому вигляді як «think tank». Дякую.

Ілько Кучерів: Дякую, пане Григорію, було приємно почути від вас те, про що ми говорили з радниками Прем'єра, готуючи цю конференцію. Дещо іншими словами ви висловили саме ті думки, які хвилюють наших урядовців. Рухаючись за графіком, я передаю слово Олександрю Пасхаверу, президенту Центру економічного розвитку.

Перша сесія:

Українські «мозкові центри» і реформування суспільства

Олександр Пасхавер: Для меня одной из самых драматических и занимательных проблем в Украине является отсутствие в работе правительства да и всей государственной машины, стратегического анализа и планирования. Наше правительство работает в режиме «скорой помощи». Каждый день на него сваливается гигантское количество проблем, которое правительство пытается разгрести. Зрелище исключительно впечатляющее для того, кто наблюдает это вблизи. Мне кажется, что если у правительства нет такой компоненты, как стратегическое планирование, страну нельзя назвать полноценной суверенной, потому что она не в состоянии отвечать на вызовы времени. И в каком-то смысле ее несет стихийно, вместо того, чтобы самой определять траекторию своего развития. Сказать, что это недостаток — ничего не сказать. Мне кажется, что очень важно объяснить, почему так случилось, что в нашей стране не существует таких функций, как общественная и властная. По своей профессии я скорее занимаюсь экономическими, а не политическими процессами, и могу сказать, что если существует некая патология в экономических процессах, то всегда оказывается, что вырастают достаточно влиятельные силы, которые ею пользуются, и противодействуют ее исправлению.

Слава Богу, в этой ситуации нет такой влиятельной силы, которая бы противодействовала развитию политического процесса. В данном случае противодействуют некие стереотипы и навыки в государственной машине, которые, к сожалению, не так просто преодолеть. Я хочу предложить вам в первой части своего выступления гипотезы, почему возникла такая ситуация. Ибо преодолеть ее, не понимая, откуда исходят ее корни, невозможно.

Первая гипотеза — простая и заключается она в том, что мы были лишь регионом в империи, а региону не позволено заниматься стратегической деятельностью, которая, конечно же, сосредоточена в центре империи.

Другая гипотеза — более сложная, и, мне кажется, она многое объясняет. В силу разных обстоятельств стратегическая деятельность, как постоянная компонента политической работы, не была присуща исполнительной власти в СССР, она вся была сосредоточена в структурах КПСС. И когда весь этот механизм рухнул, то были разрушены и механизмы стратегического анализа, планирования, те, которые существовали в СССР. Мы оказались перед лицом того, что у нас — ни кадров, ни технологий, ни навыков использования стратегической работы, стратегического анализа и планирования. Это исключительно драматическая ситуация. В этом смысле существование «мозговых центров» как раз и заключается в том, чтобы осуществлять такую работу. То есть, в сущности, «мозговые центры» должны как можно раньше идентифицировать проблемы, которые ставит перед ними время, демонстрируя их обществу и правительству в том числе.

Такая идентификация проблем может рассматриваться и как контроль общества за правительством, и как сотрудничество общества с правительством. Хотя, с первого взгляда, эти функции как бы противоположны, мне кажется, что это, в сущности, одно и то же. Только то, что это одно и то же, должно быть осмыслено самим правительством. Оно должно понимать, что такой контроль за ним полезен прежде всего ему самому. Почему? Когда мы переходим к неким конкретным предложениям, то хотим сделать так, чтобы такая контролирующая функция существовала в нашем правительстве. Однако создание подобных центров внутри самого правительства с тем, чтобы они обслуживали

эту контролирующую функцию, и на профессиональной основе внедряли процедуру стратегического планирования в нашей стране, мне кажется, объективно невозможно. Возникает некий естественный конфликт интересов, когда правительство не может идентифицировать проблемы, им же вызванные. И тут не вопрос в том, что правительство что-то скрывает, или врет — вопрос в том, что эта функция не стимулируется самим конфликтом интересов. Правительство само должно быть заинтересовано, чтобы кто-то со стороны критически посмотрел на его деятельность. И в этом смысле должно всячески поощрять развитие сети независимых аналитических центров.

Кстати, почему речь идет только о политических аналитических центрах? С таким же успехом нам нужны экономические, социологические и другие гуманитарно направленные аналитические центры.

Еще я хотел бы обратить внимание на то, что поскольку у нас нет достаточно большого накопленного опыта в процессе стратегического планирования и анализа, то мне кажется, что в той среде, в которой я нахожусь, преобладает некое необоснованное самодовольство, где каждый аналитический материал рассматривается как стратегический. Наблюдая за теми людьми, о которых можно со спокойной совестью говорить, что у них действительно стратегическое мышление, я могу сказать, что стратегический анализ — это не просто работа, которая охватывает большой период времени, это специфический язык, специфическое освещение тех или иных процессов. Если провести художественную параллель — то это аэрофотосъемка. И научиться этому очень трудно. Читая те аналитические материалы, которые мне доступны, не могу сказать, что мы в Украине научились этому языку. Поэтому «мозговым центрам», мне кажется, надо просто перенимать опыт развитых стран в обучении этому языку.

Что касается правительства, то ему прежде всего нужно осознать необходимость включить в стандартные процедуры своей деятельности информацию, даваемую независимыми центрами. Заказывать такую информацию и создать внутри себя некие структуры, которые будут осуществлять институциональную память, то есть накапливать всю эту информацию, систематизировать, использовать ее, доводить до политических деятелей, которые принимают решения. Мне кажется, что этот процесс уже начался. По крайней мере, сама эта конференция говорит о том, что правительство осознало эту проблему. Я знаю, что предпринимаются некие организационные усилия для того, чтобы создавать такие структуры в правительстве. Но очень важно понять, что не дай Бог, чтобы через месяц или два мы отрапортовали — центры созданы, созданы соответствующие структуры, решена проблема стратегического планирования. Конечно, проблема преодоления нашего неумения будет длиться годы, и дай Бог, чтобы мы хоть с чего-нибудь начали. Спасибо.

Григорій Немир: Якщо можна, маленька ремарка щодо сказаного вище. Справа в тому, що в українській мові немає еквіваленту, який би виокремив різні значення «politics» і «policy». Про це багато говорилося і тому, коли вживають термін «політичний аналіз» або «політичний процес», це не означає, що виокремлюється політика, і не надається увага економіці або культурі.

Іван Васюник: Дозвольте надати слово моему колезі Іскандеру Валітову, раднику віце-прем'єр-міністра.

Іскандер Валітов: Когда я получил приглашение и программу, я тоже попытался ответить на вопрос, собственно какая проблема стоит за этой конференцией, и собственно на что надо попытаться ответить. Пан Владимир Цибулько, советник Премьер-министра указал на ключевой момент — это проблема эффективности использования интеллектуальных ресурсов. Если мы

понимаем, что это, наверное, самый большой дефицит, то вопрос состоит именно в том, кому и в чем надо помогать. Если есть точки концентрации образовательной, исследовательской, проектной квалификации, то где же тогда находится точка приложения усилий. Данную конференцию я во многом рассматриваю как сбор некоего сообщества, о котором можно говорить как о некоей корпоративной структуре. То есть тех, кто работает на рынке интеллектуальных услуг, и тех, кто так или иначе оказывает образовательные, исследовательские, проектные услуги. И для всякого сообщества этот вопрос очень важный: какова наша корпоративная стратегия или стратегия сообщества. Стратегия, которая с одной стороны позволяла бы самому сообществу быть максимально эффективным в этой социальной среде, а с другой — задавала бы некоторые горизонты, перспективы развития для самого сообщества, для тех, кто так или иначе причисляет себя к сотрудникам аналитических центров. Я думаю, многие из нас могут привести массу примеров того, как осуществленные исследования, организованные поездки прошли с нулевым эффектом. Поэтому вопрос практичности и вопрос приложения усилий здесь очень важен.

Последние полтора года я руководил небольшой исследовательской группой, которая сотрудничает с общественной организацией «Пульс Украины», объединяющей медицинских работников. Сейчас мы активно взаимодействуем с правительством и даже в каком-то смысле инкорпорированы в его структуру. И через призму опыта последних полутора лет я собственно и попытаюсь ответить на вопрос — кому и в чем надо сегодня помогать. Но прежде отвлекусь и скажу несколько слов о том, в чем я вижу проблему реформ в Украине. Сегодня достаточно распространенный тезис, что реформы или не идут, или идут медленно. Существуют и распространенные версии ответа на вопрос, с чем это связано. Наиболее распространенный — мешают олигархи, коррупционеры. Другая популярная версия — не хватает квалификации власти, недостаточно управленческой квалификации, неэффективно осуществляется руководство. Во всем этом есть своя правда, но думаю, что здесь надо смотреть глубже. Всякое масштабное общественное преобразование, фактически, представляет собой освоение всеми основными субъектами общественного процесса какой-то новой схемы взаимодействия, и, соответственно, нового способа активности или деятельности в рамках этой схемы. Думаю, что проблема не только в недостатке злом умысла, или недостаточной квалификации. Проблема заключается в том, что реформа не просто осуществляется кем-то сверху или сбоку, реформа — это то, что осуществляется всеми основными субъектами общественного процесса. То есть все те, от кого зависит сложившаяся социальная технология, или социальная организация, должны понять и принять новые правила игры, и освоить тот способ деятельности, который предполагает эта новая схема социальной организации.

Могу проиллюстрировать это на материале реформы, которую мы проектируем в области здравоохранения. Мы разработали прекрасную схему реформы и реформы, согласно которой предполагается, что государство берет на себя обязательства по обеспечению гарантированного уровня медицинского обслуживания. Что имеется в виду? Население, участвуя в соплатежной перспективе должны отказаться от теневых платежей и пациенты сделают выбор в пользу официальных платежей и откажутся от того, чтобы входить в непосредственные отношения с врачами. Схема красивая, но все мы прекрасно понимаем, что никакими постановлениями, никакими решениями правительства эту социальную материю не прошьешь. Можно здорово все это разрабатывать,

но до тех пор, пока все участники этого процесса — и население, и сами врачи, и администраторы — не примут эту новую схему взаимодействий, не осознают, каким образом их прагматический интерес может быть реализован в рамках предлагаемой схемы, до тех пор никакой реформы не будет.

Так все-таки, кому сегодня должно помогать сообщество, которое причисляет себя к интеллектуальному? Во-первых, конечно, все правильно говорил коллега Александр Пасхавер, о том, что основные усилия должны быть направлены на разработку системных и комплексных проектов. К сожалению, очень малый процент из настоящей интеллектуальной продукции может быть отнесен к числу системных и комплексных проектов, то есть тех, которые задают масштабные социальные преобразования. И это очень важно, потому что без этого все новации будут носить локальный и частный характер. Во-вторых, конечно, нужно помогать правительству. Здесь озвучивались предположения, что, мол, если существуют интеллектуальные центры, которые представляют некоторые аналитические отчеты, обзоры, свои рекомендации, то правительство должно быть заинтересовано в том, дабы все это заказывать, осваивать, читать. Мы реализовали несколько иной ход, он заключается в прямой имплантации группы в правительство. При Николае Григорьевиче Жулинском создана комиссия по разработке и управлению реформой в сфере здравоохранения. В эту комиссию вошли и представители общественных организаций, и непосредственно разработчики программы. Фактически, это прямое встраивание в правительственную технологию. Думаю, что это достаточно эффективно. И здесь очень важно от определенных концептуальных и программных шагов доходить до проектирования пакетов решений. Скажем, сегодня наша комиссия подготовила пакет из нескольких десятков законопроектов, постановлений, указов, конкретных нормативных актов. И это все изначально стратегически и концептуально увязано между собой. Производство подобных пакетов, я считаю, очень важным технологическим моментом в деле реформ.

И третий пункт, наиболее значимый. Ключевой момент здесь в том, чтобы помогать в выращивании, в иницировании, в усилении тех общественных организаций, которые выражают корпоративные общественные интересы. За эти полтора года, на самом деле, это был для меня проблемный пункт, но я думаю, что мы во многом с ним справились. Вот врачи, к примеру, — это корпорация. Индивидуальный интерес прозрачен — работать в хорошей клинике, на хорошем месте, иметь доступ к теневым/полутеневым финансовым потокам. Что в этой ситуации означает «осознать корпоративный интерес» и на базе этого корпоративного интереса включиться в деятельность общественной организации? Это означает, что надо понять, во-первых, что мы сообщество, во-вторых, если мы начинаем действовать как сообщество, а не индивидуально, то мы получаем массу дополнительных возможностей: влияние на бюджетный процесс, налоговые процессы, взаимодействие с властями, включая лоббистские возможности в плане правительства и Администрации Президента. И сам этот переход от индивидуальных интересов к осознанию корпоративных интересов, к объединению в организацию и в рамках этой организации — выход на какую-то конструктивную программу действий, — в общем-то, это процесс очень непростой. Тем более, если от корпоративного интереса потом переходить к структуре общественного интереса, то есть когда общественная организация начинает отстаивать интересы не только своей профессиональной группы, но и других социальных групп. Так вот работа на эти общественные организации, которые уже либо доросли, либо могут потенциально дорасти до сознания этого интереса и до выработки каких-то конструктивных программ, для меня представляется важным и значимым процессом. Спасибо.

Іван Васюник: Дякую, прошу до слова пана Володимира Полохала.

Володимир Полохало: Шановні колеги, мені здається, що розгорнулася дискусія навколо деяких постановочних проблем. І не випадково. Тому що, наскільки я пам'ятаю, це одна з перших таких конференцій, де зібралися представники обох сторін — неурядових організацій, «мозкових центрів» і уряд, який, можливо, вперше, і для мене це цікаве явище, звернувся по допомогу до тих, кого називають інтелектуалами. Десь років чотири тому наш журнал «Політична думка» запрошував до редакції представників неурядових організацій, які існували на той час, обговорити тодішні проблеми НДО. За цей проміжок часу відбувся значний поступ самих цих центрів, а з іншого боку, сформувався ринок інтелектуальних послуг, різного типу ідей — чи то стратегічного характеру, чи то просто консалтингу, чи експертно-аналітичного обслуговування тих чи інших державних структур. Диверсифікуються вони в залежності від якості послуг, тому не треба говорити, що всі без винятку повинні планувати стратегію розвитку. Бо уряд передовсім має свою власну парадигму. Але, безумовно, якщо він звернеться по допомогу до неурядових центрів (тому що сам уряд сьогодні перебуває у складній ситуації, він, на мій погляд, значною мірою діє технічно, не впливає на характер і зміст політичного процесу, не є вирішальним центром влади), то він лише виграє від такої співпраці, зможе посилити свої позиції. Адже не випадково, за моїми спостереженнями, за ці чотири роки вперше з'явилися центри, які безпосередньо інкорпоровані в державні структури, і не дуже афішуючи свою діяльність (до речі, більшість із них тут відсутні), просто виконують замовлення без авторства, без претензій на інтелектуальну власність. Скажу, що це досить непогано фінансовані центри чи інституції. Я назвав би це шлюбом за коханням, вони по суті самі є частиною владних структур. Існують й такі центри що час від часу виконують ті чи ті замовлення, наприклад, активно працюють впродовж президентської виборчої кампанії. А оскільки політичний процес безперервний, то ці центри теж мають собі роботу і виконують замовлення у вигляді, скажімо, конкретних даних соціологічних опитувань. І тут не йдеться про складні моделі електоральної поведінки, йдеться про прості, щомісячні чи щоквартальні, репрезентативні опитування громадської думки. Є центри, про співпрацю з урядом яких, можна сказати, що це шлюб за розрахунком. Сюди я міг би віднести деякі центри, які займаються безпосередньо іміджевою роботою, створюють той чи інший образ, вони надзвичайно слабкі, але вони теж є. Четверті — це ті, характер відносин з владою яких можна охарактеризувати як випадкові зв'язки. Тому що крім шлюбу за коханням і за розрахунком ще є випадкові зв'язки. Хочеться сподіватися, що сьогоднішня акція не буде випадковим зв'язком, а стане корисною для обох сторін. Якщо радник віце-прем'єр-міністра закликав нас до корпоративності, то тут треба без інтелектуального лукавства, без якихось там «пі-ар-них сюжетів» просто натуралістично, анатомічно, відверто говорити про стан ринку інтелектуальних ідей і про стан політичного ринку теж. Тому що до того часу, поки не сформується нормальний політичний ринок в Україні (пан Григорій Немиря якоюсь мірою про це говорив), де було б чітко видно, де партикулярні інтереси, де національні або просто інтереси тих чи тих акторів політичного процесу, доти не буде і цивілізованого ринку інтелектуальних послуг. Справді, є центри, їх не так багато, які сьогодні намагаються знайти свою нішу, і скоріше пропонують себе через мас-медіа, ніж мають постійні або навіть випадкові зв'язки з владними інститутами. Коли ми кажемо про громадські організації, пані Марта Коломиєць називає їх неурядовими, то ця назва не зовсім відображає саму суть діяльності цих центрів. Бо коли ви ознайомитеся з інтерв'ю в останньому числі газети «Зеркало недели», то побачите, що крім НДО у західному сенсі, зараз активно розвиваються приватні,

комерційні фонди — це начебто й громадські організації і разом із тим не громадські. Я маю на увазі фонди типу того, що створив Богдан Губський в союзі з Мирославом Поповичем, нашим відомим і поважним філософом. Називається він — Фонд інтелектуального розвитку «Україна ХХІ століття». Цікаво, як між цими людьми налагоджується співпраця, про яку ми сьогодні багато вже говорили і яку називаємо ще й «кооперація», звучав тут і вислів «використання». Інтелектуал Попович говорить про те, що маси повинні усвідомити важливість реформ, про роль і вплив інтелектуала на владу, на політичний процес, говорить як філософ. Мені подобаються ці думки, я і сам колись мав ілюзії щодо цього. Але що ж ми чуємо від Богдана Губського, який насправді є власником цього фонду, зареєстрованого як недержавна громадська організація. Він заперечує Мирославу Поповичу — нічого схожого, завдання і пріоритети фонду: підтримка лідерів, які йдуть назустріч викликам часу, очевидно, маючи на увазі, передовсім себе, чи то своїх колег, Суркіса або Медведчука; себто народжується таке собі експертно-аналітичне забезпечення лідерів.

Тож давайте конкретно говоритимемо про те, в яких реаліях ми сьогодні існуємо і якою може бути наша співпраця. За словами того ж Губського, співпрацювати — означає, цитую мовою оригіналу, «об'єднати сили власних і інтелектуальних кругів, чтобы интеллектual наравне с чиновником, политиком и бизнесменом становился полноправным партнером при принятии решений государственной важности». На це можна відповісти теж цитатою: «Нельзя в одной упряжке запрячь коня, слона, осла и трепетную лань». Якщо даний фонд — це бізнес зрощений із політикою, то в цьому разі співпраця може бути цілком нормальна і конкретна. Якщо ж ви, шановні урядовці, хочете безкоштовно використовувати інтелектуальний потенціал, який поки що залишився в країні, то треба з повагою ставитися до своїх партнерів, знаючи, що ніколи інтелектуал наряду з чиновником не матиме однакового впливу на ухвалення політичних рішень. Я був рік чиновником, десь так у ранзі міністра, і можу стверджувати, що ніколи інтелектуал паритетно не впливатиме на ухвалення державних рішень. Стосовно цього, на жаль, має ілюзії шанований мною інтелектуал Микола Жулинський, який у тому ж числі газети «Зеркало недели» пригадує з ностальгією, як ще у 1992 році вони з паном Кравчуком утворили державну думу, що була експертною і збирала всіх інтелектуалів, які обговорювали і аналізували відповідність державних рішень входженню України в європейське співтовариство. Вона проіснувала 8 місяців, розпалася, і пан Микола розмірковує, що було б непогано відтворити її нині. Це теж ілюзія і романтизм, тому ще треба враховувати конкретні політичні реалії, треба мати на увазі, шановне інтелектуальне товариство, яке ще не стало корпорацією в нашій країні, на відміну від Росії, що існує серйозний розрив між цінностями, які декларуються (зокрема й урядом), і реальною практикою прийняття політичних рішень. Йдеться про певну політичну культуру еліт у широкому сенсі. Якщо ми згодні з тою політичною культурою владарювання, яка існує на сьогодні, згодні з непрозорим характером узгодження й ухвалення рішень, якщо ми згодні з впливом тих, кого преса називає олігархами та їхньою політичною культурою, із тими взірцями або стандартами політичної поведінки, які домінують сьогодні в українському політикумі, тоді ми повинні підлаштуватися під усе це. І надавати свої рекомендації — стратегічні, тактичні — в межах тих правил гри, які, на жаль, сьогодні далекі від цивілізованих і демократичних, за що нас так критикують зарубіжні експерти, справді незалежні — із Ради Європи чи певної комісії, коли йшлося про референдум. Якщо ми проти такої політичної культури, то повинні стати на позицію цих експертів і сказати: так, справді, ми з цим не згодні. Тобто ми не згодні із стандартами поведінки,

які вже стали нормою. Нещодавній приклад: хто порадив нашому шановному Президенту кваліфікувати законопроект, який подали 150! депутатів, як «брід сивої кобили»? Якщо ми не згодні з такими «замовниками», то чи можемо вплинути на цю ситуацію? Я гадаю, що співпраця можлива, коли зустрічаються в один час і в одному місці інтереси інтелектуалів, а також економічні і політичні інтереси. На стику цього виникає фонд, інституція чи щось інше.

Далі — така співпраця необхідна, бо, скажімо, для багатьох «необласканих» центрів це просто питання виживання. Але це мусить бути співпраця із взаємними обов'язками, правами сторін, які виключають інкорпорацію перших другими — тобто інтелектуальних центрів владою. Тут наводились приклади Грефа, чи Павловського, чи багатьох інших, і говорилося про конкуренцію центрів, що розігралася торік у Росії, коли був порушений баланс ринку. Спосіб використання інтелектуального потенціалу був дуже простий, доходило навіть до брутальності: Греф просто платив багатьом центрам за розробку альтернативних рішень. Оскільки я сам був присутній на першому з'їзді, де аналітичні консультанти ділили російський ринок, і безпосередньо спілкуюся з тими, хто очолює ці центри в Росії (вони у багатьох на слуху в Україні), то можу стверджувати, що схема тут до банальності проста: Греф всі ці рішення як менеджер збирав, аналізував, і, в залежності від парадигми, яка була потрібна Путіну та іншим, видавав. У такому варіанті це вже бізнес. Тому що є товар — інтелектуальний продукт, і є покупець, який гідно платить і не порушує угоду. Я не впевнений, що ми приречені на такі цивілізовані форми співробітництва. Не впевнений, бо добре знаю тих справжніх політичних акторів, які сьогодні впливають на прийняття політичних рішень. Достатньо згадати пана Жулинського, який, шукаючи гроші для підтримки інтелектуалів, просить їх у п'ятого чи шостого заступника міністра фінансів, у той час, коли залежні центри типу Губського чи Волкова спроможні найняти інтелектуала за кошти втричі чи в чотири рази більші за ту копійку, що може знайти шановний віце-прем'єр Жулинський. Лишень тоді, коли статус Миколи Жулинського зміниться, і він не проситиме, а матиме свій фонд, лишень тоді можна говорити про формування нормального ринку інтелектуальних послуг в Україні — стратегічних, тактичних тощо.

Інтелектуалам, неангажованим, які ще мають якусь інтелектуальну совість та віру в можливість змін, вже треба збиратися професійно. Я згоден із думкою пана Пасхавера, що ще не прийшов час стратегічних напрацювань, ще не на часі провадити розмову про довгострокові контракти, позаяк плинність у кадрах, скажімо, серед тих же радників прем'єра, не може гарантувати реалізації навіть трирічного контракту. Тому що тоді у радниках не буде ані пана Цибулька, ані пана Всюника, а будуть інші люди. Я з ними готовий співробітничати, навіть якщо у чомусь не згоден, але хотілося б, щоб то були мислячі політики, а не політики на час, які заступлять на свої пости після тих чи інших політичних змін. Дякую за увагу.

Іван Васюник: Дякую, пане Володимире, дякую всім доповідачам. Я хотів би, щоб ми все-таки витримали тему першої сесії і трошки поговорили про роль і місце аналітичних центрів третього сектору в загальному процесі реформування українського суспільства. Нам потрібно більш чітко ідентифікувати місце аналітичних центрів в цьому процесі трансформації, і при цьому я не хотів би, щоб ми опускалися до рівня аналізу конкурентності, чи сегментувати ринку. Ми говоримо про роль тих, хто тут зібрався, працює відкрито, сам шукає фінансування, вбачає в аналітичних центрах ту силу, яка може впливати на процеси трансформації суспільства. І про ці механізми впливу нам слід говорити. Треба говорити, скажімо, про те, як нам відкрити в найближчий час (а нині є унікальний шанс, коли уряд проголошує свою відкритість до співпраці з

громадським сектором) доступ до фінансових джерел. Вони невеликі, вони обмежені, але вони повинні бути доступні для тих, хто претендує на «виробництво» інтелектуального продукту. Я думаю, що це треба обговорити і сформулювати в одне з рішень чи рекомендацій конференції щодо уряду. Говорячи про зростання впливу неурядових організацій, у даному разі слід орієнтуватися на кінцевий продукт. Кінцевим продуктом роботи аналітичного центру є його участь у прийнятті державних рішень. Мені здається, що аналітичні центри не повинні захоплюватися сценаріями діяльності інших організацій, в тому числі політичних партій. Ми не маємо права політизуватися, занурюватися в цю конкурентну боротьбу, сходити до рівня первозданного лобізму, яким займається ціла низка структур, бо тоді ми просто загубимо своє обличчя. Здається, аналітичним центрам не вдасться стати над урядом, бо ще не вистачає таких сил, проте нам треба не допустити, щоб аналітичні центри були під владою. Слід домогтися того, аби бути поряд, а, можливо, й між Верховною Радою та урядом, тобто сприяти консолідації їхніх зусиль на ухвалення тих чи тих рішень. І це було б одним із напрямків посилення впливу аналітичних центрів. Я запрошую вас до дискусії.

Іван Галенко, докторант Центру науково-технічного потенціалу та історії науки НАНУ: Я хотів би посилити своєю реплікою пана Немирю і пана Полохала. Всі ми пам'ятаємо радянський фільм про чистий, гарненький піонерський табір, де час від часу в кадрі з'являється хлопчик з характерним виразом обличчя і питає: «а що ви тут робите?». У нас теж є уряд, який веде свої справи, і ось вперше в кадрі суспільного життя з'являється група аналітиків, яка з подібним же виразом обличчя питає: «а що ж ви, товаришу уряду, робите?», тому ще напевно не всі поділяють погляди уряду на деякі процеси. Ця проблема має два рівні — рівень побутової свідомості і рівень дій самого уряду. На рівні побутової свідомості, я сказав би одне слово — «трамвай». Наш уряд можна порівняти з трамваем, водій якого знає розклад і маршрут. Хто з пасажирів знає розклад і маршрут руху трамваю? Вийдіть на нашу зупинку і подивіться. На висоті 6 м висить алюмінієвий плакат, на якому написано можливі інтервали у русі транспорту. Це принципова різниця між, скажімо, нами і німцями, де ви прямо перед собою бачите і маршрут, і похвилинний розклад. Наші й уряд, й водій трамвая — вони нас ошасливають, везучи так, як вони вважають за потрібне. А ми, пасажир і народ, позбавлені права знати, як і куди нас везуть. Не знаємо, чи самим пішки йти на наступну зупинку, чи чекати до кінця наступного інтервалу — може з'явиться трамвай. Отож, така принципова різниця. Причому уряд інтерпретує цю ситуацію по-своєму. Коли я спробував порушити цю тему і звернувся до Юрія Єханурова, то він сказав, що реалізувати щось подібне йому заважають пенсіонери зі своїми пільгами. 900 алюмінієвих плакатів, вартість матеріалу яких сягатиме не більше двох тисяч доларів і двох пачок паперу формату А3 — і пенсіонери заважають зробити цю організаційну інновацію. Незбагненно. Другий момент. Чому я згадав про цього хлопця, який випадає з піонерської системи? Не знаю ситуації на сьогоднішній день, але ще донедавна за стінкою у заступника міністра економіки Солдатенка, по-моєму, сиділа німецька консультативна група на чолі з професором Гофманом. Про цю групу я вперше почув у Берліні під час зустрічі з фірмою «Мерседес-Бенц», де розповідалося про те, як німці проектують казахстанську залізницю і планують це зробити за рахунок української рейки. Для цього вони послали до Казахстану менеджера, який коштуватиме їм 100 000 марок на рік і займатиметься пошуковою роботою. В Україні ці функції виконує консультативна група, що діє в інтересах фірми «Мерседес-Бенц» і допущена в систему уряду, всередину. Коли я в квітні цього року був у Казахстані й подікавився чи німецький менеджер також працює в системі їхнього

уряду, то був приємно здивований, коли почув, що там усі міжнародні аналітичні структури працюють поруч зі стінами уряду, а не всередині їх, як у нас. Виходить, що в Україні група Гофмана замінює своїми книжками, аналітичними розробками, рекомендаціями з виходу із кризи в перехідний період й Інститут економіки НАНУ, й Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки. Інакше, як пояснити, що саме ці інститути по 5–6 місяців не мали фінансування. Звичайно, всі ці речі треба якось побачити й узагальнити. Це, справді, може зробити тільки та людина, яка «випадає» із цього піонерського табору, яка стоїть осторонь і зможе в силу цих обставин зробити певні рекомендації для уряду. До того ж має бути якийсь механізм, аби уряд ці рекомендації почув. Цей механізм утворюється об'єктивно. Мої конкретні пропозиції. По-перше, всі зовнішні проекти, які аналізуються зовнішніми радниками, повинні підтверджуватися участю українських фахівців у цих проєктах. Хоча б довідкою про зарплату українського аналітика. Техніко-економічне обґрунтування трубопроводу Одеса–Броди робила фірма Price Waterhouse. Фірма представляє інтереси американського капіталу. Яке може бути резюме зроблене стосовно цього трубопроводу? В інтересах України чи американського бізнесу? А покажіть підтвердження, що українські фахівці брали участь у цьому аналізі. Якщо нема таких документів, значить, американська сторона вирішила, що це перспективно саме для неї...

По-друге, мають бути вироблені законодавчі механізми, які забезпечували б включення українських аналітиків у процес прийняття якихось рішень. І по-третє, повинні помінатися пропорції фінансування наших аналітичних шкіл. Нині більш-менш успішні аналітичні школи — це ті, які фінансуються з іноземних джерел, сидять на грантах. Звичайно, саме там можна побачити і наших високоповажних чиновників, і аналітиків, і урядовців. На семінарі якогось «задрипаного» Інституту економіки чи НДІ Мінекономіки не побачиш ані заступника міністра, ані Прем'єр-міністра. Зате їх можна побачити на Волосській 5/8, вони туди приходять більш охоче. Бо є таке американське правило — там, де гроші, там і люди. Дякую за увагу.

Інна Підлуська, Український незалежний центр політичних досліджень: В жодному разі ніяких «ответов Чемберлену». Я просто хочу поділитися з вами деякими нестиківками, які тут же виникли. Знаєте, коли ми говоримо про незалежність «мозкових центрів» із одного боку, а з другого боку про те, що вони мають бути впливовими, у нас моментально виникає така дилема: наскільки незалежним має бути «мозковий центр», щоби служити для уряду тою аерофотозйомкою, про яку казав нам пан Пасхавер? Тобто бути достатньо незалежним у своїх судженнях і зберігати принаймні потенційну можливість контролю якості. Навряд чи це буде можливим, якщо це справді відомий «мозковий центр», і який до того ж не захоче засмучувати рідні урядові структури, критикувати їх зайвий раз. З другого боку, тут постає проблема, про яку, здається, говорив пан Немиря, що «мозкові центри», нібито, мають не відповідати на ті проблеми, що виникли в суспільстві, а порушувати питання, що якимось чином випали з поля зору державної влади. Але ці питання пов'язані безпосередньо з «public goods», тим суспільним інтересом, на який власне і повинні працювати «мозкові центри». Якщо ж цього не відбувається, то існує реальна небезпека, що «мозкові центри» попадуть в систему і продукуватимуть «rolісу», оту саму «rolісу», політичні рішення під замовлення. Нині в нас мода на адмінреформи. Бабах, всі центри побігли робити адмінреформу. Два роки тому була модною тема корупції. В результаті ми маємо ту саму, низьку якість, про яку щойно говорили, в переважній кількості випадків. Ще є інша проблема. Сьогодні прозвучала теза, що впливовість «мозкових центрів» визначається тим, наскільки їхні рекомендації сприймає і приймає уряд. Знаєте, мені зда-

ється, що у здоровому суспільстві давати рекомендації уряду — це не є первинною функцією «мозкових центрів». Уряд має свої, достатньо ефективні, теоретичні, аналітичні структури, які, принаймні, фінансуються. Якщо вони зовсім неадекватні і непотрібні, то навіщо ми їх утримуємо і навіщо записуємо їх до бюджету? Тож, якщо ми говоримо про незалежний «мозковий центр», то мені здається, що його функція — не підказувати уряду, що робити, а пропонувати альтернативні шляхи розв'язання проблем, до яких в уряді не дійшли руки. Тиснути на владу у нормальному сенсі цього слова, створювати суспільний тиск, заохочувати цей суспільний тиск, формувати суспільну думку, і що найголовніше, формувати попит на реформи, якого нам бракує. Ще один нюанс, до якого хотілося б повернутися. Це міф про неякісний продукт, який нібито дають «мозкові центри». По-перше, давайте розберемось, чи хтось колись проводив той «cost benefit analysis» діяльності «мозкових центрів» неурядових і урядових аналітичних структур? Чомусь ніхто не говорить про якість роботи останніх. З другого боку, чи не відбувається так, що неякісним оголошується або політично неприйнятний, або ще з якоїсь причини неприйнятний продукт певних «мозкових центрів». Адже частіше буває саме так. І останнє, за українським законодавством ми не існуємо. Давайте нагадаємо собі про це ще раз. Коли ми говоримо про нашу власну неефективність, ми маємо принаймні давати собі звіт — ні у проєкті Цивільного кодексу, ні у будь-якому іншому законі, ні у проєкті Податкового кодексу, до речі, розробленого новим урядом, немає такого поняття, як «мозкові центри». А самі громадські організації прописані в такому вигляді, що фінансової незалежності від них в найближчому часі годі й чекати. Вони просто змушені будуть іти на не завжди чисті українські гроші, або не завжди доступні донорські кошти доти, доки не будуть зроблені елементарні, але надзвичайно важливі, зміни у чинному законодавстві. Чи хтось над цим працює? Так, працює. Чи є якийсь результат? Ні, досі результату немає. Можливо, неорганізовано працюємо. Обов'язково треба не прогавити Податковий кодекс, і той законопроект про непідприємницькі (це ж треба, такий термін) організації, який щойно от мав іти на перше читання, але, як завжди, за браком часу, Верховна Рада його відкинула. Ви лишень почитайте його, і багато чого про якість продукту, що його дає «мозковий центр», там знайдете.

Ще хотілося б підтримати думку пана Івана Васюника стосовно ідеї відкрити доступ до фінансових джерел для «мозкових центрів». Так от дуже хотілося б, щоб цей доступ відкривався на конкурсній основі, на прозорій конкуренції. Нема нічого жахливого в тому, що у нас діють урядові «мозкові центри», партійні і навіть олігархічні. Давайте поставимо їх у рівні конкурентні умови, нехай вони змагаються за фінансування уряду. І тоді, в ході цієї конкуренції, і визначиться, хто може давати якісний продукт, а хто — ні. Дякую.

Ілько Кучерів: Дякую, Інно. Я передаю слово Олександрю Чекмишеву.

Олександр Чекмишев: До тих кількох асоціацій, які вже тут пролунали, — про студентів-професорів, про водія трамваю, я хотів би додати ще одну. Це асоціація із типовим радянським колгоспом, куди привезли студентів збирати, скажімо, помідори. Так чи інакше, студенти виконали цю роботу, помідори зібрали, а потім, коли дійшла справа до того, щоб вивезти урожай, доставити до споживача, забракоту транспорту. І, зрештою, та продукція загинула. В даному разі, оскільки я працюю з інформацією, для мене такою продукцією є інформація. А споживач цієї інформації — це, з одного боку, широка громадськість, хто отримує відомості із ЗМІ, з іншого боку — ті, хто ухвалює рішення, інакше кажучи — урядові, владні структури тощо.

Отже, перший блок отримувачів інформації — це широка громадськість. Для того, щоб споживач, образно кажучи, отримав із колгоспного поля ті помідори, а в даному разі, для того, щоб населення отримало інформацію, достатню для усвідомлених рішень, необхідний певний рівень якісного інформування. Себто інформація, яку дістає населення, має бути такою, аби проста людина за ситуації чи то виборчої, чи то міжвиборчої, з питань економічних, чи то політичних, могла б прийняти усвідомлене рішення. З огляду на економічну ситуацію, і з огляду на те, якими є українські мас-медіа, доводиться констатувати, що рівня якісного інформування, достатнього для усвідомленого вибору, практично не спроможен забезпечити жоден засіб масової інформації. Адже, щоб забезпечувати високий рівень інформування, газета або телеканал мають залежати від того, хто споживає інформацію, і хто платить за це гроші — чи то купуючи картку для декодера, чи сплачуючи реальну ціну за газету. До того часу, поки наше населення бідуватиме й не матиме змоги цього зробити, доти за газети і телеканали платитимуть ті, хто сьогодні це робить. Отже, за таких умов, забезпечити рівень якісного інформування неможливо, а відтак і виконати одну із основних функцій ЗМІ — бути в конструктивній опозиції до уряду. І, тим самим, з одного боку, допомагати уряду коригувати свої дії, давати зворотній зв'язок, реакцію населення, а з іншого боку — допомагати самотому населенню, якщо влада не реагує, змінити цей уряд під час виборів. І, друга частина. Цей той ящик помідорів, який адресується іншому споживачеві — владі. Парадокс полягає в тому, що створивши кланізовані ЗМІ, створивши систему, яка не забезпечує якісного рівня інформування, влада завдала собі удару бумерангом. Творчі люди, які приходять працювати до урядових прес-служб, аналітичних центрів із балкону для преси, чи то безпосередньо із тих же кланізованих ЗМІ, де вони навчилися вмільо підміняти функції ЗМІ та PR-у, маніпулюючи громадською свідомістю, ці самі люди достатньо швидко навчаються маніпулювати й якоюсь мірою впливати на свідомість своїх патронів. Не забезпечивши належного рівня інформування широкої громадськості, було створено схему, за якою неможливо забезпечити рівень якісного інформування осіб, які приймають рішення. Якщо проаналізувати вкупі висловлювання наших урядовців, то можна говорити про те, яку саме інформацію вони отримували, і які саме висновки вони могли зробити. І тому перед неурядовими організаціями, НДО, аналітичними центрами має постати ще одне завдання — сприяти тому, щоб усі суб'єкти інформаційних відносин — від звичайного громадянина до урядовця — могли мати доступ до нормальної, якісної інформації, яка дає змогу зробити правильний вибір. Це вже достатньо банальна теза про те, що хто володіє інформацією, той володіє світом. Дякую.

Федор Барулин, Регіональний совет підприємців, Херсонська область: Я солідарен с Искандером Валитовым в том, что реформы невозможны без участия населения, или конкретных субъектов, которых они касаются. И тем более они невозможны без участия этих субъектов в разработке программ и проектов. Исходя из определенного опыта в нашей работе, можно сказать — только тогда человек выполняет что-то, когда он сам обдумал это и проникся всецело. Да, это мне надо, это полезно обществу, это полезно моей семье, стране и пр. На сегодняшний день для многих непонятна, стратегия развития нашей страны. Я ни в одном из информационных источников не видел обоснованных стратегий. Считаю, что правительству, в первую очередь, стоит подумать о технологиях разработки стратегического планирования нашего будущего методом создания на территории Украины центра, продвинутого именно в этом направлении. Я имею в виду прежде — персонал, затем — идеи, подключив при этом возможности Интернета. Это позволит собрать в единое целое центры, которые хотят участвовать в разработке этой программы.

И, таким образом, на выходе получится продукт, который может дать нормальный эффект. Глобализация экономики, и те процессы, которые сейчас происходят в мире, они не могут не тревожить Украину, у которой есть шансы в ближайшее время стать «не-страной». В экономическом плане это очень серьезно. И не видать тех тенденций, и не разрабатывать адекватных мер для нашего развития нельзя. Если говорить о стратегическом планировании, то все-таки начинать надо планировать нашу, к примеру, экономику, снизу вверх. Вот буквально послезавтра наш совет получает социальный заказ от населения небольшого села в 300 дворов помочь им создать план стратегического развития их села. Мы должны создать для них методологию, механизмы саморегуляции. Начиная, допустим, с земли, которая как-то может объединять и обобщать все процессы на селе, а затем, помогать им, наукой, передовыми технологиями, управленческими решениями. Мы должны помочь методологией, а активные люди, которые живут на этой земле, сами будут создавать все блага, необходимые для нормальной жизнедеятельности. И таким образом, мы начнем наконец-то строить гражданское общество, переходя от деклараций к деятельности. И тогда интеллект тех людей, которые находятся здесь, и тех, которые сюда не попали, может действительно быть востребован и использован нашим правительством на разных уровнях. Спасибо.

Павло Жовніренко, голова правління Центру стратегічних досліджень, Київ: Спочатку кілька думок з при воду того, про що йшлося вище. На мій погляд абсолютно права пані Підлуська, говорить, що «мозкові центри», себто ми з вами, перебуваємо сьогодні поза законом. В законі не враховано те, чим ми займаємося. Нині багато говориться про стратегічне планування на 10–15–25 років. Якщо ми розробимо таку концепцію, все одно вона має затверджуватися Верховною Радою. Тобто, окрім співпраці з урядом, потрібна ще й співпраця з Верховною Радою. Про важелі цієї співпраці мусить йти мова у законі про громадські організації. Щодо самого закону про громадські організації — багато грошей витрачено на розробку кількох його проектів, які досі не ухвалені, тому що механізму співпраці, про який йшлося вище немає. Точніше, він просто забутий, адже такий механізм був, і деякі присутні тут повинні його пам'ятати — в тому числі пан Немиря, пан Пасхавер. Пам'ятаєте — Українсько-американський консультативний комітет? Він працював постійно, діяла когорта постійних лідерів, постійних робочих груп. І в цих робочих групах були як представники громадських організацій, так і представники уряду, представники Верховної Ради. Вони вже безпосередньо займалися тим, щоб ці напрацювання не залишалися папірцями. До речі, вони-таки не залишалися папірцями — це були проекти, які ставали реальними справами, реалізовувалися в конкретні речі. Приміром, проект «Морський старт», зняття шлагбаумів для 3600 українських товарів на американських ринках, гарантії безпеки для України після того, як вона позбулася ядерної зброї. Перелік можна продовжувати. Я впевнений, що більшість цього не знає, і це не так істотно. Істотно те, щоб був результат. От про цю результативність і йдеться. Адже колись механізми існували, їх можна відновити.

Говорилися також про те, що стратегічне планування — це те, чого немає у більшості центрів. Це справді так, але цього не треба лякатися. У нас як у футболі — є дворові команди, є й професіонали. Робота саме з урядом, з Верховною Радою продемонструє, хто є хто. І якщо, як було сказано, уряд нині працює в режимі швидкої допомоги, то нам, «мозковим центрам», слід також навчитися працювати з урядом в режимі швидкої допомоги, інакше — наша допомога йому буде не потрібна. Дякую.

Ілько Кучерів: Шановне товариство, ми закінчуємо роботу першої сесії, підбити підсумки якої хоче пан Григорій Немиря. Тож надаю йому слово.

Григорій Немиря: Дякую. Я хотів би зробити три коротенькі ремарки-спостереження за дискусією. Сьогоднішня конференція називається «Українські «мозкові центри» й уряд». В своєму вступному слові я намагався сказати, що в політичному процесі насправді бере участь більше дійових осіб. Уряд — впливова, але одна з таких дійових осіб. Пан Пасхавер і пан Полохало називали деяких інших дійових осіб: Адміністрація Президента, говорилося про парламент, про приватні групи інтересів, корпоративні групи — асоціації банкірів, асоціації фермерів. Навіть церкву можна вважати дійовою особою, і ми були свідками, коли церква стала несподівано відігравати певну роль у запровадженні податкової політики, мається на увазі, розробка ідентифікаційних кодів. І незалежні аналітичні центри це теж одна зі складових цього політичного процесу. Якщо спускатися нижче ієрархічними сходами, то можна сказати, що регіональні адміністрації, за умови здійснення подальшої децентралізації, відріграватимуть більшу роль, аніж сьогодні. Таким є перше спостереження — слід спрощувати політичний процес лише до діагоналі аналітичних центрів — уряд, уряд — аналітичні центри. Більш того, тут називалися зовнішні чинники, уряд, уряд — аналітичні центри. Більш того, тут називалися зовнішні міжнародні організації, які також беруть участь безпосередньо в політичному процесі. Друге спостереження. Давайте подивимося: є політики, є цінності, є процеси. Що стосується політики, то її найлегше імпортувати. Скажімо, існує приклад політики дерегуляції, яка десь, в якійсь країні успішно діяла. І не обов'язково якомусь уряду щось винаходити нове. Фактично, всі основні принципи речі давно відомі. Більш важливою є цілісність і послідовність політики. Ми маємо приклад Словенії і приклад Польщі, які абсолютно різними шляхами досягли успіху. Отже, це запозичення та імпорт певної політики. Є те, що стосується людських цінностей, скажімо, повага до прав людини і таке інше. Це вже більше сфера освіти, але також і громадянського суспільства. Запозичення політики, цінностей та укорінення їх — важлива, але недостатня умова, щоб суспільство почувалося здоровим. Здоровим суспільство може бути лише тоді, коли є відповідний процес. І в даному разі увага міжнародних донорських організацій якраз спрямована на те, щоб сприяти формуванню цього процесу ухвалення політичних рішень, який може дещо відрізнитися від того, що існує в інших країнах, але він має відповідати деяким принципам речам. Ми говорили про відкритість, підзвітність, доступ до інформації і таке інше. І, нарешті, третє спостереження — це сприйняття політики як чогось такого, що обов'язково закінчується на вищому щаблі. Це не так. Я вдячний колезі з Херсону, що розповів нам, як сільська громада звернулася за консультацією для розроблення плану розвитку села. Фактично, чим більше буде таких звернень, чим більше буде аналітичних центрів, які здатні надати допомогу отаким клієнтам, тим більше це буде ознакою здорового політичного процесу. Останнє, це вже не ремарка, а просто зауваження щодо намагання виокремити якусь модель діяльності аналітичного центру. Не буває такої єдиної моделі. Погляньмо, приміром, на дві американські організації: Heritage Foundation і Центр міжнародних і стратегічних досліджень, CISS. Вони обидві дуже впливові. Але діють абсолютно по-різному. Якщо Heritage організовує конкретні масові кампанії, публікації, привертає увагу преси тощо, то Центр міжнародних і стратегічних досліджень, який був долучений до діяльності Українсько-Американського консультативного комітету, діє по-іншому. Він організовує неформальні зустрічі, спілкування з політиками, які є в уряді, він скомпонований здебільшого з тих, хто вже працював в уряді і знає, як працює державна машина (скажімо, з такими, як Бжезинський

або Кіссінджер). Отже, це означає, що не може бути якоїсь однакової моделі таких аналітичних центрів. Вони можуть бути абсолютно різні.

Володимир Полохало: Хочу ще раз втрутитися в дискусію й привернути увагу до двох моментів. Перше. Коли ми кажемо про партнерські стосунки і про угоди з тими, з ким збираємося контактувати, то не чекайте, що механізми цих стосунків з'являться самі собою. Але ми можемо якісь зразки такої співпраці встановлювати. І, якщо не диктувати, то у всякому разі, пропонувати. Тож у мене такий загальний заклик до солідарності присутніх. Другий момент — справді, політичний, і містить він елементи етики. Недержавні інституції, в тому числі й аналітичні центри можуть стати перетвореними формами державних інституцій чи фінансово-олігархічних груп. На прикладі останніх виборів, референдуму, виборів мерів ми бачили, що велася інтелектуальна робота, спрямована і оплачувана якраз проти громадянського суспільства. І я знаю масу прикладів, коли інтелектуали, які спроможні робити аналізи, давати рекомендації, організувати кампанію, робили це в найгірших традиціях ведення політичної боротьби. Називайте це як завгодно — обслуговування чи то кримінальних, чи то мафіозних, чи то якихось інших структур, — але маємо факт повної продажності людини. Це сьогодні в Україні стосується багатьох інтелектуалів. І цей етичний момент буде присутній, й надалі також доводитиметься робити вибір. Може статися так, що ми будемо працювати на майбутніх злочинців, або на нинішніх злочинців. Це право моралі, це етичний момент, я на нього просто звернув вашу увагу, тому що гроші сьогодні в Україні — вони теж пахнуть.

Олександр Пасхавер: Мене тоже интересовала эта тема — должны ли аналитики быть политиками? В принципе, для меня, либо аналитик, либо политик. Кому мы должны давать свои советы — это очень важный вопрос. Представьте себе, что существует некий криминальный авторитет, олигарх, или кое-кто еще, кто заказывает мне либеральную идеологию. Что я должен ему ответить — нет, я вам не дам эту самую свою схему. Мне кажется, наоборот, — если я ему дам, возможно, что он поведет себя чуть более общественно, чем без этой идеологии. Вопрос заключается в том, что мы обязаны дать свои рекомендации всякому, кто их выслушает. А как они их используют, будет зависеть от наших рекомендаций. Не создавайте криминальных схем — и вы не будете помогать криминальным авторитетам.

Іван Васюник: Буквально декілька слів. Я, як представник урядової сторони, думаю про те, що на цій конференції, з часу проголошення відкритості уряду до співпраці з громадськістю, ми повинні виробити певного роду тести. Із цієї першої сесії я для себе виношу декілька таких тестів. Думаю, що нам слід консолідуватися на те, аби врешті-решт цей закон про неприбуткові організації був ухвалений в Україні. Мені здається, що без консолідації зусиль всього неурядового сектору і уряду цього просто не станеться. І друге — моя давня мрія полягає в тому, щоб в уряді була людина, яка ідентифікувалася б з прямими обов'язками співпраці із аналітичними центрами, із громадськими організаціями.

Ілько Кучерів: На завершення першої сесії хотілося б підбити підсумок. Коли ми починали роботу свого Фонду «Демократичні ініціативи» 1992 року, у мене всі питали: «Слухай, Ілько, що таке ці недержавні організації?». Тоді не було розуміння того, що воно таке, це були якісь нові для нас слова. Тепер ми сперечаємося, як краще перекласти з англійської мови think tanks — чи це «мозкові центри», чи це думачі танки. Але ми розуміємо, що щось відбувається, і декілька разів тут повторили, що сьогоднішня конференція є великою мірою знаковою, позаяк вона зорганізована з ініціативи Прем'єр-міністра, людини, яка займається реальною політикою, і яка хоче з нами співпрацювати. Дякую.

Друга сесія:**Міжнародні донорські організації та підтримка демократичних змін в Україні**

Ілько Кучерів: Шановне товариство, ми провадимо далі нашу роботу. Розпочинаємо другу секцію, яка називається «Міжнародні донорські організації і підтримка демократичних змін в Україні». Головуючий на цій секції — Олег Рибачук, керівник служби Прем'єр-міністра України, та Олександр Піскун, співробітник АМР США. Прошу.

Олександр Піскун: Шановні друзі, дякую за те, що ви знайшли мужність після обіду зайти сюди, це дуже приємно. На попередній сесії ми зосередились на темі «Українські «мозкові центри» і реформування суспільства». Тепер у нас є можливість обговорити потреби такого діалогу з точки зору можливої донорської допомоги, організації та підтримки демократичних змін в Україні — з точки зору донорів. Так, у декого з моїх колег я помічав досить скептичне ставлення до можливостей допомоги міжнародних організацій, зокрема — американських. Людина, яка зараз доповідатиме, можливо дасть відповідь на ці настрої скептиків. Крім цього, хочу сказати, що від нас, від України, в першу чергу залежить, як ми використаємо цю донорську допомогу. А вже коли донори сюди прийшли допомагати, то це, зрозуміло, насамперед в їхніх інтересах. А щоб це було в інтересах України — залежить вже від нас. Із задоволенням хочу представити вам і надати слово пані Мерилін Шмідт, яка є директором відділу Демократичних та соціальних реформ АМР США.

Мерилін Шмідт: Мене попросили поділитися деякими своїми думками стосовно Агенції США з міжнародного розвитку, перш ніж я перейду до конкретних речей, що стосуються цієї конференції. Наскільки я зрозуміла, дехто мав запитання стосовно АМР США.

Для початку скажу, що абревіатура АМР США означає «Агентство США з міжнародного розвитку». Вже, мабуть, понад 40 років ми працюємо в країнах, що розвиваються. В останні десять років ми поширили цю підтримку, хоча в зовсім інший спосіб (за хвилину я поясню, в який саме), на країни, що раніше входили до складу Радянського Союзу, та країни Східної і Центральної Європи. Коріння АМР США сягає, якщо хочете, Плану Маршалла, часів закінчення Другої світової війни, коли було надано велику підтримку на відбудову Європи, особливо країн, зруйнованих бомбардуваннями Другої світової війни, і насамперед, Німеччини. На початку 1960-х років президент Кеннеді створив Агентство з міжнародного розвитку, метою якого на тоді була не відбудова після Другої світової війни, а увага до країн, що розвиваються.

На початку 1960-х багато країн, що були під колоніальним контролем Франції, Іспанії та інших держав, стали незалежними. Отже, всі ці країни в Африці та Азії, як країни новостворені, незалежні від колоніальної влади, потребували допомоги. У 1990-х роках, коли раптом впав Берлінський мур, і республіки Радянського Союзу стали незалежними, тут також постало бажання підтримки. Для цього, звісно, в США було потрібне спеціальне законодавство; для цього регіону ним став «Акт у підтримку свободи», а для Центральної та Східної Європи то був інший закон. Тут ми зосередилися на ринкових реформах, демократичних та соціальних перетвореннях. Отже, ми докладаємо багато зусиль у цьому регіоні. Розробляючи стратегію, ми консулюємося з урядом, у цьому разі з урядом України, НДО та іншими донорами. Відтак, сподіваємося, ми можемо позитивно вплинути на життя громадян України. Місія АМР США,

розташована в Києві, відповідає за програми в Україні, Білорусі та Молдові, відтак ми мусимо багато подорожувати. Я попрошу мою колегу, Вікторію Марченко, зробити для вас невеликий огляд програм, що їх АМР США реалізовує в Україні.

Вікторія Марченко: Дякую, Мерилін. Мене звати Вікторія Марченко, я вже 6 років працюю в АМР США і є керівником проекту, що називається «Українська освітня програма ринкових реформ», яка стала співорганізатором цієї конференції. Я хочу звернути вашу увагу на ті інформаційні матеріали про АМР США, які в стислому вигляді вміщені у ваших роздаткових матеріалах, і там написано, за якими напрямками уряд Сполучених Штатів через АМР працює з урядом України і підтримує економічні, демократичні та соціальні реформи. Якщо ви на другій сторінці побачите «Демократичні реформи» і все, що стосується підтримки демократичних реформ, то зміст цих процесів цілком вписується в завдання незалежних аналітичних центрів або «мозкових центрів». Там також є наш телефон, я знаю, що тут багато людей з регіонів, будь ласка, якщо вас безпосередньо цікавить якась інформація щодо підтримки АМР США реформ в Україні, телефонуйте. Також я і мої колеги — Марія Доценко, Валерій Олійник — тут присутні, ми працюватимемо на конференції обидва дні, і з задоволенням поспілкуємося з вами у перерві.

Мерилін Шмідт: А тепер повернімося до нашого основного питання, дуже важливого для мене особисто, а саме — недержавного сектора, неурядових організацій, що є основою громадянського суспільства. Я хочу розповісти вам, як ми намагаємося конкретно підтримувати розвиток недержавного сектора. Це не означає, що ми не довіряємо урядові (я сама є урядовим працівником, відтак урядові працівники мені таки подобаються), однак ми вважаємо, як це з'ясувалося з досвіду в нашій країні, що уряд краще працює, коли недержавний сектор робить свій внесок у його роботу.

Ми, як, на мою думку, й інші західні донори, підтримуємо «мозкові центри» та розвиток НДО загалом, оскільки бачимо, що третій сектор — невід'ємний і дуже важливий компонент, який мусить бути міцним, якщо Україна хоче побудувати стабільну демократію й досягти економічного процвітання. Для самого реформування і для того, аби побудувати кращу демократію, Україні потрібні добрі ідеї, здоровий діалог щодо урядової політики та участь поінформованих громадян у рішеннях, що стосуються їхнього життя. Я щаслива бачити сьогодні тут так багато людей, що представляють організації, з якими ми працювали в минулому.

Ми підтримуємо «мозкові центри» в різні способи. Ми даємо невеликі гранти, не безпосередньо, а через організації, які ми підтримуємо і які наглядують за використанням малих грантів та грантодавчим процесом. Ми також надаємо підтримку через навчання (тренінги), через конференції та контакти, які можуть допомогти «мозковим центрам» розширити свої можливості для майбутньої роботи. Інколи ми даємо експертні поради, не обов'язково зі Сполучених Штатів, але також і з Європи і особливо з сусідніх країн. Гадаю, ті з вас, хто працював у «мозкових центрах» та в інших сферах, з ними пов'язаних, погодяться, що певний досвід Європи і певний досвід Центральної та Східної Європи, мабуть, набагато більше придатний для України. Ми підтримуємо ваші пошуки добрих ідей та реформ. Ми не можемо сказати вам точно, що саме робити, але переконані в необхідності існування різноманітних ідей, адже не існує «досконалих» ідей стосовно чого б там було. Люди, які так вважають (гадаю, світ вже таких бачив), стають диктаторами.

Отже, ми вважаємо, що мусить відбуватися обговорення, діалог, що коли ми всі зустрічаємося за одним столом, як зараз тут, ділимося своїми ідеями, то

саме тоді приходимо до найкращих рішень, скориставшись внеском у цю зустріч кожного. Маємо надію, що ви й надалі пропонуватимете багато різних ідей, аби мати багатий вибір для ухвалення рішень.

Сподіваємося, що «мозкові центри» в Україні робитимуть кілька речей. Наприклад, вироблятимуть практичні поради щодо варіантів державної політики. Це не академічні вправи, не ересь, це — реальне життя. Це — «вистава», а не «репетиція». Сподіваємося, що «мозкові центри» порушуватимуть важливі питання. Що вони сприятимуть громадському діалогу. Що вони реагуватимуть на провадження державної політики, обговорюватимуть ці питання й робитимуть свій внесок, аби донести свої ідеї до урядовців, які ухвалюють рішення. Що вони вимагатимуть відкритості та відповідальності уряду на всіх рівнях, тому що це є основною вимогою для громадського діалогу та участі громадян. Гадаю, ви побачите це в будь-якій демократичній країні. Нам не завжди це подобається, ми не завжди відчуваємося зручно, але саме таку роль відіграє недержавний сектор, тобто наглядову роль, якщо хочете. Це — рахунки й баланс.

Ми, АМР США, а також інші донори, активно підтримуємо й надалі підтримуватимемо розвиток третього сектора в Україні та в інших країнах в усьому світі. У наш час цей сектор швидко зростає, він є необхідним компонентом того діалогу, що його ми обговорюємо сьогодні на цій конференції. Минулого тижня у Варшаві відбулася урядова конференція демократичних країн світу, а одночасно, або ж відразу по тому пройшла конференція недержавних організацій, що працюють над впровадженням демократичних змін в усьому світі. У більшості конференцій ООН нині проводять офіційну урядову конференцію, а також обов'язково включають третій сектор для обмірковування питань, що їх обговорювали глави держав.

Сьогодні в Україні існує багато НДО, які мобілізують громадян й допомагають їм розбудувати сильне громадянське суспільство. Чудово, що є люди, які роблять зусилля, аби зорганізувати власне життя, покращити устрій своїх громад. Чудово, коли НДО та «мозкові центри» можуть працювати в партнерстві з урядом. Ми раді, що ваш уряд запросив стільки представників НДО взяти участь у цьому діалозі. Третій сектор є абсолютно необхідним для творення державної політики, оскільки реформаторам — людям, що намагаються робити зміни, — потрібна громадська підтримка. Без громадської підтримки реформи зазнають поразки. НДО можуть донести ідеї до народу, до громадян. НДО можуть виступати від імені громадян та об'єднати громадян й відстоювати певні інтереси. НДО можуть порушувати питання, що їх урядові «мозкові центри» можуть і не помітити. У багатьох наших програмах ми підтримуємо демократичні процеси, хоч би де вони відбувалися — в бізнесовому секторі, енергетичній, економічній реструктуризації, питаннях демократії, соціальному секторі. Ми намагаємося розглянути загальну картину та підтримати участь об'єднаних громадян у всіх секторах, оскільки в більшості демократичних країн світу існують об'єднання громадян, задіяні в усіх секторах. Це не просто «питання демократії».

Певна річ, ми очікуємо, що «мозкові центри» та НДО надаватимуть сильну підтримку та виступатимуть за демократичні процеси; інакше кажучи, не можна зробити внеску без свободи організовуватися та працювати, без доступу до ЗМІ, доступу до інформації про владу будь-якої гілки — виконавчої, законодавчої чи судової. Українські НДО вже провадять важливу роботу, щоб допомогти Україні дивитися вперед, у напрямі демократії, та задумуватися над тим, якого типу реформи тут будуть найбільш придатними. Ми не можемо розказати, що робити або як це робити, ми можемо лише розказати, що мало успіх в інших країнах. Зрештою, демократія, яку ви побудуєте, буде вашою власною. І ми дуже раді бути вашими партнерами на цьому шляху, ми аплоду-

ємо численним успіхам, що ви їх уже зробили, та із задоволенням продовжуватимемо працювати разом із вами. Дуже вам дякую.

Олег Рибачук: Дякую, Мерилін. Шкода, що так багато присутніх тут українців не дізнаються, що таке Світовий Банк, оскільки скидається на те, що їхній представник не зміг прийти, але принаймні кожен знає, що таке АМР США.

Я хотів висловити своє щире захоплення тим, що так багато учасників прийшло сьогодні на цю конференцію. І той факт, що практично найкращі представники служби Прем'єр-міністра присутні тут або будуть присутні тут завтра, є дуже показовим. Я дуже сподіваюся, що завтра й Віктор Андрійович зможе з вами поспілкуватися. А нині у нас є можливість продовжити діалог у тому колі людей, що тут присутні. Тож запрошую вас до дискусії.

Володимир Цибулько: Я хотів би вам нагадати, що те що буде вкладене у вуха Олега Борисовича, потім буде точнісінько перекладене у вуха Прем'єра.

Олег Рибачук: Я думаю, що Прем'єр-міністр буде завтра тут.

Олександр Кислий, Асоціація «Культура та світ», Крим: По тому, як в нас пройшла дискусія на ранішньому засіданні, зрозуміло, як багато проблем залишається нерозв'язаними. Так, відбулася маленька дискусія про механізми нашого співробітництва з інституціями уряду — чи повинні вони бути чи ні. Я вважаю, що такі механізми мусять бути, і мусять працювати, а от форми роботи справді можуть бути найрізноманітніші.

І якщо подумати, що ми можемо взяти корисного із цієї дискусії, то насамперед нам слід було б накреслити можливі механізми взаємодії з інституціями уряду, обговорити проблему підтримки незалежних центрів, і нарешті змалювати те тло, яке формує громадянське суспільство. Чому це останнє таке важливе? І чому ми взагалі вийшли на таку проблему, що до того ж дістала схвальну ініціативу уряду? Та тому, що хоч би якою була сьогодні держава, вона завжди є тільки фрагментом того громадянського суспільства, яке ми будуємо. Хотіли б ми того чи ні, хай би якими закорумпованими були й хоч би якою була наша ментальність, — незалежно від цього, ми громадянське суспільство будуватимемо, а значить у цьому громадянському суспільстві держава буде потребувати нас. То чи самі ми налаштовані на те, щоб співпрацювати? Попереду звучало дві доповіді, де дуже добре було розписано структуру громадських організацій. І так, коли ми говоримо про механізми, то у цих механізмах мають бути структури. Ми повинні на цій сесії обговорювати й такі питання — які саме це можуть бути механізми, що то за структури, що діятимуть у цих механізмах і далі розвиватимуться.

Ми почули, що наші громадські центри й надалі генеруватимуть ідеї, але як ставиться до цього уряд, урядові інстанції, як вони до цього підготовлені — ми майже не почули. Ми лише почули, що, може, це буде якась людина, яка контактуватиме, збиратиме інформацію, чи це можуть бути якісь взаємозв'язуючі інстанції. Як на мене — має бути і те, і те.

Наприклад, існують різні сфери роботи, де мусить бути хтось, хто цим опікується, і мусить бути людина, яка за це відповідає. А тому в мене така зустрічна пропозиція — якщо буде така структура в інституціях уряду, то мусять бути такі структури й у громадських центрах. Власне, було б корисно, якби існувала така рада, в якій працювали б представники уряду і представники громадських інституцій. Мабуть, було б корисно, якби представники громадських інституцій були структуровані за тематикою, а також територіально. Це надало б динамізму роботі, ми знали б, із чим працюємо, одночасно бачили б усю сферу інтересів. Наприклад, я представляю Крим як спеціаліст-історик. У нашій Асоціації є й професійні соціологи, опікуємося ми й глобалістикою, й конкретною проблематикою, в тому числі і проблематикою депортації. Ми

можемо зробити свій великий внесок у кримські питання, що порушуються на урядовому рівні. Але все впирається в те, що не існує в уряді таких структур, які відповідали б за певний регіон. Думаю, що в решти колег із регіонів, які тут присутні, теж є такі проблеми, у тому числі і проблеми представлення своїх територіальних інтересів на тлі України. Дякую.

Ілько Кучерів: Можна, я вам відповім відразу. Ви зачепили тему, яку ми плануємо обговорювати на третій сесії, про можливості співпраці уряду з «мозковими центрами», а також завтра планується робота чотирьох секцій за певними напрямками. Але, безумовно готуючись до цієї конференції, ми думали про те, які теоретично могли би бути моделі співпраці аналітичних центрів з владою. Бачите, конференція так і названа: «Ініціатива — діалог — співпраця». Отже, ініціативу висловив Прем'єр-міністр Ющенко, нині у нас триває діалог, а зі співпрацею, напевно, найбільша проблема. Як ви знаєте, ця конференція організована за підтримки АМР США, тобто Освітньою програмою ринкових реформ, і також фондом «Відродження». Тож ми думаємо про те, щоб якимось чином залучити ці дві інституції для роботи в майбутньому. Також, радник Прем'єра пан Васюник говорив про можливість шукати якісь бюджетні фонди для роботи громадських організацій. У цьому розрізі підхід до громадських організацій може бути тематичний і регіональний, про який ви щойно сказали. Було б добре, якби всі учасники висловилися стосовно того, які у нас можуть бути ще механізми співпраці, і які у нас є можливості запропонувати реальний продукт.

Володимир Цибулько: І чи потрібна додаткова інституція для опрацювання даних. Тому що весь інтелектуальний продукт, який виходить із інтелектуальних центрів — регіональних, загальноукраїнських — він є, скажімо, внутрішньоцентрівського формату, або стандарту. Чи потрібна додаткова інституція, яка опрацьовувала б, систематизувала б ці дані і подавала б цей певний продукт певного стандарту, скажімо, до ЗМІ і уряду? Чи є така потреба?

Ілько Кучерів: І чи є така можливість?

Ігор Жданов, Український центр економічних і політичних досліджень: Хотів би зупинитися на деяких проблемах, що стоять перед неурядовими організаціями. Про це вже говорилося вище — приміром, і про взаємовідносини уряду та неурядових організацій, і про те, чи сприймаються урядом рекомендації НДО... І у зв'язку з цим, хотів би заперечити пану Немирі, який переконаний, що якщо рекомендації НДО не сприймаються, то це — проблема самих лише НДО. Я думаю, що це спільна проблема як НДО, так і уряду. Я наведу два приклади, що стосуються нашого центру.

Перший. На початку лютого цього року Український центр економічних і політичних досліджень підготував аналітичну доповідь, в якій йшлося про власне бачення проведення військової реформи. Ми запросили представників Міністерства оборони, Генерального штабу, НДО, іноземних посольств. І що дістали в результаті? Дістали повне нерозуміння нашого бачення і Генеральним штабом, і Міністерством оборони. Нам відкритим текстом було сказано: куди ви хлопці лізете? Хоч серед наших спеціалістів ті, хто працював у Раді національної безпеки і оборони, тобто люди не сторонні і які знають, що і як робиться. Але ось вам іще один приклад. Наш Центр підготував ще одну аналітичну доповідь, яка на цей раз розглядала проблеми розвитку страхування в Україні і соціальні аспекти. По тому, як за допомогою страхової компанії «Оранта» ми зібрали для обговорення доповіді представників страхового бізнесу майже зі всієї України, ці матеріали було опубліковано в журналі «Національна безпека і оборона». А згодом вони потрапили на стіл до Прем'єр-міністра. На основі цієї доповіді вийшла резолюція Прем'єра, який доручив

Міністерству фінансів, іншим зацікавленим міністерствам та відомствам підготувати програму розвитку страхування в Україні — і з залученням нашого Центру, і з залученням Ліги страхових організацій України.

Ось вам два полярні приклади співпраці уряду із неурядовими організаціями.

Інша проблема, яка гостро стоїть перед аналітичними НДО, — це проблема фінансування. Які ми сьогодні маємо можливості залучити фінансування? По-перше, ми діємо на підставі Закону «Про громадські організації», тобто ми неприбуткові. Власний продукт ми продавати не можемо, тому єдина можливість підтримувати свої сили — це спонсорські кошти. Спонсорські кошти або наших бізнесменів, яких дуже мало і які часто переслідують свої власні цілі, або допомога зарубіжних партнерів, таких організацій, як USAID, Фонд «Відродження», «Євразія» тощо. На жаль, інформація про надання такої допомоги має дещо обмежений характер. Я вдячний тим представникам організацій, що прийшли сьогодні на семінар і розкажуть нам про правила отримання таких грантів, це дуже важливо. Особливо для наших колег з регіонів, які зовсім обмежені у своїх фінансових можливостях і у доступі до інформації.

Щодо ролі НДО у створенні або формуванні громадянського суспільства, то, на мою думку, тут два головних аспекти: по-перше, це — інформування громадськості про ті чи інші проблеми, які стоять нині перед суспільством; це — подання альтернативної точки зору на розвиток суспільства і пропонування свого власного бачення розвитку суспільства. І по-друге, це — подання альтернативної точки зору самому урядові, і не тільки критичних зауважень з приводу тих чи тих рішень, а й пропозицій щодо конкретних рішень, які могли би прийматись урядовими організаціями. Дякую за увагу.

Владислав Кораблін, Фонд «Стратегія», Київ: На сьогоднішній день «фінансово-промислові групи», «еліть», «клань», «регіональні барони» — це реальність. І, більше того, все вони виступають реальними політичними ігрокми на сучасній сцені. Друга реальність — то, що більше 60% нашої економіки знаходиться в тіні. Об цьому теж все присутні знають. Теневая економіка передбачає теневу політику. Теневу політику обслуговують теневі аналітичні структури і центри. По тому, коли я слышу о том, что существуют некие абсолютно независимые аналитические центры, которые могут провести общезелкторальное обследование, — то ли социологическое, то ли политологическое, то ли экономическое, простите, но это нереально. То есть вывод первый — абсолютно независимых общественных центров сейчас в Украине не существует. Существуют виртуальные команды, которые выполняют те или иные проекты. Смешно становится, когда коллега говорит: «мы будем осуществлять стратегическое планирование на уровне деревни в 300 дворов». Существует тактический уровень, оперативный и стратегический. Стратегического планирования на уровне 300 человек не бывает.

Таким образом, возникает вопрос, как же влиять на принятие решений исполнительных органов, оставаясь частично независимыми от них? Только путем создания свободной ассоциации. Только формированием относительно свободного публичного издания. Только таким способом, непосредственно, в противном случае — кто платит, тот и заказывает музыку.

Хотелось бы немного поговорить и на тему інформаційно-аналітичного продукту. Любое моделирование проходит три этапа: существует некая теоретико-концептуальная модель, под нее отрабатывается операциональная модель, или технологическая, на основании которой формируется уже фактуальная модель. Любая модель подобного типа будет страдать профессиональным идиотизмом. Один из уважаемых коллег говорит о том, что «я, в принципе, экономист и буду рассматривать процесс с точки зрения экономического моде-

лирования». О какой аналитике мы ведем речь? Что такое аналитик в конечном счете? Это подготовка информационно-аналитического продукта для принятия управленческого решения. Не с точки зрения политологии, социологии, экономики, психологии, а с точки зрения именно принятия управленческого решения, чтобы эта целостная система перешла в некоторое следующее состояние, не принося никаких негативных флуктуаций, изменений для всех элементов этой системы.

Поэтому, у нас существует ряд проблем. Проблема номер один — это проблема тех продуктов, которые мы готовим. Это проблема того, о чем говорил дедушка Маркс, — «профессионального идиотизма». Потому что политолог пишет по-своему, экономист по-своему, историк будет писать по-своему. Можно ли этот продукт называть аналитическим?

Проблема номер два. Аналитика, как специфический вид деятельности, требует такой подачи, такого материала для управленцев, который бы имел одну-две, но не более, альтернативы, причем проработанные альтернативы. Информационно-аналитический продукт должен подаваться на полутора-трех страницах. Вот здесь сидят представители правительственный продукт, который заняли вы просматривать информационно-аналитический продукт, который занимает более 12–15? Нет. Суть должна быть изложена на полторы-три страницы. Объемную же продукцию, которую подготавливают отдельные «независимые» центры, просто не потребляют, поскольку наше общество работает в ресурсном цейтноте. У нас существует цейтнот ресурсов, цейтнот людей и цейтнот времени. И это должны учитывать те, кто создает информационно-аналитический продукт. Такой продукт должен подходить для управленца по психосемантике. У меня все. Спасибо.

Олександр Піскун: У нас уже є маленька черга тих, хто хоче виступити. Запрошую Павла Жовніренка.

Павло Жовніренко, Центр стратегічних досліджень: Спочатку репліка щодо незалежності центрів. На мій погляд, у політиці, як і в енергетиці: немає абсолютно незалежних центрів, і питання полягає лише в диверсифікації джерел фінансування центрів. Тобто, якщо та чи та організація залежить тільки від грантів одного фонду, тільки від грошей уряду, тільки від грошей одного замовника, тоді він залежний. Якщо таких джерел фінансування кілька, її можна вважати незалежною, що, до речі, стосується й нашого Центру.

Тепер по суті. Ми — дослідницькі центри, проводимо дослідження, проводимо семінари, робимо якісь публікації, організуємо поїздки. І ясна річ, що працюємо ми неупереджено й здебільшого не знаємо, хто і чим займається. Поодинокість цих заходів призводить до того, що розпоршується те, що має бути одним-єдиним і зветься «європейським вектором». Тому, на наш погляд, є необхідність не об'єднати організації, а об'єднати зусилля у тому, що стосується європейського напрямку розвитку України. Для чого потрібно рухатись в напрямку Європи? На це дають відповідь результати соціологічних досліджень: 26% населення України хочуть емігрувати на Захід, і практично вдвоє більше, близько 53% хочуть поїхати туди, щоб заробити гроші і повернутися назад.

Наступне — як ефективно співпрацювати з урядом? Яким мусить бути зворотний зв'язок між ним і дослідницькими центрами? Саме на це спрямовано проект «Єврофорум», що його розробив Центр стратегічних досліджень, партнерами якого виступають кілька дослідницьких центрів, громадських організацій. Цей проект підтримано як Кабінетом міністрів, так і міністром закордонних справ, а також Збігневом Бжезінським. У рамках цього проекту кожні

два місяці проводиться зібрання представників чотирьох категорій соціуму, які займаються питаннями європейської інтеграції.

Що то за чотири категорії? Перша — громадські організації й дослідницькі центри, друга — урядовці, третя — цивілізований бізнес, тобто ті, у кого доходи залежать не від наближення до вершини політичної піраміди, і хто зацікавлені у тому, щоб європейське правове бізнесове поле прийшло в Україну; і четверта — ЗМІ. Три робочі групи — політична, економічна і гуманітарна — розглядають спершу, що позитивного Україна зробила на шляху інтеграції до Європи, що негативного, і які рекомендації з цього приводу можна дати уряду, Верховній Раді, Адміністрації і т.д. І оскільки тут збираються і представники громадських організацій, дослідницьких центрів, і економісти, й історики, і представники державних структур, які потім вже в самих структурах реалізовуватимуть положення цих рекомендацій, то ці документи будуть написані однією, зрозумілою для всіх, мовою. І останнє: всі ці добрі наміри реалізуються за допомогою західних фондів. Я хотів би подякувати представникам західних фондів, і в першу чергу АМР США, за те, що ця допомога надається. Дякую.

Олександр Піскун: Дякую, Павле.

Євген Солодко, начальник управління правової підтримки підприємництва Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва: Нині в нас триває дуже цікаве обговорення, і в мене є декілька зауважень на предмет законодавчого забезпечення діяльності «мозкових центрів» та співпраці з міжнародними донорськими організаціями. Хоч би що там ми говорили, але на сьогодні вже проглядає тенденція плідної співпраці між урядом, урядовими організаціями, центральними органами та НДО. І першою ластівкою була постанова Кабінету міністрів від 7 травня 2000 року про затвердження методичних рекомендацій щодо аналізу регуляторних актів. Термін «регуляторний акт» у нас введено Указом Президента від 22 січня цього року. І орган, який видає такий регуляторний акт, повинен надавати аналіз регуляторного впливу цього регуляторного акту.

Так от, в цьому аналізі обов'язково мають бути результати обговорення, зокрема з участю НДО, а також оцінка економічної ефективності акту. Про економічну ефективність ми не говоритимемо, але що стосується обговорення з участю НДО, судить самі: постанова діє від 7 травня, і декілька міністерств, у тому числі і славно відома Податкова адміністрація, вже публікували проекти різноманітних регуляторних актів, але, на жаль, жодна неурядова організація, з-поміж присутніх зокрема й тут, не подала жодних своїх ані зауважень, ані пропозицій. Працюють, як правило, бізнес-асоціації. І працюють дуже плідно.

До чого я це веду? Та до того, що сьогодні існує реальний інститут впливу НДО на ухвалення рішень стосовно розвитку малого підприємництва й підприємництва загалом. Тому що всі ті зауваження, які надходять до «видавця» цього регуляторного акту, мають можливість бути узагальненими й потім потрапити до Кабінету міністрів. А той, хто видаватиме цей акт, має подати оцінку пропозиціям, в тому числі від НДО — чому вони приймаються, чому ні. Це канадський досвід. Щодо співпраці з міжнародними донорськими організаціями в Канаді є таке видання, як «Тижневик уряду», що складається з двох частин або з двох книг. У першій книзі — вже прийняті документи уряду Канади, а в другій — проекти тих регуляторних актів, які планується ухвалити. Будь-яка особа — фізична, юридична, бізнесова організація, небізнесова, НДО — має право звернутися за контактними адресами, через Інтернет, через будь-які засоби зв'язку, і висловити свої зауваження. Кожне з цих зауважень повинно бути опрацьоване і оцінене: чи є воно доцільним, чи ні.

цією інструкцією, підготовка аналітичного матеріалу полягає в наступному: аналітик має поспілкуватися з даної проблеми з фахівцями, які займаються своїми дослідженнями й проблемами; ознайомитися з пресою, і потім, у дуже простій формі, виносячи на першу сторінку суть проблеми і необхідні заходи за системою оберненого трикутника, пояснити суть цієї проблеми, яка має бути зрозумілою будь-якому державному чиновнику.

Діяльність таких аналітиків фінансується державою, якщо держава має змогу. І тут справді постає питання: навіщо утримувати величезний державний апарат, який займається аналітичною роботою, коли насправді 5–6 професіоналів можуть виконувати весь обсяг, співпрацюючи з науковими інститутами, із тими ж самими статистичними службами? Тобто, провівши декілька тренінгів, можна підготувати аналітиків громадських організацій, щоб вони давали саме такі документи, які цікаві державним органам.

Потреба в аналітичній роботі існує особливо в регіонах. Державних службовців там просто призначають. Вони на ту зарплату не дуже поспішають виконувати свої функції, а в більшості випадків просто не вміють їх виконати через свою непрофесійність. Тоді вони звертаються по допомогу до аналітичних центрів, скажімо, підготувати бізнес-план для якогось підприємства тощо. А уряд у нас, звичайно, на підтримку таких аналітичних центрів коштів не знайде, тому тут велику роль відіграють донори. Але їхні мотиви і їхні вимоги теж треба прекрасно розуміти. Наша система, система українського суспільного життя, не повинна випадати з «графіку» життя Західного світу, якщо ми туди намагаємося ввійти. І якщо ми зважатимемо на поради донорів, то можемо справді розраховувати на їхню допомогу і в нас поменшає проблем із фінансуванням. Позаяк вони справді зацікавлені в тому, щоб проводилася робота у справі розвитку громадянського суспільства, активної участі всього населення в реформах та інших політичних процесах.

Вважаю, було б непогано, якби ми на семінарі розв'язали питання організації координаційного центру, який міг би провадити тренінгову роботу, задати єдину систему проведення соціологічних, політологічних досліджень тощо. Я думаю, такий орган дуже потрібний, він важливий, щоб цю роботу скоординувати. І тільки тоді, коли цей продукт матиме нормальний вигляд і буде цікавий, саме тоді на нього звернуть увагу державні органи. Дякую за увагу.

Сергій Волочай, голова правління громадської організації «За професійну допомогу», Комсомольськ, Полтавської області: Аналізуючи тональність виступів від ранкової сесії до післяобідньої, зважу на те, що вислови стали більш поміркованими — від наступальних до конструктивних щодо ролі держави в аналітичній роботі громадських організацій. Відповідаючи на численні нарікання своїх колег, мушу визнати, що справді, якість аналітичних досліджень дуже сильно різниться від місця проведення, авторства, а також від професійного рівня в першому випадку і в другому. Особисто я займаюся цими питаннями вже більше 10 років і знаю, що як ви порадите, такі результати й отримаєте. Можливо, саме в цьому й полягає причина, чому експертні аналізи не приймаються до дії? Та тому що ці аналізи виконані на дуже низькому професійному рівні.

Тому я дуже дякую попередньому виступаючому за те, що він озвучив ідею створення структури, яка координувала б як професійний рівень, так і методичний рівень проведення досліджень, що їх виконують різноманітні недержавні організації. По-друге, прозвучали слова «боротьба», «критика», «тиснути», «альтернативні точки зору». Я хотів би визначитися, що всі ми існуємо в державі, займаємо абсолютно визначений шабел в структурі держави і не можна, висловлюючись мовою оригіналу, «ставити лошадь позади телеги». Все таки, кесарю — кесарево, а писарю — писарево. Ми не державні службов-

ці, і ми не вповноважені розв'язувати державні питання, в нас різні сфери компетенції. Якщо у нас є інформація, ми маємо право подавати її до державних установ. Це право нам дала держава. Тобто, діалог вже давно відбувся, треба тільки коректно скористатися тими правами, які в нас уже є. Дякую за увагу.

Олександр Піскун: Дякую, колего. Слово надається Ользі Онишко, Інститут реформ.

Ольга Онишко: Дякую. У мене, можливо, зухвала, але цілком поважна пропозиція. З одного боку, сьогодні АМР США допомогла нам «пролобіювати» зустріч з таким представницьким урядовим колом. І я хотіла б, аби коло замкнулося, й український уряд в свою чергу допоміг би нам, незалежним аналітичним центрам, «пролобіювати» більшу технічну допомогу від донорів. Адже насправді не так вже багато є грантів, які розраховані для аналітичних центрів. Ми знаємо, що нині Дім Свободи (Freedom House) має програму для «think tanks», інші ж програми для громадських організацій належать здебільшого до класифікації «grassroots». Ми не підпадаємо під їхню класифікацію.

Тут йшлося про продукування якісного продукту. Ви знаєте, що якісний аналітичний продукт — дуже коштовний і потребує коштовної експертизи, для якої, відповідно, потрібні певні кошти в певних рамках. Тож, якщо уряд України говоритиме про важливість аналітичних центрів, коли визначатимуться пріоритети технічної допомоги, то це, звичайно, допоможе нам, а ми в свою чергу, допоможемо громадською експертизою уряду.

Володимир Цибулько: Дякую, Олю. Тема, про яку ти заговорила, є більш ніж важлива. Це реальний механізм стимуляції недержавних центрів. І саме життя диктує ті теми, які потрібно нам аналізувати. Скажімо, якби представники донорів погодилися, то мабуть найреальніший механізм був би такий, коли урядові експерти оцінюють проекти і заохочують донорів до стимуляції цих проектів. Це не контроль. Адже уряд не може контролювати громадські організації, уряд може лише просити громадські організації проаналізувати ту чи ту проблему. Тобто, було б дуже просто, якби уряд фільтрував — ці проекти підуть, а ці не підуть.

Сам механізм роботи урядових структур не допускає втручання чи ревізії роботи громадських організацій. Просто немає такого механізму. Багато питань, а також ідей ми просто не встигаємо опрацювати. Ясно, що секретаріат Кабміну працює, радники працюють, служба Прем'єра працює, але є багато поточних питань, на які ми не встигаємо давати відповідь. Але життя диктує ці питання. І не слід дивуватися, що ідеї громадських аналітичних центрів можуть бути більш ефективними, аніж ідеї державних служб. Інша річ, було б нерозумно, якби ми ці ідеї прогавили. Якби ми умовні інтелектуальні гроші пропустили повз себе. Ми все таки повинні включити їх в якусь роботу, щоб мати додаткові імпульси.

Олександр Піскун: Пан Володимир Цибулько для мене особисто ніяк не асоціюється з урядом, він настільки сам НДО, що є сподівання — те, що Цибулько в уряді, дає певний шанс НДО бути почутими. Колеги, ми вичерпали час, проте ще дві людини хотіли б виступити. Прошу до слова пані Мерилін, яка хоче висловити кілька слів стосовно нашої сьогоднішньої дискусії.

Мерилін Шмідт: Я лише хотіла поділитися з вами деякими думками. Для мене як людини сторонньої, котра не брала участі у ваших суперечках, було дуже цікаво слухати цю дискусію. Можливо, саме як людина стороння, яка не є членом ані уряду, ані НДО, я могла би запропонувати вам кілька ідей.

Одна річ, яка впала мені в око, — це ваша зосередженість на створенні структури або на механіці. Я запропонувала би вам, з огляду на мій досвід у своїй країні, приділяти більше уваги не структурі, а меті та процесу. Якщо ви починаєте створювати структури, ви починаєте втрачати з поля зору цілі. Якщо ж ви розробляєте процес, тоді у вас буде те, до чого слід рухатися. Гадаю, ми та минулі цивілізації вже досить багато витратили часу на створення структур. Власне, якщо зважити на історію, тривким було лише те, в чому люди зосереджувалися на процесі. Ваша мета, як я чула, — з'ясувати, як спонукати громадян робити внесок до роботи уряду в питаннях реформ. Я б вам порадила зосереджуватися саме на цьому, а не на створенні структур, оскільки структури не стануть вам у пригоді. Я це кажу з досвіду країни, в якій, як ви знаєте чи мабуть, колись чули, громадяни вірять у те, що уряд представляє народ, його створює народ, й існує він для народу. Відтак уряд — це ви. У демократичній країні урядом є народ. Брати участь у цьому — ваш обов'язок.

Я знаю, що нині це важко. Можливо, я не можу вповні уявити, наскільки важко. Однак, як я вже сказала, надзвичайно важливо зосереджуватися на тому, як ви донесете свої ідеї до потрібної аудиторії, як ви допомагатимете тим, хто має величезні обов'язки в уряді і хоче добре працювати та покращити життя українських громадян. Зрештою, це і їхнє життя також. Це їхня країна, вони хочуть почути, що відбувається. Як ви можете в такому разі допомогти? Думаю, для цього не треба створювати ще одну структуру, ще один орган — орган, який знову залишиться непризволяще. У вас є ресурси, щоб зробити все, що захочете. Згодна, що можна попросити український уряд пролобіювати до вас норів, аби дістати більше коштів. Я вам порадила б те саме, і зазвичай кажу своїм працівникам: «Якщо у вас є добра ідея, гроші знайдуться». Однак ви не можете просто сказати: «От якби в нас були гроші...» Повірте, гроші — це дуже важливо, однак якщо у вас є така ідея, гроші знайдуться, тому що всі хотіли б, щоб її було реалізовано.

Скажімо, один із способів, який використовує наш уряд, щоб дістати допомогу від громадян, — це звернення професорів Національної академії наук до народу з проханням давати свідчення. Коли я працювала в університеті, то була одним із членів подібної ради в Сполучених Штатах. Ми визначали програму дослідження. І так роблять, до речі, щороку. Тож, існує багато різних механізмів, і я порадила би вам шукати ці механізми. Дякую.

Олександр Піскун: Ми закінчили другу сесію. Тож, хотілося б кількома словами підсумувати все вищесказане. Ми говорили про проблеми інституційного розвитку самих НДО та «мозкових центрів» як їх складової. Наступна проблема — це проблема координації самих «мозкових центрів» та НДО. Ця справді важлива проблема, і були навіть пропозиції організувати координаційний центр, над чим, очевидно, слід нам подумати. Також виступи стосувалися координації роботи з урядом і з міжнародними організаціями. Немає можливості їх тут проаналізувати, але мені здається, що це ті головні аспекти, які були названі на цій сесії.

Олег Рибачук: Я спершу хотів би продовжити тему, порушену пані Мерлін, і розповісти вам, як ми провели незалежне дослідження, використавши кошти донора на соціологічне дослідження по Донецькому регіону. Ви знаєте, що Донецький регіон — складний. Однак питання, яке абсолютно шокувало мене, це те, як громадяни (було опитано близько 2 тисяч) розуміють суспільні реформи. 80% опитаних вважають, що реформи дадуть негайне покращання життя людей. Кожного із опитуваних. А радикальні реформи означають, що завтра вже вони будуть жити краще.

А тепер кілька слів про службу Прем'єр-міністра. Ми репрезентуємо політичний кабінет Прем'єр-міністра. Це та структура, яка безпосередньо забезпечує діяльність саме Прем'єра, а не уряду загалом. І для нас питання зворотного зв'язку з країною, питання отримання об'єктивної інформації надзвичайно важливе. Не секрет, нині провадиться маніпуляція громадською думкою навколо того, чим займається уряд, чим займається особисто Прем'єр — і щодо реформ, які тривають, і щодо тих, які вже запроваджені. Але ми також усвідомлюємо, що розуміння чи нерозуміння українцями того, що робиться, і заради чого це робиться — це головне питання. Пропагувати те, що ми робимо, і розказувати, чому ми це робимо, для нас надзвичайно важливо. І один із проектів, який перебуває практично на завершальній стадії — це формування ось цього зворотного зв'язку.

Для нас питання зворотного зв'язку і спілкування з вами, з незалежними аналітичними центрами — надзвичайно важливе. Нині ми формуємо новий мікропроект в Кабінеті міністрів — створення комп'ютеризованої мережі саме на рівні служби Прем'єра, і підключення до веб-сайту, Інтернету, електронної пошти. Сподіваємося, що багато хто з вас зможе використовувати цей механізм співпраці. Один із механізмів, який ми запустили, — це так звані гарячі лінії, які працюють на певний період (скажімо, на період жнив). Це інформація для тих з вас, хто, можливо, причетний до аграрного сектору. Ми збираємось використати цей канал. Ми готові до інших методів зв'язку, але створювати якісь додаткові структури буде дуже важко. У службі Прем'єр-міністра працює 12 радників, у нас є мережа радників на громадських засадах. І одна із задач, які ми ставимо на цій зустрічі — це познайомитися з вами, і залишити вам наші координати: особисті координати, технічні координати. Ми думаємо, що ефективніше було б спиратися на той ґрунт, який вже є, а не створювати щось нове, на що ні в кого нема часу. Гадаю, що завтра Віктор Андрійович підтвердить вам те, наскільки для нього особливо важливо мати цей зворотний зв'язок.

Володимир Цибулько: Я мушу вам сказати, що це перший уряд, в якому з'явилось одразу дві людини із великим досвідом роботи в НДО. Це Іван Васюник і я. Це не просто діалог, ми усвідомлюємо справжній інтелектуальний формат незалежних «мозкових центрів». І якщо ми не намагатимемось якимось стимулювати цей діалог, іти на нього, ми будемо просто розтринькувачами. Ми просто будемо тими людьми, які ходять по золоту і не можуть нахилитися, щоб його підняти.

Третя сесія:

Можливості співпраці уряду
з «мозковими центрами»

Ілько Кучерів: Шановне товариство, ми продовжуємо нашу роботу. У нас тепер починається третя сесія — «Можливості співпраці уряду з «мозковими центрами». На цій сесії головує Володимир Цибулько, радник Прем'єр-міністра України, і Олександр Сидоренко, голова Центру інновацій та розвитку.

Олександр Сидоренко: Фактично, сьогодні сталося те, про що так довго говорили донори, і те, до чого донори намагалися досить довго залучити громадські організації — серйозно співпрацювати з урядом. І це, очевидно, своєрідний місток між закінченням минулої сесії і цією сесією, вочевидь тому, що в уряді з'явилися наші люди, які тепер штовхають урядових чиновників серйозніше глянути на сектор неприбуткових організацій. І в зв'язку з цим, серйозніше глянути на сектор неприбуткових організацій. Тут сьогодні зібралися справді професіонали, що свідчить про професіоналізацію нашої діяльності. Більшість з нас має роботу в аналітичних центрах як свою основну роботу, і це свідчить про те, що третій сектор вже професіоналізується, і ми не соромимось називати себе громадськими організаціями. Зрештою, ми почиємо шукати дотичні точки, але, на жаль, сьогодні так і не прозвучало чітко, в чому уряд бачить можливість співпраці з нами, і так само, з нашого боку ми поки що не окреслили пакет того, що ми можемо запропонувати уряду. І ця третя сесія присвячена якраз саме цьому — можливостям співпраці «мозкових центрів» і уряду.

Але найголовніше, і це веде до наступної тези, на якій я хотів б наголосити, а потім запросити всіх до дискусії — це який продукт ми як аналітичні центри, можемо запропонувати уряду. Тут ми маємо бачити уряд не як щось абстрактне, а уряд як споживача нашого продукту. І на яких засадах ми повинні працювати з урядом. На яких засадах ми повинні починати співпрацю між самими собою, створюючи мережі аналітичних центрів. І тут ми можемо говорити про те, що на сьогодні відбувається кредитування того продукту, який намагаються створювати аналітичні центри. Тобто, сьогодні ми живемо за рахунок грантів, нашу роботу проплачує не безпосередній замовник наших послуг, себто уряд, а той чи той донор. І в зв'язку з цим, ми можемо порушувати питання про якість того продукту, який виробляється за кошти третьої сторони. Наскільки цей продукт є конкурентноздатним.

Сьогодні тут присутні кілька десятків організацій, і якщо кожен з нас зможе запропонувати певний продукт, то уряд має купити якийсь із цих продуктів. І якщо ми виробляємо продукти з тої самої тематики, то хтось має робити цей вибір, чий продукт є кращим. Я хотів би запросити до слова Ольгу Онишко, Інститут реформ.

Ольга Онишко: Дякую. Говорячи про можливість співпраці уряду з «мозковими центрами», хочу сказати, що в уряді є наша людина — тепер це вже почесний директор Інституту реформ Іван Васюник. Я думаю — це один із наших найбільших здобутків. І в зв'язку з тим, що вихідці з громадських організацій з'явилися в уряді, уряд став більш відкритим — ви подивіться скільки різних зустрічей відбулося за останній час.

Тож, які можуть бути можливості такої співпраці? Говоритиму, спираючись виключно на досвід нашої організації. Мої тези слугуватимуть радше матеріалом для дискусії, а не ствердженням того, як слід діяти. По-перше, це праця урядом і для уряду. Наприклад, через проведення громадської експертизи. На

вдалося зробити експертизу деяких програм діяльності уряду. Із 6 сторінок рекомендацій урядові 5 було прийнято. Це справді можна робити, і уряд до цього прислухається. Мало того, ми нині ініціюємо згуртування цілого кола експертів, з якими разом провадитимемо цю громадську експертизу.

Другий механізм співпраці — це популяризація ідей і просвітницька діяльність. Що маєтись на увазі? Тепер це вже стало крилатою фразою, що — доброго уряду для громадськості не буває, але є добрі ініціативи. Сьогодні справді існує чимало добрих ініціатив уряду, які, на жаль, сам він структурно не в змозі донести — чи до населення, чи навіть до нижчих ланок влади, в регіони. Дуже показовим прикладом була конференція, яку ми zorganizували разом із Кабінетом міністрів, за підтримки Міжнародного республіканського інституту. Вона мала назву «Регіони і центр: шляхи гармонізації інтересів». Конференція виявила велику зацікавленість обох сторін, адже досі не було ані концептуальної регіональної політики, ані можливості в Кабінеті міністрів поговорити з регіонами, і ми спробували заповнити саме цю нішу. Тож, на мою думку, така популяризація і серед населення, і в регіонах — це саме те, що ми можемо реально робити разом з урядом.

Коли ми відстоюємо інтереси громадськості, то дуже часто натикалися на нерозуміння уряду. Інша річ — громадські слухання, що ми їх проводили за схемою західних стандартів, спираючись на показання обох сторін. Приміром, з одного боку виступала законодавча ініціатива, хтось із уряду, з другого — опонент, наприклад, бізнес. І що ви думаєте, у нас не виникло конфлікту. Бізнес при появі службовця обрав позицію обговорення. Представники бізнесу не готові ще говорити і відкрито висловлювати свої думки, позаяк бояться якихось відповідних санкцій. Набагато важче говорити з урядом, коли ти відстоюєш інтереси громадськості.

Ще, наприклад, ми почали робити рейтинг інвестиційної привабливості регіонів. Це теж ніби якась співпраця з урядом. У своїх рейтингах ми показуємо економічні показники різних областей. Але після перших же публікацій, ми відчули, що нам не дуже охоче дають статистику в регіонах.

І тут ми переходимо до третього питання — які є труднощі у співпраці? Навіть із тієї річної публічної діяльності ми зауважили, що набагато легше працювати з народними депутатами, навіть з Кабінетом, аніж працювати з урядовцями на місцях. Найважча категорія, на нашу думку — це губернатори. Мені здається, що на обласному рівні така проблема постає навіть у Кабінеті міністрів. Що стосується громадських організацій, то їм узагалі дуже важко впливати на цю категорію людей. Ще одна важка категорія — це такі поважні інстанції як Держстандарт, податкова інспекція, це ті інстанції, які вже не стільки пов'язані з рофісу, скільки конкретно з якимись коштами. Є навіть такий жарт — набагато легше запросити на громадські слухання Терьохіна, ніж, наприклад, Азарова. Всі, хто має справу з народним депутатом Терьохіним, знає, що його дуже важко знайти. Але з податковою інспекцією — це майже неможливо, це найбільш закрита структура. Держстандарт — ще більш законспірована структура, і будь-яку спробу вийти з ними на контакт вони трактують як якесь «посягання на національні інтереси».

Друге, з чим ми ще зіткнулися, то це те, що обов'язково потрібно знати, хто твій продукт споживає. Якщо ми точно не знаємо, в який день, у який кабінет і до кого віднести наші пропозиції, то будьте впевнені, їх ніхто не почує і не розглядатиме. Тому що в усіх — і депутатів, і службовців — нагромаджуються великі стоси паперів, і дуже легко нашому паперові там загубитися.

Третє, з чим довелося зіткнутися, — дуже часто наші матеріали викладаються надто зарозумілою, науковою мовою. Нам бракує публічності. Подивіться, навіть протягом цієї нашої дискусії ми самі себе стараємось у чомусь

переконати, але чи завжди ми самі себе чуємо? Та сама проблема і з депутатами, і зі службовцями. Коли ми з ними зустрічаємося, то хочемо навантажити їх усіма нашими знаннями і часто забуваємо, що якщо ми не лаконічні, не говоримо конкретно, що саме від цього службовця хочемо, то дуже багато наших зусиль залишаються марними, ні на що не впливають.

Існує ще й така проблема, як незнання процедури проходження документів. Ми спочатку на цьому дуже обпеклися, коли не знали, який закон коли пішов і через який комітет. В цілому знали, але хто конкретно із службовців ним опікується не знали, а це виявляється, дуже потрібно. От власне, ця сукупність проблем, за умови, якщо ми знатимемо, як їх розв'язати, допоможе нам працювати з владою. Тому що зараз замало говорити — ми хочемо працювати з владою, ми повинні достеменно знати, як ми то робитимемо. І ще я би хотіла на завершення сказати такі дві речі. По-перше, що там, де ми навіть не можемо на щось вплинути поодиночці, ми можемо це зробити разом. Практика свідчить, що коаліції, об'єднання — це є те, на що можна спиратися, і завдяки чому наш голос може бути почутий. По-друге, я би хотіла нагадати, що тут, на семінарі, присутній Євген Лапін, який нині формує банк ресурсів. Нам, громадським організаціям, часто не вистачає якихось ресурсів. І якщо ми користуватимемося якимось одним банком ресурсів, то, можливо, він нам допоможе ефективніше впливати на ті чи ті рішення.

У великих корпораціях існує таке поняття, як «банк марки», тобто мусить пройти якийсь певний час, аби люди повірили і почали купувати ту чи іншу марку. Мусить зростати отой банк довіри. Друга наша спільна конференція показала, що певний банк довіри до третього сектору вже є. Тому що сьогодні спостерігається вже інший рівень дискусій, ми по-інакшому говоримо, ніж минулого разу. І якщо ми рухатимемося далі в такому ж темпі, то справді, гадаю, зможемо впливати на урядові рішення. Я нещодавно була на світовому форумі демократії, і там звучала така цікава теза. Найбільша загроза демократії — це тиша. Тож, допоки ми кричатимемо — чи то поодиночці, чи то усім третім сектором разом, — доти у нашій країні буде змога розвиватися, її не стане, якщо ми мовчатимемо. Дякую.

Олександр Сидоренко: Дякую, Олю. Принагідно, я хотів би надати слово представнику від урядових органів, пану Євгену Солодку, начальнику правового управління Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва. Ми зараз зможемо почути думку урядових кіл про співпрацю, яку вони очікують від роботи з «мозковими центрами». Прошу.

Євген Солодко: Я вважаю, що кричати надо в самую последнюю очередь потому что наша работа осуществляется в таком кричащем поле, что дальше уже некуда! К нам постоянно прибегают люди, и постоянно о чем-то кричат, работать довольно тяжело. И очень редко, когда приходит человек и говорит — вот проблема, и вот два листа бумаги, излагающие те проблемы, которые нужно решить. У нас специфическая сфера, мы стоим немножко особнячком в системе центральных органов исполнительной власти. У нас специальный статус по следствию проведения административной реформы, который, впрочем, законодательно тоже не определен. И работаем мы большей частью с объединениями предпринимателей, с бизнес-ассоциациями, бизнес-клубами и т.д. Наша третья сессия называется «Можливості співпраці уряду з «мозковими центрами». Так вот, на самом деле неважно, в какой организационно-правовой форме работает этот «мозговой центр». Важно, что это действительно центр, что у него действительно есть мозги. Потому что значительно чаще бывает обратное — центр есть, а мозгов нет. Тогда работать практически невозможно. И сразу хочу перейти к прикладной части, к практической, и на нескольких

примерах проиллюстрировать, как мы работаем с организациями, и что из этого получается.

Краткая справка. Мы занимаемся регуляторной политикой и имеем определенные полномочия в сфере дерегуляции, своими решениями можем останавливать некоторые подзаконные акты. Мы не можем остановить только постановление Кабинета министров, Указ Президента, и, естественно, Закон Украины. Все остальные документы, всевозможные инструкции, приказы и прочие уникальные документы, которые существуют в нашем правовом поле, мы останавливать можем, и этим сейчас усиленно занимаемся. Потому что правовая база для регуляторной и дерегуляторной политики создана. Сейчас сложилась такая ситуация, что очень много нормативных документов регулируют один и тот же вопрос, чего в других странах нет. Например, в Польше функцию фильтра выполняет Министерство юстиции. Тогда как у нас Министерство юстиции является не больше, чем статистом, причем плохим статистом, потому что оно умудряется регистрировать документы месяцами, что опять же, противоречит действующему законодательству.

Приведу первый пример. В Киеве существует распоряжение Киевской городской администрации №400 «О порядке размещения объектов внешней рекламы и малых архитектурных форм». Поставить самый обычный киоск — это проблема, и проблема большая. Существует порядка 26-ти согласовательных инстанций в структуре самой госадминистрации, то есть согласовать это все без успокоительных препаратов практически невозможно. Поэтому, когда такая проблема возникла, и мы пришли к выводу, опять же, на основании обращений предпринимателей, что такое положение вещей не способствует развитию предпринимательской деятельности, мы пригласили производителей объектов внешней рекламы собраться за общим столом. Совместно с ними разработали решение об остановке действия распоряжения №400. Решение было подписано Александрой Кужель, и с тех пор распоряжение №400 больше не действует. Мы не просто огульно и голословно его остановили. Предложили свою альтернативу: городская администрация Киева создает специальный центр, в который предприниматель сдает свои документы. И дальше — уже не предприниматель, а работники этого центра сами бегают по согласовательным инстанциям, а через 2-3 недели предприниматель должен получить готовый пакет своих документов. Как они будут согласовываться, — его это не интересует. То есть, предприниматель вступает в договорные отношения с государством в лице городской администрации, и все эти государственные пошлины, которые он платил разным инстанциям, определяются единой суммой, которую он сплачивает, получая готовый документ.

Следующий пример — не менее болезненный. Это проблема рынков. Рынок сейчас — неотъемлемая черта на лице Украины и не самая красивая. Проблем существует много. Года полтора назад возникла проблема взимания рыночного сбора. Она была решена Указом Президента «Про упрощення взимання рыночного сбора», но наиболее активную помощь нам оказала всеукраинская ассоциация «Укррынок». Это люди, которые очень четко работают в этом секторе, наиболее полно владеют вопросом, и без их помощи документ, возможно, не был бы таким эффективным. Самая воинственная ситуация, возникшая на почве рынков, локализовалась в городе Кременчуге, где мэр города своей волей принял решение перевести все рынки в коммунальную собственность, посчитав, что при этом деньги потекут в городской бюджет просто рекой («их будут возить на тачках» — это его слова). В коммунальную собственность рынки перевели, а деньги рекой не потекли. Два месяца — денег нет, три месяца — денег нет. То есть фактически, рынки перестали работать. Кроме того, этот гореначальник (приятно отметить, что сейчас он уже не

занимает этот пост) вышел на рынки города и сказал: «Так, это цитрусовые? Цитрусовые в Украине не растут, они здесь не нужны. Бананы здесь не растут, они здесь тоже не нужны. Здесь будет мясо, здесь будет сало. Мясо не дороже 3.50, сало не дороже 2.40». Вполне серьезно, это подтверждают материалы правительственной комиссии. Та же ассоциация «Укррынок» собрала статистические данные, сколько получал бюджет до перевода рынка в коммунальную собственность, и после, сколько работало предпринимателей до уничтожения и после. И когда материалы легли в Администрацию Президента, выводы были сделаны быстро, и правильные. Товарищ ищет место работы, а 62 мэские структуры под следствием. Это радует.

По большому счету, мы открыты для работы со всеми структурами. И нами разработано и введено такое понятие, как секторальный анализ. Потому что тыкать пальцем непонятно куда, и ловить какие-то проблемы — это не система. А система должна быть. Поэтому работает система секторального анализа. Полтора месяца назад мы ее ввели-наладили, и вот она уже в действии. Сектор представляет собой сферу общественных отношений, которая нуждается в регулировании. Нуждаются практически все сферы, но на первом этапе мы выбрали самые злободневные. Приоритетное направление — это, естественно, рынки, потому что это рабочие места, которые государство создать не может, и их создают сами люди, это — и транспорт, и авиаперевозки... Что касается последних, то на пресс-конференции, организованной авиаперевозчиками, мы увидели карту полетов, на которой были отмечены траектории самолетов, облетающих Украину с юга, и с севера. Лишь отдельные безумцы летят на Киев, либо транзитом через Украину. За пролет через Украину берутся колоссальные деньги, не оправданы цены на пассажирские билеты. Судите сами: билет на пассажирский рейс Украина-Кипр стоит в 2-2.5 раза дороже, чем на авиаперелет Кипр-Москва. То есть мы как бы ближе, а билет как бы дороже. А почему? А потому, что такая уважаемая организация, как «Украерорух» совершенно непонятно каким образом установила цены на надземное сопровождение, и если за Ан-24 берется 40 долларов за 100 км, то за тот же Боинг платить почему-то надо 300. Наверное, он больше места в воздухе занимает, что ли. Отсюда такая дороговизна. Плюс всевозможные сборы... Этот вопрос также был инициирован общественными организациями и объединениями авиаперевозчиков. Подключилась Международная ассоциация грузоперевозчиков, которая поставила вопрос: или Украина приведет свое правовое поле в этой области в нормальное состояние, или международное объединение гражданской авиации сделает свои выводы и Украина будет иметь сложности в мировом воздушном пространстве.

И последнее, это прикладной, практический пример. Очень много предпринимателей обращается к нам с просьбой защитить их, идут к нам, полагая, что мы можем в их интересах предъявлять иски в суд, хотя мы по закону лишены такого права. Но у Комитета есть генеральный партнер — Фонд защиты предпринимательства. И если предприниматель желает защиты, то именно этот фонд может заняться защитой предпринимателя непосредственно в суде. Интересно поступила Ассоциация украинских банков. Они выбрали «Правэкс-банк» как наиболее злобный банк, и такой, который постоянно терроризирует Кабинет министров и Нацбанк разнообразными исковыми заявлениями в Высшем арбитражном суде. То есть тоже своеобразная форма защиты. Но, я повторяю, это уже как бы производная. Нет ни одной организации, которая пришла бы к нам и предложила свой аналитический материал, в котором мы говорим сегодня весь день. То есть, мы фактически собираем проблемы, которые к нам идут со всей Украины, и сами их обрабатываем, принимая затем решения. Это довольно хлопотно, и если вы окажете сво-

помощь, она действительно будет неоценимой. Потому что вы, как никто, при желании, можете четко увидеть проблему, четко предлагать пути ее решения, и опять же, пользуясь тем, что у вас возник такой нормальный диалог с властью, помогать в решении этих проблем.

Допустим, та же ассоциация «Укрконсалтинг» предложила еще года два с половиной назад проект Закона «О налогообложении прибыли предприятий» — 15 статей. Когда показали его налоговой, она посмотрела и сказала — а нас здесь нет. На что им резонно возразили — так вы и не нужны в таком количестве, вас следует уменьшить раз в 10, а здание забрать. Налоговики ответили — здание не отдадим, количество тоже не уменьшим. А на самом деле, закон довольно интересный, прогрессивный. На моей памяти он подавался раза 4, и каждый раз терялся в недрах Кабинета министров. В тому числе Секретариата.

От лица и по поручению Госкомпредпринимательства я вас всех приглашаю к сотрудничеству, но к сотрудничеству конкретному и понятному. То есть вы пришли и сказали — мы предлагаем сделать то-то, потому что это повлечет то-то. А не просто прийти, и за чашкой кофе, выражаясь молодежным языком, «пускать пузыри». Это мы и сами умеем. Нужна реальная, практическая работа, и поэтому давайте будем взаимовежливыми, будем экономить свое время и грамотно, продуктивно работать. Как мы работаем с Образовательной программой, с проектом «Регуляторная реформа», вот там мы действительно сделали «мозговые центры», и каждую субботу у нас собирается группа из 12 человек, мы закрываем двери на ключ, поднимаем проблему, наваливаемся на нее, разрываем ее и съедаем. Находим пути решения. Практика показала, что такой путь довольно-таки оптимальный. Поэтому, у кого есть желание сотрудничать с Госкомпредпринимательством — пожалуйста. Спасибо за внимание.

Олександр Сидоренко: Я дякую представникові одного з державних комітетів за пропозицію до тісної співпраці. У нас в Україні близько 20 міністерств, державних комітетів у статусі міністерств, і якщо їхні двері будуть відчинені для пропозицій, для конкретної роботи з громадськими організаціями, зокрема з «мозковими центрами», то реформи, про які ми так довго говоримо, можуть справді-таки пришвидшитися. І принагідно я хотів би запросити до слова представника нещодавно створеної громадської організації, Інституту стратегічних проблем економіки, Олену Коваль, яка так само хоче запропонувати своє бачення співпраці «мозкових центрів» з урядом.

Олена Коваль: Наш інститут як раз включив в себе професіоналів, які вже працювали в професійних громадських організаціях. Причому, ці організації становили інфраструктуру ринку. Я розкажу про Інститут, але спочатку представлюсь. Крім того, що я являюсь заступником директора Інституту, я являюсь також головою Українського товариства оцінювачів. Це громадська організація, яка створила в Україні ринкову професію, і створила її спільно з Фондом державного іму-щества, але, в будь-якому випадку, без всякої матеріальної чи грошової підтримки. Крім того, в склад Інституту входять представники Союзу аудиторів України, причому, можна сказати, фундатори цього процесу, а також представники арбітражних управлінь, також зацікавлені в самому русі.

Працюючи в своєму товаристві, ми зрозуміли, що необхідно розвивати не тільки окремі професії, але і в комплексі вирішувати ті проблеми, в яких потребують реформи. Тому ми об'єдналися в Інститут — не просто громадсько-політичне об'єднання, а об'єднання людей, які хочуть вирішувати конкретні економічні проблеми, і проблеми стратегічного характеру.

Вы знаете, что их сейчас более чем достаточно, взять хотя бы проблему развития предпринимательства в Украине. Вот конкретный пример. Есть некий приказ Министерства финансов от 20 апреля 2000 года №88, который не только нарушает права предпринимателей, но и вообще разрушает весь инвестиционный процесс в Украине. Потому что вопреки двум законам, Закону о хозяйственных обществах и Закону о бухгалтерском учете, этот приказ Минфина, заюстированный в Минюсте, который, к слову сказать, «юстирует» все подряд, предлагает акционерам рассчитывать чистую прибыль не так, как это положено, а так, как этого хочет Минфин. То есть, это не те деньги, которые распределяются на накопление и потребление, а мифические совершенно деньги, рассчитанные странным способом. Этот приказ нужно отменить, и если это не будет делать Комитет по предпринимательству в рамках своих функций, то мы попытаемся это сделать в судебном порядке.

Хотелось бы также обратить внимание на проблему нормативных актов, которые регулируют деятельность в области предпринимательства. Наши ведомства не имеют никакого права издавать их, поскольку это противоречит 92 статье Конституции Украины.

И еще — указ первого Президента Леонида Кравчука «О порядке регистрации нормативных актов» был издан в Министерстве юстиции до принятия Конституции. А на сегодня предпринимательство в Украине может регулироваться исключительно Законами Украины. То есть, необходимо инициировать отмену этого указа или признания его на сегодня неконституционным. Это тоже задача — и общественных организаций, и государственных органов, потому что наше правительство, которое все признают правительством реформ, должно действительно выполнять эту функцию. Пока у нас законы диктуют один порядок предпринимательства, а нормативные акты многочисленных министерств и ведомств не дают его осуществлять. Далеко ходить не нужно. Недавно нам пришлось регистрировать фирму, международную консалтинговую компанию. Я вас уверяю, это мероприятие заняло месяц! Раньше, когда у нас не было никакой защиты предпринимательства, можно было уложиться в один день.

Каким образом мы планируем работу нашего Института стратегических проблем экономики? Члены Института являются создателями и владельцами интеллектуальной собственности. И под эгидой Института, и по решению ученого совета Института они могут эту интеллектуальную собственность продавать, а мы им будем в этом помогать. Но в то же время, некоторые комплексные проблемы мы собираемся решать с помощью нашего ученого экспертного совета, то есть непосредственно в Институте.

Я забыла сказать, Институтом руководит Олег Иванович Таранов, и мы располагаем большой информацией и опытом в корпоративном управлении (и плане создания законов, Украины в том числе), в практическом бизнесе — как в консалтинговом, так и в производстве. Я думаю, что именно это позволит решать такие комплексные программы. Мы готовы сотрудничать с правительством по любому вопросу, который нам зададут. Правовому, экономическому, социально-политическому... Потому что мне кажется, что одной из ошибок экономических моделей, которые внедрялись в Украину, было отсутствие учета влияния социального фактора.

Можно взять один такой пример. Когда проводилась приватизация, то все граждане Украины надеялись на изменения, на то, что они станут собственниками. И об этом говорили просветительские программы. Но, к сожалению, не был учтен человеческий фактор, и не были отслежены изначально интересы мелких инвесторов. В результате, люди, имея бумагу или сертификат акций, не зная, что им с ними делать, они никогда не получали дивиденды, и считают, что

эти реформы пропали даром. А можно было совершенно по-другому создать общественное мнение по поводу реформ. Если бы вот этот момент бывшее правительство вовремя отследило. Мне кажется, что в этом и состоит еще одна задача общественных и профессиональных организаций. Необходимы широкие просветительские программы по развитию корпоративной культуры. Это очень важно. Это давало бы в какой-то мере социальную стабильность. Все мы надеемся на лучшее, и если нам хотя бы покажут какие-то горизонты, объяснят и опишут, то мы будем верить и ждать, и спокойно подвергаться всем изгибам нашего реформирования.

Олександр Сидоренко: Добре, дякую Вам. Єдине, що я хотів додати, чи наголосити, що, вочевидь, нам не варто займати пасивну позицію і чекати, коли до нас звернеться уряд, чи то з міністерства по нашу допомогу. А якщо ми хочемо якихось зрушень, відчуваємо в собі сили, то треба стукати в двері, відчиняти і пропонувати свою роботу. Я маю ще записку, і надаю слово Олександру Магльоні, Асоціація «Нові Горизонти», м. Дрогобич.

Олександр Магльона: Добрий вечір. Хотілося б поділитися деякими спостереженнями з місць, де доводиться у важкій вазі звершувати контакт з владою. Я представляю невеличке місто, Дрогобич, тобто місто, де всі всі знають, і прозорість влади якимось чином має місце. На мій погляд, існує проблема несприйняття громадських організацій, які мають певний аналітичний ресурс, створюють певний інтелектуальний продукт, саме через те, що рівень чиновників не дозволяє їм адекватно сприймати інформацію, яку саме громадська організація, аналітична, їм надає. Спочатку я це списував на прорахунки діловодства, тобто на те, що на письмові звернення не завжди можуть дати відповідь. Тоді ми пішли методом прямого впливу, зорганізували зустріч на рівні перших осіб — з мером, з представниками райдержадміністрації. Чому ми маємо право звертатися до влади і пропонувати їй свою співпрацю? Тому що ми в неї не просимо нічого. На жаль, звичайно, ще в багатьох випадках ми залежимо від донорських джерел, але з іншого боку, слава Богу, що вони є, є певна підтримка, і це породжує саме ту добру незалежність від структур влади, коли ти приходиш і не просиш гроші, а пропонуєш якусь ініціативу, і тебе принаймні мусять вислухати.

Як ми це здійснюємо? Напевно в кожному місті є День міста. Такий день є і в Дрогобичі. Минулого року ми провели акцію методом соціологічного опитування, провели декілька радіопрограм і визначили золотий фонд Дрогобича, до якого увійшло 70 найбільш авторитетних людей міста — тобто це люди, які мають загально визнаний авторитет. І от, маючи такий інструмент дорадчого органу при Асоціації, нам стало легше зустрічатися з депутатами, першими особами, тобто ми маємо достатню підтримку таких авторитетних людей, які переконані в корисності діяльності Асоціації. Не все, звичайно, виходить. Якщо ми порушуємо екологічні проблеми, то це подразнює владу, бо екологія — це доволі специфічна, вузька галузь, владу це дратує. Такий був досвід минулого року, коли шахтарі, борючись за свої права засіли просто на місяць під землею. Я тоді вперше в житті спустився в шахту, мені було дуже страшно. І уявляєте скільки було втіхи, коли ми переконали людей — не варто сидіти в шахті, страйкувати, а краще ухвалювати якісь суто технологічні рішення, на рівні спеціалістів. Ми їх підготували спільними зусиллями і це був перший такий прорив в екології, з яким влада якось почала рахуватися.

Чим ми корисні нині владі? Ми створюємо екологічно-інвестиційні проекти. Чому я кажу екологічні? Тому що в Асоціацію входить організація, яка має саме такий напрямок. Не скажу, що всі розробки, які ми даємо на розгляд владі, розглядаються. Відношу я це, все-таки, до несприйняття структурами

Мы начали изучать зарубежную практику и выяснили, что во многих развитых странах социальная сфера поддерживается за счет такого механизма, как социальный заказ. Во многих маленьких городах США более 50% местных бюджетов в социальной сфере полностью и выполняется общественными организациями. То есть в некоторых городах даже отсутствуют такие управления, как по делам семьи и молодежи, управление образования и т.д. Есть такой механизм, как социальный заказ, и за счет него выбираются общественные организации, которые занимаются непосредственно реализацией той или иной политики. И сегодня в регионе мы стараемся именно эту тему поднимать, внедрять. Нам интересна реакция самих общественных организаций.

В чем основная суть социального заказа? Региональная, местная власть (это может быть и на местном, и на общегосударственном уровне) предоставляет заказ общественной организации на выполнение конкретного проекта. У нас и раньше были, в советское время, договорные отношения, то есть управление по делам образования за счет договора с какой-либо общественной организацией поручает ей выполнение какой-то функции.

Но, как правило, в этой помощи отсутствует фактор конкурентности. Особенно это важно для аналитических центров. Добиться равенства возможностей можно, в первую очередь, за счет процедуры конкурса и тендера. То есть это возможность и для власти решить проблему, а для общественной организации — возможность участия в этом. Кроме того, решается вопрос ответственности. Если за социальные вопросы в каком-то регионе ответственна власть, то население у нас пока пассивно. Если мы объявляем социальный заказ, то можно решить проблему и переложить ответственность на население также. То есть по Конституции у нас власть обслуживает интересы общества, но общество должно как-то участвовать в этом, показать свою определенную активность. В России такие процессы уже начали внедряться, и более чем в 28 регионах местной властью были объявлены номинации, приоритетные направления, которые нуждались в дальнейшем решении. Организации, которые участвовали в объявленных конкурсах, выигрывали определенный проект. То есть здесь решаются проблемы межсекторального взаимодействия. Это также помогает решить проблему остаточного финансирования. Не выделяются новые деньги, а те деньги, которые заложены в бюджете города на решение какой-то социальной проблемы, выставляются на тендер, а не направляются в соответствующее ведомство.

Мне кажется, это не панацея, это не идеальный способ решения проблем, но в общем, это довольно распространенная практика. И вот такая модель для аналитических центров достаточно важна, потому что аналитические центры, как я представляю — это центры, где формируется идеология, и для них важен определенный статус независимости. Просто на договорных отношениях есть опасность стать карманной государственной структурой. Чтобы этого не было я думаю, механизм соцзаказа сегодня как раз актуален. Уже в 9 регионах обсуждались такие механизмы сотрудничества — и с местной властью, и мэрами городов, депутаты горсоветов к этому также привлекаются. Некоторые мэры очень категорично на это смотрят и не принимают такую идею. Некоторые мэры уже начали практиковать это около года назад. Ситуация в Украине разношерстная, но я считаю, что это — перспектива. К тому же, надо рассчитывать, что донорские структуры не будут существовать тут вечно, они будут уходить отсюда, потому что есть проблемы бюрократизации организаций, которые получают гранты. Это целый комплекс проблем, поэтому вот такое решение имеет свои плюсы. Спасибо.

Ігор Бушак, Товариство Лева, Львів: Пані Онишко задала добрий темп, чи тему — розповідати про досвід своєї організації. Говорячи про тему сьогодніш

ньої конференції, про уряд, наскільки він буде тривалим, і про те, що наша співпраця може закінчитися разом із тим, як уряд піде, ми мусимо бути свідомі того, і будувати принципи нашої співпраці на діяльності — завтрашній, негайній і необхідній. І тут я пропонував би не переходити на законодавче поле, яке вимагає довгого процесу лобювання. Це може бути рік, два. Такий шлях може нас завести на манівці. А пропоную будувати співпрацю на дії, на діяльності.

Я вважаю, що інформаційний обмін буде дуже важливим в формулі, яку ми придумано наприкінці зустрічі. В інформаційному обміні уряд повинен буде сказати, які форми він зможе представити для «мозкових центрів», для громадських організацій, і в той саме час «мозкові центри» повинні визначити, які рапорти, які монітори вони можуть представляти урядові. Тут також треба визначитися в стратегії, і в основному це також стосується донорської підтримки. Якщо ми звертаємося до донорів європейських, з європейською орієнтацією, то це має бути декларовано в уряді.

Я хотів би також застерегти від того, щоб ми уникали небезпеки створення кишенькових організацій. І це, напевно, одне із завдань уряду — уряд не повинен покласти всі ці організації собі в кишеню, він повинен триматися на віддалі і сам контролювати ту незалежність «мозкових центрів» для своєї ж власної користі. Хотів би також у кількох словах згадати про речі, які робила наша організація, що могли би бути корисними для моделей спільної діяльності. Минулого року ми проводили форум громадських ініціатив, котрий був побудований на об'єднанні громадських організацій Західного регіону. Такий форум проводитиметься вже втретє, тож я вважаю, що буде доцільно зробити частину цього форуму з аналітичними дослідженнями і аналітичними оглядами. А загалом я хотів би нам побажати трьох речей, яких ми дотримуємося в нашій організації, пропагуємо як своє гасло: з досвідом, який ми маємо, через практику, яку ми мали, іти до суспільного поступу. Я хочу усім цього побажати.

Станіслав Бондар, Міжнародний благодійний фонд «Дослідницький центр соціальної політики»: Отже, я представляю Міжнародний благодійний фонд «Дослідницький центр соціальної політики». Фонд існує кілька років, провадить значну роботу у допомозі всім вразливим верствам населення, ми реалізуємо певні програми щодо СНІДу, щодо пенсійної реформи, щодо наркоманії та інших соціальних негараздів. Фонд видає часопис «Соціальна політика і соціальна робота».

Всі наші дії базуються на спонсорській допомозі з закордону. В плані взаємодії уряду та неурядових інтелектуальних центрів хотілося б сказати таку річ: сьогодні ми дещо звузили тему нашої розмови. Вона звелася до того, що потрібно налагодити певний діалог, потрібно побудувати певний інтелектуальний місток між центрами, які продукують інтелектуальну продукцію, і урядом. Мені здається, що в рівній мірі, такий же інтелектуальний зв'язок має бути між Верховною Радою і центрами, між президентською адміністрацією і науковими центрами, а також між іншими структурами, іншими підрозділами, які зацікавлені в цьому діалозі. Це перше.

По-друге. Необхідно створити такі механізми, які забезпечили б взаємодію міжінституційну, міждисциплінарну. Що мається на увазі? Справа в тому, що і уряд, і президентська адміністрація, і законодавча влада розробляють свою політику за певними напрямками. Це, скажімо, — економіка, право, соціальна політика тощо. Отже, потрібен якийсь орган, якийсь механізм, який міг би слугувати міждисциплінарній взаємодії. З другого боку, ми знаємо, що певні рішення ухвалюються в центрі, в Києві, а в регіонах люди, які працюють в аналітичних центрах, і люди, які працюють в місцевих президентських та кабмінівських структурах, не мають реальних механізмів впливати на ці процеси, і з іншого боку, вони не мають інформації про ті законодавчі акти, які

готуються на цьому рівні. Тому, здається, було би раціонально створити певний орган, інституцію, яка слугувала би медіатором між центрами, урядом, Президентом, Верховною Радою і Кабінетом Міністрів. Здається, що на рівні з цим доцільно було б започаткувати видання бюлетеню під умовною назвою «Діалог», де могли публікуватися матеріали як аналітичних центрів, так і представників уряду, Верховної Ради. І на шпальтах цього бюлетеню якраз і могла би бути інформація про певні рішення, експертні оцінки. Існують аналітичні центри, існують академічні інститути, Інститут філософії, Інститут права, соціології, існують вузівські потужні інтелектуальні колективи, які зазвичай, на превеликий жаль, не мають матеріальної, темпоральної можливості займатися фундаментальними проблемами і безпосередньо працювати на вироблення якихось управлінських рішень. Тому аналогічний діалог і треба налагодити з академічними і вузівськими інститутами. Дякую за увагу.

Сергій Корецький, «Незалежний інтелектуальний центр»: Тут ішла мова про створення інтелектуального ринку і забезпечення інтелектуальних послуг для уряду. Я хочу наголосити, що від інтелектуальних центрів уряд може отримати більше, ніж він може запросити. З іншого боку, уряд може взяти далеко не все, що йому можуть запропонувати інтелектуальні центри. Тому що уряд існує в певних реальних обмеженнях, внутрішніх і зовнішніх, і тому багато інтелектуального продукту залишається незатребуваним.

Для того, щоб уникнути цієї ситуації, нам потрібно вести мову про створення загальної, цілісної системи в суспільстві, яка стимулювала б уряд і допомагала йому. Для того, щоб уряд не боявся звертатися до незалежних організацій, не боявся ділитися з ними інформацією, не знаючи навіть, що він із цієї інформації потім отримає. Щоб створити таку систему, мені здається, ми нині перебуваємо на правильному шляху. Але цей шлях буде дуже довгим, коли розв'язуватиметься кожне питання зокрема, а не пов'язуватиметься в цілісний комплекс.

Наш варіант такого комплексу вже існує. Ми його назвали «Вільний інтелектуальний простір», і це цілісна організаційна система, яка забезпечує створення принципово нової організаційно-діяльної структури в суспільстві. 1992 року було створено Незалежний інтелектуальний центр, як першу організаційну одиницю цієї структури. І його завдання — відпрацювати типову модель незалежного інтелектуального центру, яку можна було б потім розмножити і поширити. Питання «Що таке вільний інтелектуальний простір» потребує окремого семінару. І я не зловживатиму вашим часом, але прошу всіх зафіксувати те, що існує така система, така теорія, і навіть частково практика — оригінальна, створена з урахуванням тих проблем, які порушувалися в сьогоднішньому нашому обговоренні. На інформаційному стенді розміщені матеріали стислої концепції вільного інтелектуального простору, і біля неї висить також програма виходу України з кризового стану «Інтелектуальний шлях України». Хто проявить цікавість, я думаю, завтра, під час секції, можна буде поспілкуватися на цю тему. Дякую за увагу.

Підсумки роботи в секціях

Секція «Громадська думка»

Ілько Кучерів: На секції основною думкою прозвучало те, що центри дослідження громадської думки і надалі пропонуватимуть себе як ресурс для організації роботи «мозкових центрів», проведення аналізів із використанням якісних методів (фокус-групи, експертні оцінки, глибинні інтерв'ю тощо). Скажімо, ті незалежні експерти, які в регіонах працюють на різні теми, можуть бути об'єднані професіоналами, які розуміють, як це робити. Це все необхідно для того, щоб видавати якісний продукт, і потім доводити його до уряду.

Фонд «Демократичні ініціативи» бере на себе відповідальність за розповсюдження інформації від регіональних центрів, що займаються аналізом громадської думки, до центральних ЗМІ.

Секція «Економічні проблеми»

Павло Жовніренко: Спочатку у формі преамбули скажу, що розмова на економічній секції була бурхливою, аж занадто, особливо перші півгодини. Присутні були представники державних і недержавних структур. Хоч перші півгодини ми лишень вчилися говорити один із одним, але врешті вийшли на одну проблему і в результаті обговорення якраз і визріли ті пропозиції, які я зараз представлю на ваш розгляд.

Існує два види проблем, з якими стикаються «мозкові центри»: це недосконалість законодавчої бази і неправильне трактування, тобто незаконне її трактування у вигляді підзаконних актів різних органів виконавчої влади. Отже, ми бачимо необхідність у тому, щоб «мозкові центри» взяли участь в аналізі саме законодавчої бази, тобто законопроектів, і зробили свої пропозиції щодо її вдосконалення.

Друге, необхідно розробити модельну схему роботи «мозкових центрів» на чинній законодавчій базі. Слід, на наш погляд, закласти правове поле, аби уряд робив замовлення для «мозкових центрів» як недержавних організацій, і на основі конкурсного відбору, себто тендерів, обирав виконавців тих чи інших проектів. В процесі того, як «мозкові центри» вноситимуть пропозиції до уряду з економічних питань, вони повинні мати доступ до інформації, тож має бути створена система оперативної комунікації між урядом і «мозковими центрами», яка забезпечувала б відкритість (в розумних межах) планів уряду і поточних проблем, над якими працює уряд. Тут йдеться про ширше використання електронної пошти самими «мозковими центрами» — задля оперативного конкурсного аналізу тих чи інших замовлень і проблем.

Була пропозиція створити незалежний від уряду координаційно-експертний центр недержавних організацій. Чому саме незалежний від уряду, та тому щоб це не залежало ані від конкретного прем'єра, ані від результатів виборів, ані від позиції того чи того політика.

Наступна пропозиція — це створення механізму адаптації та імплементації акордонного досвіду в діяльності органів виконавчої влади.

І остання пропозиція — розробити законопроект щодо створення концепції ринку інтелектуальних послуг. Тоді «мозкові центри» зможуть працювати вже на надійній фінансовій основі. І насамкінець хочу озвучити ще одне побажання членів секції: покласти на віце-прем'єрів обов'язки координувати співпрацю уряду з «мозковими центрами» відповідних напрямків.

готуються на цьому рівні. Тому, здається, було би раціонально створити певний орган, інституцію, яка слугувала би медіатором між центрами, урядом, Президентом, Верховною Радою і Кабінетом Міністрів. Здається, що на рівні з цим доцільно було б започаткувати видання бюлетеню під умовною назвою «Діалог», де могли публікуватися матеріали як аналітичних центрів, так і представників уряду, Верховної Ради. І на шпальтах цього бюлетеню якраз і могла би бути інформація про певні рішення, експертні оцінки. Існують аналітичні центри, існують академічні інститути, Інститут філософії, Інститут права, соціології, існують вузівські потужні інтелектуальні колективи, які зазвичай, на превеликий жаль, не мають матеріальної, темпоральної можливості займатися фундаментальними проблемами і безпосередньо працювати на вироблення якихось управлінських рішень. Тому аналогічний діалог і треба налагодити з академічними і вузівськими інститутами. Дякую за увагу.

Сергій Корецький, «Незалежний інтелектуальний центр»: Тут ішла мова про створення інтелектуального ринку і забезпечення інтелектуальних послуг для уряду. Я хочу наголосити, що від інтелектуальних центрів уряд може отримати більше, ніж він може запросити. З іншого боку, уряд може взяти далеко не все, що йому можуть запропонувати інтелектуальні центри. Тому що уряд існує в певних реальних обмеженнях, внутрішніх і зовнішніх, і тому багато інтелектуального продукту залишається незатребуваним.

Для того, щоб уникнути цієї ситуації, нам потрібно вести мову про створення загальної, цілісної системи в суспільстві, яка стимулювала б уряд і допомагала йому. Для того, щоб уряд не боявся звертатись до незалежних організацій, не боявся ділитися з ними інформацією, не знаючи навіть, що він із цієї інформації потім отримає. Щоб створити таку систему, мені здається, ми нині перебуваємо на правильному шляху. Але цей шлях буде дуже довгим, коли розв'язуватиметься кожне питання зокрема, а не пов'язуватиметься в цілісний комплекс.

Наш варіант такого комплексу вже існує. Ми його назвали «Вільний інтелектуальний простір», і це цілісна організаційна система, яка забезпечує створення принципово нової організаційно-діяльної структури в суспільстві. 1992 року було створено Незалежний інтелектуальний центр, як першу організаційну одиницю цієї структури. І його завдання — відпрацювати типову модель незалежного інтелектуального центру, яку можна було б потім розмножити і поширити. Питання «Що таке вільний інтелектуальний простір» потребує окремого семінару. І я не зловживатиму вашим часом, але прошу всіх зафіксувати те, що існує така система, така теорія, і навіть частково практика — оригінальна, створена з урахуванням тих проблем, які порушувалися в сьогоднішньому нашому обговоренні. На інформаційному стенді розміщені матеріали стислої концепції вільного інтелектуального простору, і біля неї висить також програма виходу України з кризового стану «Інтелектуальний шлях України». Хто проявить цікавість, я думаю, завтра, під час секції, можна буде поспілкуватися на цю тему. Дякую за увагу.

Підсумки роботи в секціях

Секція «Громадська думка»

Ілько Кучерів: На секції основною думкою прозвучало те, що центри дослідження громадської думки і надалі пропонуватимуть себе як ресурс для організації роботи «мозкових центрів», проведення аналізів із використанням якісних методів (фокус-групи, експертні оцінки, глибинні інтерв'ю тощо). Скажімо, ті незалежні експерти, які в регіонах працюють на різні теми, можуть бути об'єднані професіоналами, які розуміють, як це робити. Це все необхідно для того, щоб видавати якісний продукт, і потім доводити його до уряду.

Фонд «Демократичні ініціативи» бере на себе відповідальність за розповсюдження інформації від регіональних центрів, що займаються аналізом громадської думки, до центральних ЗМІ.

Секція «Економічні проблеми»

Павло Жовніренко: Спочатку у формі преамбули скажу, що розмова на економічній секції була бурхливою, аж занадто, особливо перші півгодини. Присутні були представники державних і недержавних структур. Хоч перші півгодини ми лишень вчилися говорити один із одним, але врешті вийшли на одну проблему і в результаті обговорення якраз і визріли ті пропозиції, які я зараз представлю на ваш розгляд.

Існує два види проблем, з якими стикаються «мозкові центри»: це недосконалість законодавчої бази і неправильне трактування, тобто незаконне її трактування у вигляді підзаконних актів різних органів виконавчої влади. Отже, ми бачимо необхідність у тому, щоб «мозкові центри» взяли участь в аналізі саме законодавчої бази, тобто законопроектів, і зробили свої пропозиції щодо її вдосконалення.

Друге, необхідно розробити модельну схему роботи «мозкових центрів» на чинній законодавчій базі. Слід, на наш погляд, закласти правове поле, аби уряд робив замовлення для «мозкових центрів» як недержавних організацій, і на основі конкурсного відбору, себто тендерів, обирав виконавців тих чи інших проектів. В процесі того, як «мозкові центри» вноситимуть пропозиції до уряду з економічних питань, вони повинні мати доступ до інформації, тож має бути створена система оперативної комунікації між урядом і «мозковими центрами», яка забезпечувала б відкритість (в розумних межах) планів уряду і поточних проблем, над якими працює уряд. Тут йдеться про ширше використання електронної пошти самими «мозковими центрами» — задля оперативного конкурсного аналізу тих чи інших замовлень і проблем.

Була пропозиція створити незалежний від уряду координаційно-експертний центр недержавних організацій. Чому саме незалежний від уряду, та тому що це не залежало ані від конкретного прем'єра, ані від результатів виборів, ані від позиції того чи того політика.

Наступна пропозиція — це створення механізму адаптації та імплементації закордонного досвіду в діяльності органів виконавчої влади.

І остання пропозиція — розробити законопроект щодо створення концепції ринку інтелектуальних послуг. Тоді «мозкові центри» зможуть працювати вже на надійній фінансовій основі. І насамкінець хочу озвучити ще одне побажання учасників секції: покласти на віце-прем'єрів обов'язки координувати співпрацю уряду з «мозковими центрами» відповідних напрямків.

Володимир Цибулько: Недержавні організації здрейфували у державний сектор!

Секція «Соціальні проблеми»

Надія Кабаченко: Наша секція складалася із 15 учасників, робота яких була досить толерантною і компромісною. Напружених дебатів у нас не виникло, але дискусія була.

Найголовніший момент цієї дискусії — це неоднозначне сприйняття того, що таке соціальна проблема. Адже є економічні проблеми, є регіональні проблеми, є соціальні проблеми. Але відокремити соціальні проблеми в нашій з вами діяльності зазвичай практично неможливо. Що можуть у цій ситуації зробити аналітичні структури? Вони можуть сформувати, трансформувати і передати уряду оці не сформовані на рівні користувачів інтереси і потреби. І це вже є дуже важливою функцією «мозкових центрів» — функцією передачі і трансформації.

Наступне: ми абсолютно підтримуємо те, що було висловлено попередніми доповідачами, а саме ту думку, що така структура, як аналітичні центри, має бути включена до процедури розробки програм та соціальних проектів. У яких видах, у яких формах вони будуть залучені — це вже справа конкретного механізму.

Ми також підтримуємо концепцію створення тендерної системи — тобто яким чином має потрапляти оце соціальне замовлення до аналітичної організації з точки зору уряду. Безперечно, це має бути механізм конкурсу, тендеру і механізм отримання соціального замовлення на той чи той вид послуг — інтелектуальних, аналітичних, інформаційних, ми можемо це по-різному назвати.

Далі: у нас були зауваження стосовно створення координаційної ради, яка організує комунікацію. Комунікацію організувати досить складно, ми маємо говорити про певний рівень взаємодії, а не комунікації. Комунікація може бути однонаправленою. Але повинна бути взаємодія стосовно певної мети, певних цінностей, які визнаються всіма. Лише тоді можна буде говорити про взаємодію і про якийсь результат цієї взаємодії. Ми підтримуємо думку стосовно вдосконалення законодавчої бази, тому що аналітичні центри є різновидом громадських організацій. І в тому чи іншому вигляді те, що вони роблять, має бути урегульовано законодавством. Власне, це були всі ті доповнення, які ще не прозвучали у попередніх виступах. Дякую.

Секція «Регіональні проблеми»

Володимир Цибулько: Отже, я головував на секції «Регіональні проблеми». На цій секції було засвідчено те, що губернатори, як, скажімо, певна ланка управління, бачать себе як потенційну політичну силу всеукраїнського масштабу і поведяться так, як не просто регіональні лідери, а як учасники всеукраїнського політичного процесу. Відповідно результати виборів в регіонах засвідчили те, що 8 з 10 губернаторських кандидатів потрапили в парламент. Тобто це сила, яка, очевидно, буде зміцнюватись, поширюватись на місцях, тому що владні регіональні піраміди вибудовуються навіть жорсткіше, ніж всеукраїнські владні піраміди. А що стосується пропозицій і доповнень, про які йшлося на секції, то це необхідність враховувати територіальні комплексні проблеми, а також територіальні особливості при поширенні певних завдань певних пропозицій на співпрацю з регіональними центрами. Було висловлено конкретну пропозицію щодо такої співпраці із Кримом. Власне і все.

Марта Коломнєць: Я хочу сказати, що ми плануємо всю інформацію з цієї конференції (з висновками, пропозиціями тощо) представити в уряді, й хотіла б додати, що Українська освітня програма ринкових реформ готова бути координаторами — тримати базу даних, зв'язок чи по e-mail, чи по телефону.

Учасник «Економічної» секції (не представився): загальна ідея нашого зібрання — потрібен замовник, і хтось із віце-Прем'єрів мусить бути особисто зацікавлений у співпраці.

Володимир Білецький: Одне доповнення до загального нашого документу, воно мабуть стосується всіх секцій. Є така пропозиція, давайте спробуємо, поекспериментуємо, створимо єдиний інформаційно-аналітичний журнал «мозкових центрів» України. І ми, як люди, що мають більш ніж п'ятирічний досвід такої діяльності, журнал «Схід», можемо випустити експериментальний номер. Я вас всіх до того запрошую, можете взяти наші координати. Така ідея буде одним із інтегративних елементів чи механізмів нашої подальшої роботи.

Володимир Цибулько: Знаєте, коли ви заговорили за замовника як певну систему, то я подумав, що суть влади в тому, аби ініціювати, подавати ідеї. Доки ти ініціюєш, доти ти на коні. Повинно бути вільне поле ідей. Ідеї повинні боротися. Тоді ідеї розбухують урядовців. Якщо ж ідеї ініціюють урядовці, то в цій разі їм не завжди потрібен коментатор. Цінність неурядових «мозкових центрів» у тому, що вони можуть давати неординарні ідеї, а коли це поставити на певний потік замовлення, то «мозкові центри» перетворяться в поточних виконавців, і не більше.

Учасник «Економічної секції»: Я, напевне, неправильно висловився. Це має бути людина, якій потрібні свіжі ідеї, а не «дайте мені те, те й те...» Я перепрошую.

Юрій Єхануров, Перший віце-прем'єр-міністр України: Тож як нам реально працювати? Ми говоримо, що ми — прозорий уряд, що ми приймаємо колегіальні рішення, і я поясню чому: тому, що жодна постанова Кабінету міністрів не підписується доти, доки вона не буде обговорена на урядовому комітеті, а потім на засіданні уряду, де беруть участь всі міністри.

Але разом з тим, цього мало. Йдеться про Кабінет міністрів, але це не є кожне окремо взяте міністерство. Має бути чутним голос громадськості. Перші кроки вже є — при урядовому комітеті з економічного розвитку почала працювати Рада об'єднань підприємців України: перед засіданням кожного комітету члени Секретаріату Ради надають експертні висновки до документів, які розглядатимуться на комітеті. Знаєте, мене завжди дивувало, чому у нас вважають так: якщо є об'єднання підприємців, то вони всі повинні бути єдиною структурою, побудовані монополістично, а хтось один має ними управляти. У нас цих об'єднань підприємців десь близько 400, і я вважаю, що їх дуже мало. Наша біда, що у нас дуже слабка громадська думка. А те, що у нас вважають громадською думкою, носить характер переважно конфронтаційний, а зовсім не як варіантність рішення.

Мені дуже подобається один вислів російською мовою: «Как много разных глупых мнений вокруг моего единственно правильного суждения». Це питання, яке «б'є» кожного з нас, бо кожна людина — неперевершеність. Але коли ти на державній роботі, коли приймаєш рішення, ти просто зобов'язаний мати цю варіантність. Ми, на превеликий жаль, не звикли до варіантності, не звикли до того, щоб слухати громадськість. Але ми вчимося. Разом із тим, мають бути правила гри і прийоми роботи з громадськістю.

Щоб «провести» певне рішення, треба працювати на цьому полі. І не має значення, що ти знаєш, що, наприклад, скаже Міжнародний валютний фонд або

Світовий банк. Має значення, як ти подаєш інформацію, як ти подаєш свою думку, і як ти робиш своїми союзниками інших людей. Я вам скажу, що робота в парламенті багато чому вчить. Хоч би яким ти був розумним, але тобі треба 226 голосів, і ти повинен 226 разів переконувати і ще раз переконувати, щоб ухвалити рішення. Виявляється, це велика проблема. І мені, як людині, що була представником уряду в парламенті, це добре відомо — чого варта була відміна сумнозвісного гербового збору, коли я особисто підходив до кожного з 150 депутатів і переконував поставити свій підпис.

Коли я прийшов в уряд як Перший віце-прем'єр (якраз розпочалася адміністративна реформа), пам'ятаю, як пережив той момент, коли побачив вивіску «стратегічне управління». Я відразу зібрав працівників цього управління і сказав: здрастуйте, шановні стратеги, давайте будемо говорити. А вони, бідні, на мене дивляться, і кажуть: так нас перейменували позавчора, до того ми були Зведеним відділом, а тепер стали стратегами, те що статистики напишуть — ми зводимо і подаємо. Я поїхав на Петрівку, купив курс стратегічного управління, і весь час його перегортаю. І не тому, що не знаю, що в цьому підручнику написано, а тому, що переконаний — треба, щоб ми дійшли чи хоча б наблизилися до такого рівня прийняття рішень.

Стратегічне питання, яке треба сьогодні розв'язати, таке: якими повинні бути темпи адміністративної реформи? Чи будемо робити, як ми завжди робимо: шаблюку, на коня і за 2 тижні чи за 3 місяці звітуємо, що адміністративна реформа — готова? Ще одна проблема: у нас переважна більшість, навіть журналісти-аналітики, чомусь вважають, що адмінреформа — це скорочення апарату. Усіх чиновників під корінь, і все буде гаразд. А потім виявляється, що чиновників в Україні на одну тисячу населення в 8–10 разів менше, ніж у середньому в Європі. Ми замислюємось, скорочення пригальмовуємо. Але раптом знову з'ясовується, що навіть ці чиновники, яких мало, дублюють функції одне одного — значить все ж таки треба скорочувати. Починаєш все це обмірковувати, а потім тобі розповідають про досвід Франції, що уже 30 років спокійно проводить адміністративну реформу і не припиняє цієї роботи, більше того французи налаштовані найближчі 30 років ще активніше реформуватись.

Справа в тому, що у нас, на жаль, немає часу спочатку займатися теорією, а потім практикою. Скорочувати «роздутий» апарат треба, але спочатку треба зробити функціональне обстеження міністерств і відомств і з'ясувати, хто і де дублює один одного. Але все це, повторюю, час і час немалий. Ось у чому проблема. І таких проблем в адмінреформі чимало.

Ну, скажіть, будь ласка, от ми колись у майбутньому розглядатимемо територіальний устрій України. Польща, наприклад, яка мала за комуністичних часів декілька десятків воєводств, тепер «згорнулася», по-моєму, до 16. Ми напевно теж будемо це питання розв'язувати, але справа в тому — коли? Ви ж розумієте, скільки часу нам треба прожити, усвідомити, нарешті — дозріти до того, щоб зробити таку реформу?

Сьогодні мова йде про те, що ми повинні: перше — зберегти Україну, як цілісну державу, друге — подумати над доцільністю формування другої палати парламенту, з огляду ще й на досвід нашого північного сусіда. Ми повинні всі ці речі «бачити» на багато років вперед, прораховувати і говорити про них відкрито.

Можна сказати, що до 2007 року ми плануємо зробити все, щоб Україна ввійшла в Європу. Може цього й не буде в 2007-му, може це станеться в 2009-му, але в принципі ми рухаємося в цьому напрямку. Напевно, ми прийдемо до територіального устрою, точніше до реформи територіального устрою, в 2005 році чи пізніше, але це неодмінно буде. І треба, щоб над цим працювали «уми» — теоретики, аналітики, треба, щоб громадська думка теж пульсувала.

Старші люди може пам'ятають, на початку 70-х років був чудовий англійський фільм, називався «Лев взимку», де дія відбувається в 12-му столітті. Там є сцена, коли король Генріх I, батько Річарда Левове Серце, йде по двору замку і бачить свого сина напідпитку й розпростертого в свинарнику. Король іде скрізь бруд, на все це дивиться і посміхається, як мені здається, з погляду вже XIV–XV століття. Він розуміє: ну вони є такими, але він їх вчить, змушує розвиватися, він бачить майбутнє Англії і т.д. Що я хотів цим сказати? Ми з вами можемо замислювати багато прекрасних справ. Давайте завтра — в Європу! Давайте зробимо ще щось і т.п. Але є речі, які нас туди не пускають. Я бачив, коли новообрані депутати приходять в парламент, такі гарячі, з осяйними очима, вони все хочуть змінити в одну мить. Потім виявляється, що якщо ти хочеш піднести на якийсь рівень певний закон, то треба змінювати інший і т.д. І тоді ти починаєш думати про ітеративний спосіб мислення, ти повинен робити ітерації. Це — ланцюг: ти це зробив, піднявся на щабель вище на окремій ділянці, тепер піднімай все законодавство до цього рівня, потім піднімай ще, ще, і ще...

Ви знаєте, якась відірваність уряду від простих людей, вона існує. Це об'єктивно. Повинні бути опитування громадської думки. Повинні бути зустрічі з людьми, але не оті — підготовлені, відшліфовані, а справжні. Мені дуже багато в розумінні цього дав досвід депутата-мажоритарщика. Я вам скажу, мало хто розуміє так людей, як той, хто проходив виборчу кампанію і працював як депутат з людьми далі. Якщо ти протягом дня приймаєш до 50 простих людей, зустрічаєшся за тиждень з десятками колективів — у тебе мислення і сприйняття дійсності буде зовсім іншим. Ти розповідаєш людині про світле майбутнє, а вона тобі: «Мені пенсію не дали!».

Тому, коли ви судитимете уряд, як і що ми робимо і чого не робимо, я вас прошу, насамперед зважайте на ці показники: ми вважаємо, що моральність нашого уряду визначатиметься саме тим, як ми розв'яжемо проблему боргів перед пенсіонерами.

Запитання: Юрію Івановичу, ви кажете, що ви вважаєте себе прозорим урядом. Я так буду вважати, коли в газеті «Урядовий кур'єр» друкуватиметься список законопроектів, кінцева дата прийняття пропозицій, а також роз'яснення, де брати сам проект документу, тоді цей уряд буде вважатися прозорим. Це можна зробити, крім «Урядового кур'єра», в електронному вигляді. Щоб не ображати людей із провінції, треба поставити в кожній районній бібліотеці по комп'ютеру. Там їх і так багато в районній адміністрації, але для людей можна поставити хоч один — в бібліотеці. І все буде гаразд.

Юрій Єхануров: Я вам щиро вдячний і вважаю, що така пропозиція слухна. Але разом із тим, я відразу думаю, як реально це можна зробити. Законопроекти, наприклад, всі є в базі даних, але Верховна Рада не дає законопроектів — вільного допуску до них немає. Чи можна це все вирішити чисто технічно? Боюся, що ми просто, скажімо так, не встигатимемо. Через дуже просту причину — тому що, ми працюємо в режимі цейтноту. Як правило, чиновник виконує якесь завдання, припустимо, в останній чи передостанній день. І це значить, що залишається лише тиждень до його розгляду. Що за цей тиждень можна встигнути? А затримати, знаєте... В мене часом відчуття таке, що біжиш ти через Дніпро, стрибаєш з однієї крижинки на іншу — так і прийняття цих рішень, тому що треба швидше-швидше це робити, аби встигнути багато. Але це не означає, що пропозицією щодо комп'ютерів не варто займатися. Я готовий далі відповідати на ваші запитання.

Іван Галенко, Центр досліджень науково-технічного потенціалу: На економічній секції я мав честь порушити питання про ринок інтелектуальних

послуг і систему діалогу населення з владою на низовому рівні. Якраз ці питання, які порушувалися, дуже співзвучні з тією моделлю, яку відпрацювали різні землі Німеччини, і власне, можна було б організувати обмін досвідом, оскільки вже існує напрацьована методологія тощо. Це перше питання. Друге: я займаюся економічною аналітикою, і хотілося б дізнатися, коли буде створено в Держкомстаті статшоп, чи магазин статистичної інформації? Щоб не бігати, і не підписувати у заміністра накладну, і не чекати по 6 місяців, поки вони зведуть якусь нещасну інформацію. Наскільки я знаю, ви є головою Українсько-Казахської комісії, так от, Казахстан за 16 днів готує ту ж саму інформацію. Третє. Я не думаю, що треба брати якийсь далекий досвід, краще взяти досвід казахів, які випереджають нас на 3–4 роки у адміністративній реформі, у проведенні тендерів на урядові посади. Там напрацьовано систему, методологію, і це нам близько за ментальністю, маю на увазі, радянську ментальність. Щодва тижні їхня урядова газета «Правда Казахстана» друкує вакансії, державні замовлення, проводить тендери. Я хотів би, щоб у майбутньому ми, українські аналітики, були вирівняні з аналітиками іноземними. Крім того, я вже порушував таке просте питання, як графік руху громадського транспорту. Ви сказали, що вам заважають пенсіонери. Пенсіонери не заважають. Було б значно дешевше, аби замість алюмінієвого плакату, висів нормальний розклад руху транспорту. Ви знаєте, як це дратує кожного дня, мене, просту людину, яка не їздить на «мерседесі», а користується громадським транспортом. Це додало б нам людської гідності, і уряд не був би водієм трамвая. Натомість з'явився б механізм діалогу, підвищилася б ділова активність людей. Це волюбве рішення, це розпорядження, і воно не вимагає великих коштів.

Юрій Єхануров: Дякую. Магазин у Держкомстаті — це цікаво, спасибі. Я все таки очолюю Національну комісію з питань статистики. Скоро ми збирати мемося, у нас має бути цікаве засідання Національної комісії, і я обов'язково порушу цю тему. Статистика — це загальна проблема...

Іван Галенко: Справа в тому, що стосовно нафтогазового комплексу ви дається журнал, один примірник якого коштує 60–80 гривень. Відповідно, Держкомстат інформацію про нафтогазовий комплекс навіть у професійних збірниках не знайдете. Є аналіз промисловості, аналіз сільського господарства нафтогазового ж комплексу — немає. Вони всю інформацію комерціалізували. На низовому рівні, на рівні відділів і управлінь.

Юрій Єхануров: Так, стоп! Давайте домовимося таким чином. Я думаю, що це — проблема. Я звертаюся до організаторів: якщо ви зберете якусь кількість людей для дискусії з Держкомстатом, то я готовий згуртувати вас, щоб ви там «потусувались» трошки, а потім будемо вирішувати. І я готовий зустрітися представниками від соціологів, щоб зрозуміти цю проблему краще. Прошу.

Павло Жовніренко, Центр Стратегічних досліджень: Юрію Івановичу от ви говорили про конкретну річ: іде нарада і пара б аргументів з іншої виміру вам би значно допомогла. Такі моменти виникатимуть часто. Бо уряд окремі його працівники справді працюють у пожежному режимі. Я пропоную конкретну річ, яку можна зробити: це chat в режимі online. Тобто виноситися обговорення тема, йде обговорення серед аналітиків, і відразу на конкретну людину в Кабінеті приходять пропозиції: аргументація чи контраргументація щодо того чи іншого. Це стосується не тільки уряду. Припустимо питання Раді національної безпеки, що проводилось з енергетики, могло б так само розглядатися аналітиками.

Юрій Єхануров: Я зрозумів, дякую. Є пропозиція — три короткі питання три короткі відповіді. І будемо завершувати.

Володимир Свентицький, Луганськ: Чи готові ви брати молодих людей на роботу?

Юрій Єхануров: По-перше, я із задоволенням сюди зайшов, і коли подивився навколо, то мені це зібрання нагадало студентську аудиторію. В мене, до речі, серед помічників в основному молоді люди. У мене є дві команди: старша команда — віком у середньому 35–40 років, і молода команда з тих, хто тільки-но позакінчував вузи.

Володимир Свентицький: Тоді інше питання. Ви берете спеціалістів із інших структур, які теж потребують нових людей, чому ви не запрошуєте на роботу спеціалістів із громадських організацій?

Юрій Єхануров: Навпаки, беру. Я маю на увазі не на роботу в уряд, а у команду. Тому що у кожного політика є команда, на яку він спирається. Щодо державної служби, сьогодні рівень зарплати чиновника такий, що я не знаю чи йтимуть сюди молоді й перспективні люди. Це велика проблема.

Володимир Свентицький: Діячі громадських організацій звикли жити по мінімуму.

Юрій Єхануров: Це я добре розумію. З однієї простої причини, тому що я людина, яка «виросла» з громадської організації. І дуже комфортно себе почуваю от на таких зустрічах із громадськістю.

Володимир Свентицький: Хоч телефон дайте, все-таки.

Володимир Цибулько: У Прем'єр-міністра двоє радників прийшли з громадських організацій.

Володимир Свентицький: Лише двоє?

Юрій Єхануров: А у мене всі прийшли з громадських організацій.

Запитання: У мене таке питання щодо адміністративної реформи — яка реакція облдержадміністрацій на постанову Кабінету міністрів про оптимальний перелік складу адміністрацій, що було ухвалено нещодавно?

Юрій Єхануров: Реакція є, я її, цю реакцію, сьогодні тільки-но «розписував». Здається, там 5 областей. Реакція одна — кількість заступників недостатня, і є обґрунтування, чому їх треба збільшувати. Я направив ці питання до Міністерства економіки для того, щоб вони їх допрацьовували. Але за тональністю, я сказав би, що реакція спокійна, хоча всі чітко пишуть, що вони незгодні — заступників треба більше.

Запитання: Чи обговорювалося на якомусь рівні питання сврорегіонів, чи якогось аналогу сврорегіонів на сході України — скажімо, Північний Кавказ, Кубань, Донбас?

Юрій Єхануров: Поки що ні. Знаєте, ми зараз застрягли з концепцією регіонального розвитку. Навколо неї точиться багато дискусій. Давайте ваші пропозиції. Вчора я отримав цікаву інформацію. Посол Німеччини прийшов до нас в уряд і почав дізнаватися, чи не було якихось спеціальних постанов чи дій уряду з приводу того, щоб запобігти виїзду українців-комп'ютерників до Німеччини. Ви мабуть чули — вони відкрили 10 000 вакансій на в'їзд. А в результаті отримали лише 247 заяв. І німці вражені: вони не розуміють, в чому справа, чому українці не ринулися туди. Ви знаєте, мені так приємно стало. Я подумав, що напевно, розумні люди в Україні вже мають якусь копійку. Мій син якраз на цій ниві тепер працює, в комп'ютерній, — він фізик. І він ніколи в житті не поїде кудись, тому що у них молода команда, вони знають, що робити.

Володимир Цибулько: Ви знаєте чому? Дуже багато спеціалістів працюють через Інтернет, вони отримують гроші прямо в Штатах.

Юрій Єхануров: Я про це й кажу. Тому, коли я прочитав про співпрацю «мозкових центрів» і влади в Інтернеті — це нормально. Вчора ми сиділи і гроші «ділили» — знаєте, часом у роботі віце-прем'єра буває й таке. Так ми обов'язково виділимо кошти на розвиток Інтернету в Україні. І це буде перше рішення. Прем'єр має затвердити в понеділок. В програмі дій уряду це теж записано.

І останнє. Шановні, ви знаєте, що коли ми написали програму дій уряду, яку прочитали навіть усі народні депутати, ми поставили за мету — цю програму перечитувати весь час. Ми — перший уряд, який перечитує свою ж програму відстежує всі заходи, що були в ній записані. Я можу доповісти, що ми повинні були, наприклад, подати до Верховної Ради 72 законопроекти, а станом на 1 червня подали 74. Свіжі дані будуть на 1 липня. Ще раз підкреслюю, ми працюємо за програмою.

Запитання: А чи можуть люди прочитати вашу програму?

Юрій Єхануров: Так, колеги, проект програми був опублікований в «Урядовому кур'єрі». (Загальний сміх, оплески). Дякую.

Володимир Цибулько: Пролунав третій зелений свисток про завершення нашої конференції. За доброю старою традицією на всіх конференціях, ми підємо фотографуватись, і на нас вилетить птах.

Учасники Конференції

Список недержавних аналітичних центрів

№	Назва організації	Region	Контакт	Особа
1	Вінницька обласна організація Спілки юристів України	Вінниця	(0432) 35 12 81; E-mail: spilkaur@sovamua.com	Іван Векірчик
2	Дніпропетровський обласний центр громадського моніторингу та соціальних досліджень «КВУ»	Дніпропетровськ	(0562) 42 81 12; E-mail: figaro@cvu.dp.ua	Сергій Лященко
3	Донецький інформаційно-аналітичний центр	Донецьк	(0622) 51 94 37, 55 00 02; E-mail: koev@diac.donetsk.ua	Євген Копатько, Наталія Романенко
4	«Український культурологічний Центр»	Донецьк	(062)337 04 80, 338 06 97	Володимир Білецький
5	Донецький обласний Союз підприємців малого і середнього бізнесу і ремісників	Донецьк	Тел/факс (062) 337 25 67; E-mail: uspmsb@skif.net	Олександр Хряков
6	Донецька міська громадська організація «Альянс»	Донецьк	(062) 338-40-83; (0622) 57-43-55; E-mail: alliance@euromb.com	Світлана Закревська
7	Донецький центр адаптації шахтарів	Донецьк	(0622) 53 13 25	Микола Жовніренко
8	Асоціація «Нові горизонти»	Дрогобич	(03244) 3 57 62 Факс (03244) 2 90 40; E-mail: magliona@dr.lv.ukrtel.net	Олександр Магльона
9	Спілка незалежної української молоді	Житомир	(0412) 34 24 69, факс (0412) 22 37 83	Віктор Тітов
10	Запорізька обласна Ліга інтелектуального розвитку молоді	Запоріжжя	(0612) 32 31 74, факс 62 34 90; E-mail: sveta@ngonet.comint.net	Світлана Тимченко
11	Запорізька Спілка молодих депутатів	Запоріжжя	(0612) 49 70 28; E-mail: zsmid@mailru.com	Ігор Кудінов, Руслан Ткач
12	Запорізький Ресурсний центр	Запоріжжя	(0612) 32 31 74, факс 62 34 90; E-mail: rc@ngonet.comint.net	Яна Деменко
13	Творчий центр Каунтерпарт	Київ	(044) 574 64 11, 574 64 13; E-mail: lyuba@cpciev.freenet.kiev.ua	Люба Паливода
14	Громадська ініціатива за здорову націю «Пульс України»	Київ	(044) 293 98 57, 293 43 08. Факс: 293 55 01, 253 98 38; E-mail: d_yurash@yahoo.com, diana@pulse.org.ua	Діана Юраш
15	Асоціація державних службовців	Київ	(044) 228 34 02, факс (044) 228 34 02; E-mail: aofss@hotmail.com	Сергій Рудик
16	Громадська організація «Центр політичної освіти»	Київ	(044) 221-25-82; E-mail: plosky20@hotmail.com	Костянтин Плоский, Олена Вороненко
17	Інноваційна палата України	Київ	(044) 552 8160, 551 14 55 (84), т/ф. 249 13 31; E-mail: m_kan@i.com.ua	Василь Шепель, Галина Канафоцька

№	Назва організації	Регіон	Контакт	Особа
18	Інститут Громадських зв'язків	Київ	(044) 476 95 39; E-mail: martyu@urp.org.ua	Володимир Мартинюк
19	Інститут реформ	Київ	(044) 246 65 25	Ольга Онишко
20	Благодійний Фонд «Інтелектуальна перспектива»	Київ	(044) 291 55 41, 291 55 51, факс 291 54 83, E-mail: csep@i.kiev.ua	Олександр Гончарук
21	Інформаційно-аналітичний Центр філантропії	Київ	(044) 240 10 12; E-mail: cfp@philanth.rel.com	Світлана Куц
22	Комітет «Рівність можливостей»	Київ	(044) 229 25 13, 229 43 59; E-mail: kam@political.kiev.ua	Олександр Чекмишев
23	Комітет виборців України	Київ	(044) 490 6134, 490 6135; E-mail: koshel@cvu.kiev.ua	Ігор Попов, Олексій Кошель
24	Коаліція «Свобода вибору»	Київ	(044) 461 90 22	Юрій Піскалюк
25	Лабораторія соціального аналізу Ф-4	Київ	(044) 212 17 11; E-mail: postmaster@f4lab.kiev.ua	Євген Лапін
26	Міжнародний центр перспективних досліджень	Київ	(044) 462 49 37/38/58; E-mail: office@icps.kiev.ua	Едуард Захарченко
27	Незалежний громадський центр етнодержавознавчих студій «Парадигма нова»	Київ	(044) 444 05 44, 443 72 46; E-mail: postmaster@ufimb.kiev.ua	Грина Оніщенко, Артур Усіков
28	Незалежний інтелектуальний центр	Київ	(044) 559 13 60; E-mail: s_koretsky@yahoo.com	Сергій Корецький
29	Український незалежний центр політичних досліджень	Київ	(044) 234 93 15, 224 77 42; E-mail: kam@political.kiev.ua	Інна Підлуська
30	Об'єднання «Нова Формація»	Київ	(044) 227 64 45, 246 64 44, факс 227 64 45, 220 60 43; E-mail: nf@starcom.net.ua	Світлана Бірюкова
31	Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади	Київ	(044) 265 57 84, 264 17 70, т/ф (044) 264 25 48; E-mail: siaz@webber.net.ua	Валерій Горовий
32	Український центр економічних і політичних досліджень	Київ	(044) 228 86 87; E-mail: victor@uceps.com.ua	Віктор Скаршевський, Ігор Жданов, Андрій Биченко
33	Фонд регіональних ініціатив	Київ	(044) 461 90 22, факс (044) 461 90 22; E-mail: silver@vybory.org.ua	Сергій Панцир
34	Центр антикризових досліджень	Київ	(044) 235 21 38; E-mail: zhalilo@niss.gov.ua	Ярослав Жаліло, Володимир Лупацій
35	Центр досліджень наук-тех. потенціалу та історії науки	Київ	(044) 216-95-91	Іван Галенко
36	Центр європейських та міжнародних досліджень	Київ	(044) 211-44-26, факс: (044) 219-35-47	Григорій Немиря
37	Фонд «Демократичні ініціативи»	Київ	(044) 490-6557, факс (044) 490-6558; E-mail: dif@carrier.kiev.ua	Ілько Кучерів
38	Центр інновацій та розвитку	Київ	(044) 248 72 39, 246 72 05; E-mail: idc@ukmct.net	Олександр Сидоренко

№	Назва організації	Регіон	Контакт	Особа
39	Центр прогнозування соціально-економічних та політичних процесів	Київ	(044) 457 24 94, 461 90 22; E-mail: cfukraine@hotmail.com	Богдан Сікора
40	Центр соціологічних і політичних досліджень та технологій «Соціополіс»	Київ	(044) 254 05 32, 254 02 17; E-mail: inst@compuserv.com.ua	Василь Стоякін
41	Центр економічного розвитку	Київ	(044) 274 50 78, факс 213 29 61	Олександр Пасхвер
42	Прогнозно-аналітичний інформаційний центр українського інституту НТЕІ	Київ	(044) 261 09 70, факс 268 05 31; E-mail: m_kan@i.com.ua	Михайло Канафоцький
43	Регіональний центр сприяння програмам соціально-економічної та державної розбудови «Стратегія нації»	Київ	(044) 244 53 21; E-mail: nkanevsk@nauka.kiev.ua	Наталія Каневська, Наталія Анастасієнко
44	Міжнародний фонд соціальної політики	Київ	(044) 412 00 77; E-mail: mre@viaduk.net	Станіслав Бондар
45	Центр Стратегічних Досліджень	Київ	(044) 236 69 39; E-mail: css@gilan.uar.net	Павло Жовніренко
46	Центр сусп.-інформ. технологій «Соціальна перспектива»	Київ	(044) 291-6144	Юрій Яковенко
47	Луганська обласна організація підтримки і розвитку підприємництва «Бизнес-инкубатор»	Луганськ	(0642) 52-13-70; e-mail: ppbi@tele.com.ua	Татьяна Шаповалова
48	Луганська обласна організація «Суспільна служба правової допомоги»	Луганськ	(0642) 55 12 07 (факс), 95 22 60; E-mail: pela@cci.lg.ua	Володимир Свентицький, Вікторія Бордючова
49	Волинський регіональний фонд інвестицій та розвитку	Луцьк	(03322) 4 80 44; E-mail: fund@cvu.lutsk.ua	Олександр Стірко
50	Благодійний фонд підтримки безробітних	Львів	(0322) 97 01 23; E-mail: fond@city.lviv.net	Галина Луцишин
51	Громадська правозахисна фундація «Право і Демократія»	Львів	(0322) 72 89 87, 97 19 32; E-mail: zsiryk@nw.lviv.net	Олена Грабовська
52	Львівська лабораторія соціальних досліджень	Львів	(0322) 72 18 49, факс 97-19-07	Ігор Марков
53	Львівська обласна організація Асоціації молодих українських політологів та політиків	Львів	(0322) 72 94 94; E-mail: Shumelda@excite.com	Марина Климанська
54	Суспільно-гуманітарний консорціум «Гене́за»	Львів	(0322) 97-01-23; E-mail: geneza_l@email.lviv.ua	Роман Скабара
55	Товариство Лева	Львів	(0322) 74-42-64; E-mail: lev@lion.lviv.ua	Андрій Нечипорук
56	Центр політичних досліджень філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка	Львів	(0322) 744339, 794483; E-mail: cpdfd@franko.lviv.ua	Олександр Шумельда
57	Миколаївський міський фонд ЛАСКА «Сприяння економічним і соціальним реформам»	Миколаїв	(0512) 40 12 31; E-mail: lucy@laska.mk.ua	Наталія Кононенко

№	Назва організації	Регіон	Контакт	Особа
58	Суспільна служба	Полтава	E-mail: life2000@pi.net.ua	Ганна Киященко
59	Неприбыльная общественная организация «За профессиональную помощь»	Полтавська область, м. Комсомольськ	(05348) 2 14 98, тел/факс (044) 565 89 34; E-mail: selev@bsm.com.ua	Сергій Волочай, Олена Волочай
60	Волинський ресурсний центр	Рівне	(0362) 23 63 42; E-mail: vrc@rivne.com	Руслан Краплич, Василь Кашевський
61	Культура і Світ	Сімферополь	(0652) 257 447; kistry@kaliostro.crimea.ua	Олександр Кислий, Ганна Кисла
62	Товариство інтелектуальної молоді «ТІМ»	Тернопіль	E-mail: kovalchuk@tu.edu.te.ua	Олександр Ковальчук
63	Тернопільське Агентство міського розвитку	Тернопіль	(0352) 22 94 26; admin@agency.ssft.ternopil.ua	Світлана Шидлівська
64	Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень	Харків	(0572) 14 14 08; 45 73 68, 45 75 55; E-mail: sociology@univer.kharkov.ua	Олена Копіна
65	Харківський обласний комітет охорони прав людини	Харків	(0572) 92 26 43; E-mail: cvu@kharkov.com	Юрій Потікун
66	Альманах соціальних досліджень «Константи»	Херсон	(0552) 53-51-28; E-mail: constant@public.kherson.ua	Володимир Коробов
67	Регіональна Рада підприємців	Херсон	(0552) 51 18 43, 51 70 43; E-mail: fbarulin@mail.ru	Федір Барулін
68	Соціологічна лабораторія Херсонської обласної організації Комітету виборців України	Херсон	(0552) 53-51-28; E-mail: constant@public.kherson.ua	Володимир Коробов, Андрій Шевчук
69	АІЕСЕК	Черкаси	(0472) 64 04 77, факс (0472) 66 38 51; E-mail: tokoxana@chiti.uch.net, tokoxana@yahoo.com	Оксана Токарчук

Довідки про організації

Вінницька обласна організація Спілки юристів України

Контактна адреса: 287100 м. Вінниця, вул. Соборна, 72, к.108,
тел/ф. (0432) 351281, e-mail: spilkaur@sovamua.com
Контактні особи: Наталя Щербата, Іван Векірчик

Інформація про організацію

Вінницька обласна організація Спілки юристів України, як громадська організація, створена 18 жовтня 1993 року установчою конференцією юристів області і ввійшла до складу Спілки юристів України. Статус юридичної особи отримала 4 січня 1994 року. 24.10.1997р. зареєстрована як неприбуткова організація. 08.12.1999р. зареєстрована як громадська організація, що займається благодійною діяльністю. Співзасновник недержавного вищого навчального закладу — Вінницького інституту регіональної економіки і управління, де створений факультет правознавства. В 1997–1998 рр. Організація провела цикл радіопередач у відкритому ефірі на юридичні теми, брала участь у періодичному безплатному консультуванні населення в облдержадміністрації, брала участь у виборчій компанії, провела конференцію для студентів-юристів. Створила солідну юридичну бібліотеку, якою безплатно користуються члени Спілки юристів та інші представники юридичної професії.

Вінницька обласна організація Спілки юристів України відома в області як професійне об'єднання юристів, що нараховує близько 300 членів, має розгалуження системи в районах області. Організацією налагоджені стабільні зв'язки зі ЗМІ, органами місцевого самоврядування, НУО нашої області. В штаті організації працюють кваліфіковані юристи, що мають досвід правничої роботи в різноманітних галузях народного господарства понад 15 років. Крім того, керівник організації — Щербата Н.М. займається науковою та викладацькою роботою, довгий час провадила адвокатську практику. Все це створює високий рейтинг організації, викликає довіру до правороз'яснювальної роботи, що проводиться тут на професійному рівні.

Відносини організації з державними і суспільними структурами

1. Голова організації є членом суспільної координаційно-методичної ради з правової пропаганди при обласній Раді, очолюваній головою обласної Ради. Планується використати названу раду для розповсюдження інформації про діяльність юридичного центру, аналітичних матеріалів і пропозицій про поліпшення правоосвітньої роботи в усіх населених пунктах області, управліннях і організаціях. Найбільш актуальні питання планується ініціювати до розгляду координаційно-методичною радою, сесіями обласної Ради.

2. Облдержадміністрація надала для реалізації проекту приміщення з двох кімнат в центрі міста в адмінбудинку облдержадміністрації. Приймальною облдержадміністрації і обласної Ради для звернень громадян розміщено в сусідньому крилі цього ж будинку.

3. Досягнуто домовленості з прокуратурою м. Вінниці про спільні прийоми громадян робітниками союзу юристів і прокуратури, що дає додатковий ефект — виявлення конкретних порушень прав людини і вчасного реагування на них безпосередньо представниками правоохоронних органів.

Організація провадила соціологічні дослідження напередодні виборів Президента України. Завдяки проведеним соціопитуванням та аналізу ситуації було розроблено низку заходів, що призвело до збільшення кількості громадян на 27 відсотків, які взяли участь у виборах. Було проведено низку теле- та радіопрограм на правову тематику, надруковано та розповсюджено близько 30000 інфолистків.